

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ПРАВОВА ДЕРЖАВА: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ**

*Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції*

*(27 січня 2017 року, Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

Дніпро
2017

ББК 67.9(4УКР)301.163

П 68

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет Вченою радою юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (протокол № 6 від 28.02.2017)

П 68 Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 27 січня 2017 р.). – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 164 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, у якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів і наукових установ України та зарубіжжя. Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих ВНЗ, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

канд. юрид. наук **В.А. Глухверя** (голова); канд. юрид. наук **О.В. Ведмідський** (заст. голови); канд. юрид. наук **Р.М. Кацуба**; канд. пед. наук, доц. **В.М. Савіщенко**; д-р юрид. наук, проф. **Л.Р. Наливайко**; д-р біол. наук, проф. **В.Г. Грибан**; д-р юрид. наук, доц. **О.М. Куракін**; канд. юрид. наук, доц. **І.О. Грицай**; канд. юрид. наук, доц. **Ю.В. Орел**; канд. юрид. наук, доц. **О.В. Нестерцова-Собакарь**; канд. наук з фіз. вих. та спорту, доц. **Л.В. Хрипко**; канд. філол. наук **І.В. Царьова**.

ББК 67.9(4УКР)301.163

© Автори, 2017
© ДДУВС, 2017

ЗМІСТ

Аксютіна А.В. Продюсерський договір як один із видів непоіменованих договорів	8
Байрачна В. В. Стан споживчого кредитування в Україні	10
Бугрєєва А. С. Місце принципу верховенства права в розбудові правової держави	12
Волощенко І. В. Формування термінологічної компетентності майбутніх юристів	14
Воробей О.В. Щодо необхідності дослідження проблематики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з діяльністю конвертаційних центрів	16
Головіна О.В. Національні та політичні ідентичності в Україні: історія та сучасність	18
Грибан В.Г. Безпека життєдіяльності працівників права.....	20
Грицай І.О. Європейська практика забезпечення гендерної рівності	22
Гура О. С. Право фізичних осіб на захист житлових прав	24
Дзюба І.В. Удосконалення правового регулювання моніторингу земель в Україні	27
Добробог Л.М. Філософія екологічного права: до визначення поняття	29

Дячкін О.П.

Про кримінальну відповідальність за знищення або пошкодження чужого майна за кримінальним правом України 31

Дячкін М.О.

Форма і зміст вини у злочині масові заворушення за ст. 294 Кримінального кодексу України 35

Єфімов В.В.

До питання соціальної обумовленості реформування системи протидії економічній злочинності разом з правоохоронними органами в базових галузях економіки, зокрема в АПК України 37

Зимовець А. В.

Загальні ознаки взаємної відповідальності держави та людини 39

Івченко О.М.

Стан та проблеми системи контролю на етапі попередньої базової підготовки в баскетболі 42

Карпенко Р.В.

Суб'єктний склад осіб, що можуть звертатися до суду про видачу судового наказу 45

Кахович О.О.

Система управління ризиками у сфері митного регулювання 47

Кліницький І. І.

Порівняльний аналіз трудового законодавства України та Республіки Сінгапур 49

Корсун В.П.

Особисте страхування як складова соціального захисту людини 51

Крюченко Ю.Ю.

Опанування студентами – майбутніми юристами особливостей аргументованого висловлювання 54

Кузьміна І.С.

Шляхи оскарження рішень, дій та бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби 56

Куракін О.М. Правове регулювання в контексті інформаційної функції права	61
Куркуріна В.М. Революція Гідності як індикатор української ментальності	63
Лук'яненко Т.В. Роль громадянського суспільства у розбудові правової держави	65
Маргулов А.Х. Декомунізація: правова парадигма чи виклик історії	67
Маркіна Л.Л. Патріотичне виховання як важливий чинник розбудови правової держави	69
Момот А.І. Імплементация норм міжнародного кримінального права у національне законодавство України	70
Муштакова О.І. Актуальні проблеми реалізації принципу верховенства права у сфері правосуддя	73
Наливайко Л. Р. Принцип відкритості та прозорості діяльності Національної поліції України як чинник демократичного розвитку	75
Наливайко Л. Р., Орешкова А. Ф. Громадський контроль за діяльністю органів судової влади в умовах сучасних євроінтеграційних процесів	78
Нарижний Ю.А. Интеллектуальная оппозиция как атрибут правового государства (на примере деятельности Н. Хомского)	83
Нестерова К.Ю. Зміна клімату та її вплив на ліси: нормативно-правове регулювання	85
Нестерцова-Собакарь О.В. Значення шлюбного договору у регулюванні майнових відносин подружжя	88

Орел Ю.В. До питання про ознаки злочину	91
Піц А. М. Особливості правового регулювання процесів екологізації виробничої діяльності підприємств чорної металургії в Україні	93
Робова В.С. Актуальні питання працевлаштування іноземців в Україні	95
Савіщенко А.В. Вдосконалення функціонування Міжнародного суду ООН як умова гарантування безпеки людства	98
Савіщенко В.М. Становлення освітнього права в умовах формування суспільства знань	100
Саксонов В.Б. Особливості застосування положень національного законодавства до договірних відносин суб'єктів господарювання та негосподарюючих суб'єктів – юридичних осіб у сфері відчуження майна	104
Самотуга А.В. Критерії визначення суб'єкта конституційно-правової відповідальності	107
Саранча І.Р. Працевлаштування неповнолітніх в Україні	110
Свистак Ю. В. Деякі аспекти еколого-правової відповідальності	113
Семенкова Н.І. Суперечності в цивільному законодавстві, що стосуються осіб, які оголошені померлими або визнані безвісно відсутніми	115
Сем'ян В.Ю. Діалогові конструкції як ефективна форма безпосереднього спілкування працівників Національної поліції України з учнівською молоддю	117
Степаненко К. В. Розвиток прецедентної форми права в процесі становлення правової системи України	119

Струц А.І. Історичні уроки тоталітарного минулого на прикладі діяльності ГУЛАГу	121
Тимошенко Н. В. Екологічні наслідки бойових дій у зоні проведення антитерористичної операції.....	123
Тищенкова І.О. Правові засади надання електронних послуг в Україні	125
Хаустова А. К. Правова характеристика екологічної проблеми видобутку бурштину	129
Хрипко Л.В., Ластовкін В.А. Правове забезпечення фізичного виховання і спорту в Україні	132
Царьова І. В. Білінгвізм як багатонаціональне явище	134
Царьов О.Д. Аспекти тактики дій поліцейських в екстремальних умовах	137
Чабаненко М.М. Конституційний вимір добровільного об'єднання територіальних громад	141
Черабасва О.В. Щодо правового регулювання конкурсного відбору працівників	144
Черненко А. П. Пробація у кримінальному процесі України	146
Шершень Н.Б. Перспективи реформування державного управління на сучасному етапі	149
Шиян А.Г. Чи можливий відбір зразків для експертизи в особи до її допиту як свідка? ...	151
Ядловська О. С. Політична культура юристів як чинник професійності	153
Талдикін О.В. Квазідержава: поняття та види	155
Можечук Л.В. Особливості юрисдикційних та неюрисдикційних засобів захисту житлових прав громадян України	160

Аксютіна Анастасія Володимирівна
старший викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОДЮСЕРСЬКИЙ ДОГОВІР ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ НЕПОІМЕНОВАНИХ ДОГОВОРІВ

Основою виникнення зобов'язань з надання продюсерських послуг є цивільно-правовий договір. Незважаючи на стрімкий розвиток відносин у сфері створення, просування, комерціалізації та охорони творів науки, культури і мистецтва, а також збільшення кількості договорів, які укладаються у цій сфері, відповідні відносини, на жаль, не знайшли належної правової регламентації у нормах чинного законодавства. Не є винятком і договір з надання продюсерських послуг, який не згадується в жодному нормативно-правовому акті.

На значення договору було звернуто увагу ще в дореволюційний період. Так, І.А. Покровський зазначав, що будь-який договір є здійсненням приватної автономії, здійсненням тієї активної свободи, яка становить необхідне припущення самого громадянського права. Внаслідок цього верховним початком у цій галузі є принцип договірної свободи [1, с. 247]. В наш час роль договору важко переоцінити, оскільки при укладенні договору сторони самостійно визначають права і обов'язки, встановлюючи тим самим правовий режим своїх правовідносин. І тут доречним є положення про те, що договір як юридичний факт тягне за собою виникнення зобов'язання і переводить нормативні приписи в площину конкретних відносин. Як правовий регулятор договір встановлює юридичні правила, тобто нормує здійснення суб'єктивних прав і обов'язків сторін [2, с. 26].

Продюсерський договір є видом цивільно-правового договору та має свої особливості. Він не отримав спеціальної правової регламентації та підпорядковується загальним правилам зобов'язального права, включаючи в себе декілька видів договорів, оскільки згідно з положеннями ст. 6 ЦК України сторони мають право укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним засадам цивільного законодавства. Із зазначеної норми вбачається, що продюсерський договір відноситься до так званих непоіменованих договорів, тобто тих, які прямо не названі в чинному цивільному законодавстві України. Слід зауважити, що в доктрині цивільного права крім терміна «непоіменований договір» зустрічаються також поняття «нетиповий», «змішаний», «складний», «комплексний» договір, які вчені розмежовують по-різному.

Відсутність чіткої правової регламентації продюсерського договору

зумовлює ситуацію, в якій творець (автор) або виконавець (артист) та продюсер укладають договори, які прямо передбачені законом (агентський, надання послуг, відчуження майнового права чи ліцензійний тощо), проте такі договори не повністю охоплюють весь спектр взаємовідносин сторін. За таких обставин продюсерський договір, безперечно, можна віднести до непоіменованих, змішаних договорів.

Отже, законодавство не виділяє як самостійний договір продюсерський договір – будь-який договір між продюсером і артистом, що передбачає взаємне співробітництво в тому чи іншому вигляді [3]. Тому правова природа такого договору буде цілком залежати від фактичних домовленостей продюсера і артиста, які вони вирішили закріпити на папері.

Оскільки немає однозначного вирішення питання про те, які норми слід застосовувати до договорів, елементи яких містяться у змішаному договорі, К.В. Москаленко пропонує застосовувати до них норми, які містять загальні положення про зобов'язання та договори, а також норми, що регулюють кожний із поіменованих договорів [4, с. 53].

На підставі викладеного пропонуємо визначити продюсерський договір як договір, що укладається між автором, виконавцем і продюсером (фізичною або юридичною особою), відповідно до якого автор, виконавець зобов'язується передати майнові права на твір, виконання які були (будуть) створені у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання, а продюсер зобов'язується прийняти майнові права на твір за плату або безоплатно, й здійснити будь-які юридичні і фактичні дії в галузі масової культури, від імені автора, виконавця, зміст яких полягає в організації рекламних кампаній із виконавця, створення, множення творів різних видів мистецтва, їх просування на ринках з метою одержання прибутку.

Проблеми, пов'язані з практикою укладання та виконання продюсерських договорів, а також їх систематизацією, є актуальними для аналізу як вже відомих договірних зобов'язань у сфері інтелектуальної власності, їх узагальнення, виявлення загальних та особливих ознак, так і для виявлення особливостей правового режиму надання продюсерських послуг.

Література

1. Покровский И.А. Основные проблемы гражданского права. – 6-е изд., стереот. – М. : Статут, 2013.
2. Хозяйственный договор. Общие положения : учеб. пособие. – Свердловск : Свердловский юрид. институт, 1986.
3. Колосов В. Продюсерский договор с артистом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kolosov.info/produserskiy-dogovor>.
4. Москаленко К.В. Продюсерський договір в сфері музичного шоу-бізнесу: цивільно-правові аспекти : дис. канд. юр. наук : 12.00.03 / Москаленко Катерина Вікторівна. – Київ, 2014. – 189 с.

Байрачна Валентина Валеріївна
викладач кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СТАН СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Споживче кредитування є найбільш поширеним видом банківських операцій. У сучасних умовах в Україні цей інститут стає все більш актуальним. Зумовлено це тим, що більшість громадян України, маючи середній дохід, не може собі дозволити купувати товари тривалого користування за рахунок власних поточних доходів.

Наразі концепція споживчого кредитування в Україні активно розвивається, наріжними в ній є питання щодо шляхів вдосконалення техніки кредитних послуг, розширення видів кредитування. Велика увага приділяється виробленню комплексу новітніх принципів, за допомогою яких буде можливим спростити і вивести на якісно новий рівень правовідносини банків із фізичними особами.

Як стверджує Л. В. Торубка, в Україні поняття «споживчий кредит» сприймається як синонім поняття «кредит на споживчі цілі», тобто виключно за своїм цільовим призначенням, під яким розуміється використання кредиту на цілі, що не мають характеру підприємницької діяльності. Однак у розвинених банківських і адекватних їм правових системах під споживчим кредитом розуміється не просто угода, що відповідає аналогічному критерію «споживчих потреб», а угода, що надає споживачеві особливі засоби правового захисту, не характерні для інших банківських кредитних угод [3, с. 227]. Ми поділяємо дану точку зору, до того ж наразі в більшості країн Європи прийнято спеціальні закони, які стосуються такого виду кредиту, як споживчий кредит.

За допомогою споживчого кредитування кредитують: купівлю житла, автомобільного транспорту, побутової і оргтехніки, здійснення оплати за навчання, лікування або відпочинок тощо. Тобто об'єктом споживчого кредитування може бути будь-який предмет споживання, який виступає як товар або послуга.

До основних причин, що стримують розвиток споживчого кредитування в Україні за умов фінансово-економічної та політичної кризи і які можуть негативно позначитись на діяльності та фінансовій стабільності комерційних банків, Г. О. Партин відносить: зростання кредитного ризику, пов'язаного з необ'єктивною оцінкою кредитоспроможності фізичних осіб-позичальників. У багатьох розвинених країнах світу кредитори користуються послугами незалежних бюро кредитних історій, що сприяє зменшенню витрат та ризиків

фінансово-кредитних установ, однак в Україні така практика недостатньо поширена; низький рівень оплати праці в Україні, тобто неможливість повернення багатьма позичальниками суми кредиту і відсотків за ним; незначний рівень довіри населення до банківських структур; у практиці кредитного аналізу банки мають враховувати фактор присутності тіньової економіки, що часто не дає змоги об'єктивно оцінити позичальника; вища вартість придбання товарів у кредит, ніж при оплаті готівкою [1, с. 260].

Як вважає Н. Г. Радченко, не менш важливою є проблема низького рівня інформаційної обізнаності населення щодо умов кредитування та низький рівень кваліфікації персоналу банківських установ, які, на жаль, неспроможні надати якісні консультаційні послуги клієнтам [2, с. 183-184]. Вважаємо, що ще однією проблемою, яка підвищує кризовий вектор споживчого кредитування, є нестабільність валютного курсу, а саме його інколи стрімке зростання. Зазначене призводить до підвищення потенційного ризику неповернення кредитів, отриманих в іноземній валюті або ж затримки із поверненням такого кредиту.

Отже, за останні роки обсяг споживчого кредитування в Україні постійно зростає, що обумовлено економічною ситуацією в країні. Для подолання наявних проблем у сфері споживчого кредитування та забезпечення розвитку останнього необхідно: по-перше, вдосконалити регулювання кредитних правовідносин між кредиторами і позичальниками, що стосуються обслуговування споживчих кредитів; по-друге, розробити механізм щодо унеможливлення кредитування фізичних осіб без інформації про їхні реальні доходи, з метою розуміння того, що позичальник буде у змозі цей кредит повернути; по-третє, здійснювати державну політику щодо стабілізації політичної та економічної ситуації в Україні; по-четверте, реалізовувати заходи щодо забезпечення сприятливих умов для підвищення рівня доходів населення; по-п'яте, підвищувати фінансову грамотність населення шляхом проведення загальнодержавних програм щодо інформування громадян у сфері кредитування; по-шосте, розвивати короткострокове кредитування для придбання товарів народного споживання, оскільки рівень ризиковості такого виду кредитування значно менший, оскільки терміни кредитування невеликі (зазвичай до одного року), а суми кредиту порівняно незначні; по-сьоме, розвивати довгострокове кредитування з метою фінансування будівництва житла або його купівлі.

Література

1. Партин Г. О. Стан споживчого кредитування в Україні та перспективи його розвитку з врахуванням умов сучасної фінансово-економічної та політичної ситуації / Г. О. Партин, Я. Р. Грудка // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.6. – С. 257-262.
2. Радченко Н. Г. Споживче кредитування: сучасний стан та проблеми розвитку / Н. Г. Радченко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2014. – № 2. – С. 182-188.
3. Торубка Л. В. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан і напрями розвитку / Л. В. Торубка // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 3 (12). – С. 227-230.

Бугрєєва Анастасія Сергіївна
студентка 5-го курсу
юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІСЦЕ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У РОЗБУДОВІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність даної теми полягає в тому, що верховенство права є одним з основних принципів розбудови правової держави, що закріплений ч. 1 ст. 8 Конституції України. Даний принцип означає, що закон має вищу юридичну силу стосовно всіх нормативно-правових актів та відіграє визначальну роль у правовій системі держави, в діяльності всіх суб'єктів права, насамперед державних органів та їх посадових осіб.

Метою даного дослідження є ґрунтовний розгляд та всебічний аналіз сутності, головних елементів поняття принципу верховенства права та ролі даного принципу в розбудові правової держави.

Так, верховенство права розглядається як вищий принцип міжнародного права, показник демократизму, законності, захисту миру та безпеки. Він має бути дієвим та реальним [1, с. 102]. В даному контексті О. Скакун наголошує, що принцип верховенства права належить до загальних принципів права і може слугувати оптимальним регулятором, інструментом інтеграції [1, с. 100].

У свою чергу, С. Максимов зазначає, що верховенство права є універсальним феноменом у двох значеннях. По-перше, як єдиний феномен європейської культури, що охоплює досвід як англосовітських, так і континентально-європейських країн. По-друге, в умовах глобалізації він стає універсальним принципом співіснування та співробітництва між різними народами й культурами [2, с. 126].

Таким чином, можна стверджувати, що верховенство права – багатогранне поняття і, як зазначає М. Козюбра, «багатоманітність граней, аспектів цього принципу не дозволяє втиснути його в рамки будь-якої юридичної дефініції» [3, с. 15].

Проблема становлення правової державності та громадянського суспільства належить до фундаментальних питань сучасної теоретичної науки. Як зазначив А. Заєць, держава є правовою за умови, коли основою її функціонування є право, що гарантує права й свободи громадян, обмежує державу, а державна влада здійснюється на засадах верховенства права та поділу влади на три гілки.

Принцип верховенства права в характеристиці правової держави займає центральне місце. Він пов'язаний із внутрішніми характеристиками са-

мого права, його властивостями, співвідношенням з іншими регуляторами суспільних відносин. Верховенство права – це, безперечно, вияв загальнолюдських цінностей, прояв розвитку культури суспільства; це головний засіб і мета суспільного розвитку, своєрідна демонстрація етапів формування та розвитку правової системи.

На думку вчених, верховенство права покликане забезпечити не ефективну владну дію, тобто не якомога повніше підкорення громадян урядовим ініціативам, а саме навпаки – накладає правові обмеження на дії представників влади. Досягнення урядових цілей має бути підпорядковане громадянським гарантіям свободи та безпеки. Завдання права не полягає в забезпеченні досягнення урядових цілей, а лише у забезпеченні стабільних конституційних рамок, у межах яких відбувається взаємодія між громадянами, так само, як і між громадянином та державою.

Сьогодні ефективно реалізується принцип верховенства права та закону, закріплений у документах Ради Європи та Європейського Союзу саме як принцип справедливості. Таким чином, він став основоположним фактором для розвитку ринкової економіки, соціальної держави.

Україна є членом світового співтовариства, членом Ради Європи, тому, виходячи зі своїх міжнародно-правових зобов'язань, формує національну правову систему з огляду на принцип верховенства права, який визнається ст. 8 Конституції [5]. Саме принцип верховенства права визначає співвідношення взаємодії права, держави, державних органів й інститутів, усіх осіб. Ідеологія держави, спираючись на цей принцип, будується на загальнолюдських цінностях, народовладді, загальній повазі до основних прав і свобод людини, без будь-якої дискримінації.

Статус соціальної, правової держави являє собою високий рівень соціальної захищеності всіх громадян без будь-якої дискримінації. Рівень розвиненості суспільства, його гуманності, ставлення до загальнолюдських цінностей визначається його ставленням до найменш захищених членів суспільства. Правова та соціальна захищеність і гарантії також позначені принципом справедливості, особливо в умовах ринкової економіки [4, с. 7].

Отже, утвердження принципу верховенства права у нашій правовій державі є можливим за наявності повноцінного громадянського суспільства, оскільки виникнення верховенства права і правової держави обумовлено саме потребами громадянського суспільства. Таким чином, принцип верховенства права, як принцип справедливості, є невід'ємною складовою прогресивного розвитку правової держави, прояву демократії в суспільстві та реально-го забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина.

Література

1. Скакун О.Ф. Верховенство права як принцип взаємодії правових систем в умовах глобалізації / О.Ф. Скакун // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку : зб. мат. міжнар. наук. симпозіуму «Дні порівняльного правознавства» (Київ, 8-11 квіт. 2009 р.). – К. : Логос, 2009. – С. 97-102.

2. Максимов С.І. Конституційний принцип верховенства права: загальне та особливе // Філософія права: сучасні інтерпретації: вибр. праці: статті, аналіт. огляди, переклади (2003-2010) / С.І. Максимов. – Х. : Право, 2010. – 336 с.

3. Козюбра М.І. Принцип верховенства права та вітчизняна теорія і практика : мат. міжнар. конф. «Верховенство права: питання теорії та практики» / М.І. Козюбра // Українське право. – 2006. – № 1 (19). – С. 15-23.

4. Національна програма правової освіти населення, затверджена Указом Президента України від 18 жовтня 2001 року // Офіційний вісник України. – 2001. – № 43. – Ст. 1921.

5. Головатий С. Верховенство права : монографія у 3-х кн. / С. Головатий. – К. : Фенікс, 2006. – Кн. 2: Від доктрини до принципу. – С. 1169-1221.

6. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Волощенко Ілля Віталійович
здобувач вищої освіти
юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Сучасна українська термінологія – це відносно стабільна і закріплена традицією лексико-семантична система, що перебуває у стані безперервного руху і поступового вдосконалення. Розвиток термінології зумовлений факторами суспільно-політичного, фахового та мовного характеру [1, с. 8].

Впорядкована, уніфікована та стандартизована термінологія по праву вважається одним з основних показників стимулювання науково-технологічного прогресу. Розвиток будь-якої галузі науки залежить від формування і вдосконалення її термінологічної системи. Важливою складовою конкурентоспроможного фахівця правничої галузі на сучасному ринку праці є високий рівень культури спілкування, зокрема фахового мовлення, що передбачає майстерне володіння термінологічною лексикою. Це свідчить про глибоке розуміння професійних понять і явищ та є умовою успішної фахової комунікації [1, с. 12].

Різні проблеми професійного спрямування під час вивчення мови в не-філологічних вищих навчальних закладах висвітлені в працях Я. В. Януш, В. В. Дубічинського, Г. І. Величко та ін. Окремі аспекти фахового мовлення юристів розглядали Н. В. Артикуца, О. Л. Копиленко, С. П. Кравченко, Б. Р. Стецюк.

Основою для формування професійного мовлення в майбутніх юристів є фахова лексика, зокрема юридична термінологія, оволодіння якою поглиблює не лише знання з мови, а й якість підготовки майбутніх фахівців [1].

У процесі формування термінологічної компетентності основоположною є орієнтація студентів-юристів на засвоєння змісту, форм і засобів майбутньої професійної діяльності, що можливе лише при активному застосуванні принципу міжпредметних зв'язків. Процес набуття знань, умінь і навичок, а головне – досвіду, повинен, за словами В. Петрук, відбуватися через «організацію певних форм зовнішньої предметної діяльності, вrostання індивіда у професійну культуру, завдяки чому й буде сформована термінологічна компетентність майбутнього фахівця» [4, с. 54].

Процес засвоєння фахової термінологічної лексики студентами-юристами умовно можна розподілити на два етапи: репродуктивний (вивчення загальнонаукової та юридичної термінології) та продуктивний (володіння опанованими термінами) [5].

Найважливішим методом оволодіння фаховою термінологією є спеціально розроблена система вправ за Т.В. Симоненко [5], оскільки вправи, визначені за фазами породження мовлення (докомунікативні, комунікативні, посткомунікативні), є найбільш оптимальними для ефективного засвоєння термінологічної лексики.

Застосування комунікативних вправ сприяє вмінню користуватися термінологічними ресурсами української мови у професійній сфері, брати участь у фаховому спілкуванні, обираючи правильну стратегію й тактику, правильно використовувати мову в різноманітних соціально-детермінованих ситуаціях з урахуванням культури професійної поведінки, мовленнєвого етикету, соціальних норм, стереотипів [5].

Враховуючи, що професія юриста є багатогранною й охоплює такі важливі сфери, як законодавство і законотворення, державне управління, юстиція, нотаріат, правничі науки, правова інформація та ін., і що мова права – це складна, багаторівнева підсистема літературної мови зі своїми функціонально-стильовими різновидами та жанрами, з багатим запасом специфічних мовних засобів, цілком зрозуміло, що лінгвістична підготовка юриста сьогодні – це досить складний за своїм предметом і змістом систематично-послідовний, творчий навчальний процес, який потребує концентрації зусиль майбутнього фахівця.

Юристу необхідно на високому рівні володіти фаховою термінологією, адже її досконале знання, доцільне застосування в галузі юриспруденції є запорукою успішної професійної діяльності. Формуванню термінологічної компетенції слід приділяти увагу не лише у процесі вивчення фахових дисциплін, а й за допомогою засобів мови.

Література

1. Вознюк Г. Л. Термінологічна лексика в системі професійного мовлення : методичні вказівки та завдання / Г.Л. Вознюк. – Л. : Львівська політехніка, 2013. – 92 с.
2. Кочан І. М. Українська наукова лексика : міжнародні компоненти в термінології : навч. посіб. / І. М. Кочан. – К. : Знання, 2013. – 294 с.
3. Лінгвістична енциклопедія / авт.-уклад. Селіванова О. О. – Полтава : Довкілля-К,

2010. – 844 с.

4. Радченко О. І. Мовна норма і варіантність в українській науковій термінології : автореф. дис. ... канд. філол. Наук : 10.02.01 / О.І. Радченко / Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2000. – 16 с.

5. Симоненко Т. В. Теорія і практика формування професійної мовно-комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів : монографія / Т. В. Симоненко. – Черкаси : Вид. Вовчук О. Ю., 2006. – 328 с.

Воробей О.В.

здобувач наукового ступеня
доктора філософії кафедри
криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДІЯЛЬНІСТЮ КОНВЕРТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ

Сьогодні в Україні спостерігаються позитивні зрушення щодо розвитку підприємницької діяльності, що в свою чергу відбивається на економічному розвитку держави. Водночас такі позитивні тенденції сприяють і розвитку різноманітних зловживань суб'єктами підприємницької діяльності. Зокрема, широкое поширення набула легалізація злочинного капіталу шляхом створення конвертаційних центрів, а їхня діяльність, звичайно, не сприяє, а завдає істотної шкоди економічному розвитку держави та безпеці суспільства в цілому.

Згідно зі статистичними відомостями про злочини господарської діяльності Єдиного реєстру досудових розслідувань Генеральної прокуратури України, з 2014 р. до 2016 р. правоохоронні органи України зареєстрували 1329 випадків фіктивного підприємництва, а також 133 конвертаційні центри, зокрема у 2014 р. – 405 випадків фіктивного підприємництва, 100 – конвертаційних центрів, 2015 р. – відповідно 332 та 43, у 2016 р. – 108 та 14 [1].

Більшість виявів злочинної діяльності конвертаційних центрів вчиняються в умовах неочевидності. Механізм цих злочинів здебільшого виключає наявність свідків. У безпосередньому вчиненні злочину бере участь обмежена кількість осіб. Важливим чинником є й те, що у кримінальному правопорушенні нерідко відсутня потерпіла сторона (іноді очевидна незацікавленість несумлінних учасників фінансової діяльності у виявленні кримінальних правопорушень), зокрема у разі вчинення шахрайств в бюджетній сфері й банківській системі. Шкоду в разі вчинення цих злочинів заподіюють інтересам держави. Водночас порушення цих інтересів та спричинення шкоди здійснюються приховано. Це означає, що органи, які є представниками інтересів держави, після вчинення кримінального правопорушення не отримують ін-

формації про факт правопорушення.

Таким чином, основне джерело поінформованості правоохоронних органів пов'язане зі сферою ОРД. Особливість отримання вихідної інформації про злочини у фінансовій сфері шляхом проведення оперативно-розшукових заходів полягає, по-перше, у використанні різноманітних шляхів її надходження, а по-друге, у подоланні протидії цим заходам з боку зацікавлених осіб, що зумовлює складні ситуації перевірки.

Слід також зазначити, що нині функціонування конвертаційних центрів носить міжрегіональний характер: фіктивні фірми реєструються в одній області, розрахункові рахунки відкриваються в банківських установах іншої області, накопичення коштів (у тому числі шляхом їх розкрадання) відбувається ще у ряді областей, а переказ коштів через кореспондентські рахунки відповідних банків – взагалі в іншому регіоні. На сьогодні конвертаційними центрами застосовуються такі основні механізми переводу безготівкових грошових коштів у готівку: ощадні сертифікати; страхові компанії; особи, які сплачують єдиний податок; перерахування коштів через «Лоро»-рахунки [2, с. 469].

На практиці фінансові операції, що проводяться у процесі легалізації злочинно здобутих коштів з використання фіктивних підприємств, у 50-60% випадків здійснюються з використанням «буферних» суб'єктів підприємництва.

Водночас практику виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з діяльністю конвертаційних центрів, достатньою мірою не напрацьовано. Механізм створення і подальшого використання конвертаційних центрів продовжує невпинно удосконалюватися, що потребує застосування адекватних засобів стратегічного і тактичного порядку боротьби з фіктивним підприємництвом, розробки відповідних наукових рекомендацій, а також подолання наявних прогалин і недоліків у сфері регулювання таких відносин.

Крім цього, слідчі не повною мірою орієнтуються в питаннях криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних з діяльністю конвертаційних центрів, особливостями документування та виявлення таких центрів, збиранням доказів, проведенням окремих слідчих (розшукових) дій і, зокрема, негласних слідчих (розшукових) дій, результати яких слугуватимуть доказовою базою у кримінальному провадженні. Все це викликає необхідність дослідження проблематики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з діяльністю конвертаційних центрів.

Література

1. Статистичні звіти Генпрокуратури України «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення» за 2014-2016 рр. / Генеральна прокуратура України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

2. Аркуша Л. І. Конвертаційні центри як спосіб легалізації доходів, одержаних у результаті організованої злочинної діяльності / Л. І. Аркуша // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – Вип. 57. – С. 464-472.

Головіна Ольга Володимирівна
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат історичних наук

НАЦІОНАЛЬНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Проблема пошуку національної та політичної ідентичності в умовах сьогодення набуває особливої актуальності. Внаслідок тривалого проведення на українських землях уніфікаторської державної політики відбувалося розмивання існуючих ідентичностей та водночас гальмувалося формування нових, модерних, ідентичностей, що обумовило й кризу ідентичності, існуючу в сучасній Україні.

У дослідженні проблем становлення української нації, формування національної свідомості, пошуків ідентичності вагомий внесок зробили видатні вчені та суспільно-політичні діячі XIX – початку XX ст. (М. Костомаров, В. Антонович, М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський).

Розуміння особливостей формування національної та політичної ідентичності на українських землях неможливо поза історичним дискурсом, що у межах даної розвідки охоплює період із початку XX ст. Ще до недавнього часу етнічна належність не розглядалася як основний критерій визначення групової приналежності та відмінностей. Релігійним, становим відмінностям в межах одного народу приділялось більше уваги, ніж відмінностям між народами.

У процесі аналізу політичної ідентичності необхідно враховувати такі характеристики, як історичні умови, особливості етнічного складу населення, релігії та конфесії, представлені на даній території, рівень урбанізації, політичну культуру тощо. Феномен множинної ідентичності був типовим явищем, притаманним імперіям XIX ст. Подвійні ідентичності у суспільній свідомості українців, як колективній так і індивідуальній, були на початку XX ст. звичайним та розповсюдженим явищем.

В історичних умовах розвитку українського народу формування національної та політичної української свідомості значно ускладнювалося. За несприятливих обставин для національного розвитку українського народу, передусім масової денационалізації вищих, найбільш освічених і впливових прошарків українського суспільства, у українського населення формувалися подвійні (іноді і потрійні) ідентичності.

Умови формування національної та політичної української ідентичності на початку XX ст. ускладнили формування ідентифікаційних чинників та

призвели до існування у колективній та індивідуальній свідомості українців кількох ідентичностей водночас, поєднуючи імперську («великорусську») – політичну та українську – етнічну. На початку ХХ ст. серед українців, що були лояльні до офіційної імперської владної ідеології, підтримувалась думка про можливість розвитку українства тільки на російському ґрунті, в тісному та нерозривному зв'язку з «русской» культурою. Такий тип ідентичності можна визначити як «малоруський».

Значний матеріал для аналізу стану національної свідомості та політичної ідентичності українців на початку ХХ ст. становить політична публіцистика, зокрема статті М. Грушевського. У праці «Українство в Росії, його запита і потреби» (1906 р.), М. Грушевський засуджував участь українців у загальноросійському революційному русі, оскільки це відвертало їх від розв'язання національних проблем, від національного українського руху [2].

Вагомий відсоток становили етнічні за походженням українці й серед представників російських націоналістичних партій, які відповідно до тогочасної офіційної доктрини про єдність російського народу самоідентифікували себе як росіяни («русские»). Як зазначає В. Любченко, позиція російських націоналістичних організацій в українському питанні – це одночасно й позиція політично активних етнічних українців – представників вищих верств суспільства, які повною мірою використовували переваги, що їх надавала їм офіційно визнана належність до панівної в імперії нації [3].

Додатковою причиною існування подвійної політичної лояльності було створення у Російській імперії певної суспільно-економічної ситуації, що майже унеможливлювала відкрите протистояння системі монархічної державної влади. Феномен подвійної політичної лояльності та пов'язану з ним подвійну національну самоідентифікацію української інтелігенції розглянуто у монографії І. Гирича, присвяченій українській суспільно-політичній думці середини ХІХ – початку ХХ ст. у Наддніпрянській Україні [1]. Отже, досліджуючи процеси формування національної та політичної ідентичностей у населення українських земель на початку ХХ ст., необхідно зважати на особливості формування національної української самоідентифікації та враховувати складність етнополітичних процесів, що мали поширення саме на території України.

Наявність подвійних ідентичностей у суспільній свідомості у минулому впливає на вибір ідентичності у сучасній Україні, тому сьогодні перед громадянами України стоїть важкий і довгий шлях пошуку ідентичності, адекватної етнополітичній ситуації в Україні. Пошуки ідентичності у сучасній Україні та наукове осмислення даного кола питань диктується нагальними потребами українського суспільства – необхідності консолідації нації та захисту суверенітету та цілісності держави. Адже процеси завершення державо- і націєтворення нерозривно пов'язані із процесами формування спільної ідентичності громадян України.

Література

1. Гирич І. Б. Українські інтелектуали і політична окремішність (середина XIX – початок XX ст.) / І. Б. Гирич. – К. : Укр. письменник, 2014. – 496 с.
2. Грушевский М. С. Украинство въ Россіи, его запросы и нужды / М. С. Грушевский. – СПб. : [Б. в.], 1906. – 48 с.

Грибан Віталій Григорович

професор кафедри фізичного виховання
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор біологічних наук,
професор, заслужений працівник
народної освіти України

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВА

В умовах розбудови української державності, розвитку демократії, прагнення до вступу в ЄС важливого значення набувають питання створення дієвих гарантій безпечної життєдіяльності людини, які законодавчо закріплені та мають дієвий механізм реалізації, що дозволяє максимально зменшити ризик настання небажаних наслідків для її життя, здоров'я, честі, гідності, недоторканості та інших нормативно закріплених прав і законних інтересів.

Особливої гостроти та актуальності питання забезпечення безпечної життєдіяльності набувають для тих категорій осіб, чия професійна діяльність нерозривно пов'язана з небезпекою та ризиком для життя та здоров'я. На жаль, підвищені ризик та небезпека є невід'ємними складовими професійної діяльності працівників права. Багато в чому особиста безпека працівника права залежить від нього самого – від його професійної, психологічної готовності до дій в екстремальних ситуаціях, теоретичних знань та навичок з безпеки життєдіяльності та вмінні їх реалізувати на практиці, додержання законності в діяльності, рівня дисциплінованості, уміння використовувати індивідуальні засоби захисту, наприклад табельну зброю, тощо.

Правовою основою особистої безпеки працівників права є Конституція України, закони України «Про охорону праці», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про прокуратуру», Кодекс цивільного захисту України та ін. Праця прокурорів, слідчих, працівників органів внутрішніх справ пов'язана з використанням зброї під час виконання службових обов'язків.

Право на носіння вогнепальної короткоствольної зброї та боєприпасів до неї надається громадянам України, які є народними депутатами України, членами Кабінету Міністрів України, керівними посадовими особами адміністрації Президента України, керівниками місцевих органів виконавчої влади

та місцевого самоврядування, суддями, прокурорами, слідчими, працівниками правоохоронних органів або пенсіонерами зазначених органів, попередня робота яких була пов'язана із підвищеним ризиком (оперативно-розшукова діяльність, охорона громадського порядку, дізнання або досудове слідство).

Серед заходів, які відповідно до ст. 5 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» можуть застосовуватися для забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів та їхніх близьких родичів, недоторканності житла, а також збереження їхнього майна з урахуванням конкретних обставин, належить, зокрема, видача зброї, засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку.

Сьогодні забезпечення суддів зброєю та засобами індивідуального захисту є невідкладним заходом здійснення їхньої безпеки. Проте цей процес заформалізований великою кількістю документів, що потребує багато часу. Тому часто-густо судді нехтують цією безпекою. Відтак, слід спростити порядок придбання, видачі і носіння засобів індивідуального захисту для визначених відповідними положеннями осіб, а в окремих випадках – зброї.

Відповідно до ст. 50 Закону України «Про прокуратуру» прокурори і слідчі прокуратури мають право носити вогнепальну зброю.

Забезпечення особистої безпеки працівників під час поведження з вогнепальною зброєю є складовою оперативно-службової підготовки. Табельна вогнепальна зброя закріплюється за працівниками поліції, які прийняли Присягу, закінчили навчальний заклад МВС України або пройшли початкову підготовку (перепідготовку) і допущені до самостійного несення служби, а також склали заліки зі знання матеріальної частини зброї, порядку і правил її застосування, заходів безпеки у поведженні з нею, виконали практичну вправу зі стрільби й отримали посвідчення про кваліфікацію у поведженні з табельною зброєю. Під час проходження служби працівники органів внутрішніх справ у системі службової підготовки проходять навчання і систематичну перевірку знань із питань безпеки у поведженні з табельною зброєю.

Питання заходів безпеки у поведженні зі зброєю регулюється Інструкцією із заходів безпеки при проведженні зі зброєю, затвердженою наказом МВС України від 1 лютого 2016 року № 70, а ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» регламентує застосування вогнепальної зброї поліцейськими.

З 2016-2017 навчального року почалась підготовка фахівців з правоохоронної діяльності з цивільних осіб у ВНЗ країни. Програма підготовки їх мусить бути наближеною до підготовки працівників поліції, у тому числі з вогнепальної зброї. Їх потрібно вчити користуватися вогнепальною зброєю, іншими засобами індивідуального та колективного захисту. Усе це повинно бути законодавчо визначено, мусять бути певні інструкції, а, можливо, і Присяга. Це є проблема, яку потрібно вирішувати не в стінах навчального закладу, а на державному рівні.

Грицай Ірина Олегівна
завідувач кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Зовнішня політика України зорієнтована на ефективну і поступову інтеграцію до Європейського Союзу, тому результат забезпечення гендерної рівності в національній правовій системі має відповідати європейським стандартам.

В Європі гендерна рівність обумовлюється належним правовим зрівнянням можливостей жінки й чоловіка. Будь-яка правова система включає гендерні відмінності та наділяє жінок і чоловіків певним соціальним статусом, а існуючі гендерні стереотипи й усталена система гендерних відносин впливають на формування і реалізацію окремих правових інститутів і норм. Гендерні відносини стають об'єктом правового регулювання й елементом правової системи, тому набувають залежності від будь-яких структурних чи елементарних перетворень у ній [1, с. 4]. Забезпечення гендерної рівності можливе за умови належного правового врегулювання статусу чоловіків і жінок згідно з європейськими стандартами у конституції, спеціальному законі та, за єдиним підходом, у всій системі нормативно-правових актів.

Положення будь-якого нормативно-правового акта мають гендерний вимір і закріплюють становище чоловіка і жінки за одним з підходів – дискримінаційним, патерналістським або егалітарним. Дискримінаційним вважається такий підхід до правового регулювання статусу особи, що обмежує права і можливості представників певної статі, частіше жінок, закріплюючи патріархат. Протилежним до нього є патерналістський підхід у правовому регулюванні статусу особи, що наділяє жінок додатковими, порівняно з чоловіками, правами, свободами, можливостями і гарантіями їх забезпечення. Егалітарний підхід характеризується найбільш гуманним і справедливим ставленням до представників обох статей, оскільки регулює їх правове становище на засадах безумовної рівності, індивідуальності та унікальності.

У процесі формування та удосконалення вітчизняного законодавства Україна має орієнтуватися на провідну європейську практику забезпечення гендерної рівності та впровадження егалітарної політики.

Проблема забезпечення гендерної рівності є глобальною та актуальною для кожної держави. Але найбільшого прогресу в її розв'язанні досягли країни Європейського Союзу, зокрема скандинавські країни. Вони характеризу-

ються високорозвиненою правовою системою та демократичними інститутами, а також нижчим, порівняно з Україною, рівнем правового нігілізму. У країнах ЄС провідне значення відводиться саме практиці правозастосування та правореалізації у сфері гендеру. Відповідній діяльності обов'язково передуює розробка та прийняття гендерно-розвиненого законодавства, запровадження якого забезпечує досягнення принципу гендерної рівності та паритету [2, с. 74]. Європейськими та іншими міжнародними організаціями вже зроблено систему правових актів і рекомендацій щодо забезпечення гендерної рівності, яка становить для України інтерес.

У зв'язку з ратифікацією 26 квітня 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україна не тільки отримала можливість стати повноцінним членом в Європейському Союзі, а й здобула рекомендації щодо проведення реформ для досягнення відповідності Копенгагенським критеріям.

У ст. 419 Угоди передбачено необхідність посилити діалог та співробітництво сторін щодо забезпечення, зокрема, гендерної рівності та недискримінації. А у ст. 420 зауважено, що така співпраця має бути спрямована на забезпечення рівних можливостей для чоловіків та жінок у сфері зайнятості, освіти та навчання, економічної та суспільної діяльності, а також у процесі прийняття рішень [3]. Для створення умов, сприятливих для співпраці між сторонами в Україні, вже розроблено основні програмні документи.

Так, на виконання зазначених вимог Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» визначено, що впровадження європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі пов'язані з необхідністю забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві. Це, безумовно, включає і гендерну толерантність. Для реалізації Стратегії заплановано проведення 62 реформ, серед них і ті, через які можна вирішити гендерні питання – реформа сфери трудових відносин, реформа системи національної безпеки та оборони, програма національної єдності та підтримки національних меншин, реформа системи соціального захисту, пенсійна реформа, програма розвитку для дітей та юнацтва та інші. Хоча серед них не передбачено реформи у сфері гендерної політики, вважаємо, що вона може проходити в межах суміжних реформ.

Сьогодні Україна визначається з напрямками удосконалення правового забезпечення гендерної рівності, орієнтуючись на практику європейських інституцій, зокрема Ради Європи.

Рада Європи приділяє значну увагу цим питанням протягом останніх десятиліть, свідченням чого серед іншого є Декларація 1988 р. Комітету міністрів про рівність жінок та чоловіків та Декларація Комітету міністрів 2009 р. про перетворення гендерної рівності в реальність [4, с. 3]. Для сприяння ліквідації всіх форм дискримінації стосовно жінок та заохочення дійсної рівності між жінками та чоловіками, у тому числі шляхом надання жінкам самос-

тійності, Радою Європи було розроблено Конвенцію про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція).

Стамбульська конвенція передбачає заходи боротьби з насильством щодо жінок, а також гарантує захист від гендерної дискримінації.

Отже, для України необхідність ратифікації Стамбульської конвенції зумовлена двома основними чинниками: потребою забезпечення гендерної рівності та перспективою інтеграції України до Європейського Союзу. Пріоритетним завданням України сьогодні є ратифікації Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, а також гарантування виконання Стратегії Ради Європи у сфері гендерної рівності. Удосконалення національного законодавства України має бути спрямованим і на реалізацію міжнародних правових документів щодо застосування гуманного гендерного підходу, поширення гендерних знань, подолання гендерних стереотипів.

Література

1. Оніщенко Н. Правове регулювання гендерних процесів в Україні: стан та перспективи розвитку / Н. Оніщенко, М. Томашевська // *Держава і право. Юрид. і політ. науки* : зб. наук. праць. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. – № 28. – С. 3-10.
2. Оніщенко Н. Гендерно-чутлива політика як спосіб подолання правового нігілізму / Н. Оніщенко, О. Матвієнко, М. Томашевська // *Держава і право. Юрид. і політ. науки* : зб. наук. праць. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. – № 30. – С. 18-25.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червень 2014 р. // *Офіційний вісник України*. – 2014. – № 75. – Ст. 2125.
4. Recommendation CM/Rec (2013) 1 of the Committee of Ministers to member States on gender equality and media – К. : ФОП Комаров М. В., 2013. – 14 с.

Гура Олена Станіславівна

студентка 5 курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВО ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА ЗАХИСТ ЖИТЛОВИХ ПРАВ

Одним з основних напрямів державної політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства є реалізація права громадян на житло, що закріплене у Конституції, Житловому кодексі та інших нормативно-правових актах України. Сьогодні в Україні питання забезпечення захисту та відновлення житлових прав громадян потребує особливої уваги. Житлові права

громадяни можуть захищати як у судовому, так і у позасудовому порядку.

Відповідно до ст. 3 Конституції України [2] права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Повнота, ефективність та своєчасність забезпечення житлових прав громадян визначає рівень розвитку демократії та права в нашій державі.

Крім того, комплексне науково-практичне вирішення житлової проблеми громадян є актуальним напрямом дослідження у правовій науці.

Відповідно до ст. 55 Конституції України права і свободи людини та громадянина захищаються судом. Зміст права на захист полягає у можливості фізичної особи у встановленому законом порядку звернутися до суду за охороною свого права і захистити його відповідними способами, передбаченими законом. Особливістю захисту суб'єктивних цивільних прав та інтересів є можливість вибору різних порядків забезпечення порушення прав і правового впливу на порушника, що не обмежується способами, встановленими ст. 16 Цивільним Кодексом України.

Згідно з Європейською конвенцією про захист прав людини право на житло є одним із основних соціально-економічних прав людини. Відповідно до Загальної декларації прав людини кожен має право на такий життєвий рівень, включаючи житло, який є необхідним для підтримання його здоров'я і добробуту його самого та його сім'ї.

В Україні право на житло вперше було закріплено в Конституції УРСР 1978 р. У свою чергу, Конституція України 1996 р. визначила, що кожен має право на житло і держава створює умови, за якими кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду.

Конституційне право на житло містить заборону примусового позбавлення житла не інакше як на підставі закону і за рішенням суду. Цьому праву кореспондує обов'язок держави створювати умови для його захисту та реалізації. Основною гарантією для реалізації права на житло є те, що ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше, як за рішенням суду [3].

Випадків позбавлення права власності лише на тій підставі, що власник не виконує свого обов'язку щодо утримання належного йому майна (відповідно до ст. 322 Цивільного кодексу України тягар утримання майна лежить на власнику), ні ЦК, ні іншими законами України не передбачено. Власники будинків та квартир мають не лише права, а й певні обов'язки, зокрема щодо забезпечення схоронності житлового будинку (квартири). Так, відповідно до ст. 151 Житлового кодексу України [1] «громадяни, які мають у приватній власності житловий будинок (квартиру), зобов'язані забезпечувати його збереження, провадити за свій рахунок поточний і капітальний ремонт, утримувати в порядку прибудинкову територію». І далі – ст. 151 ЖК України: «Безгосподарне утримання громадянином належного йому будинку (квартири) тягне за собою наслідки, передбачені ЦК Української РСР». До кінця 1993 р. цілком реальним наслідком безгосподарного утримання приміщення мало

бути безоплатне вилучення такого приміщення у власника на підставі рішення суду за позовом виконавчого комітету районної, міської, районної в місті ради (ст. 135 ЦК Української РСР в редакції до 16.12.1993). ЦК України, на відміну від старого радянського ЦК України, не містить правових норм, які б вирішували проблему безгосподарного утримання громадянином квартири, що йому належить, шляхом простого вилучення такої квартири [3].

Ратифікація Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зобов'язала нашу державу створити надійні та ефективні механізми виконання рішень Європейського суду з прав людини та застосування практики цього суду як джерела права.

Вперше чинний ЦК України найбільш повно й чітко визначив поняття житла та його видів. Так, за ст. 379 ЦК України житлом визнається житловий будинок, квартира та інші приміщення, призначені та придатні для постійного проживання в них [5].

Стаття 380 цього кодифікованого нормативного акта житловим будинком визначає будівлю капітального типу, споруджену з дотриманням встановлених вимог і призначену для постійного проживання. Згідно зі ст. 381 ЦК України садибою визнається земельна ділянка разом із розташованим на ній житловим будинком, господарсько-побутовими приміщеннями, наземними і підземними комунікаціями та багаторічними насадженнями. Квартирою, за ст. 382 ЦК України, є ізольоване помешкання в житловому будинку, що призначене та придатне для постійного проживання в ньому [5].

У роботі С.П. Хіміч було підсумовано, що житлом як місцем проживання є не тільки будинок чи квартира, що є власністю певної особи, але також орендоване приміщення, яке особа займає з року в рік протягом значного проміжку часу, офісне приміщення або інші приміщення ділового призначення, транспортні засоби, пристосовані для проживання, тощо [3].

Погоджуючись з Р.В. Холод, зазначимо, що захист у житловій сфері, на відміну від цивільно-правового захисту, має свої особливості.

Поняття захисту в житловій сфері необхідно розглядати як передбачені законодавством заходи, що здійснюються фізичною особою самостійно з визнання порушення та поновлених цих прав і законних інтересів як користувачів, так і власників житла. В юридичній літературі визначається поняття захисту, під яким розуміють заходи, спрямовані на припинення правопорушень і притягнення правопорушників до передбаченої законом відповідальності відповідно до процесуального законодавства України [4].

Право фізичних осіб на житло як одна із форм забезпечення природних прав людини охороняється законом, його захист здійснюється судом. У рамках юрисдикційної форми захисту, у свою чергу, виділяють загальний і спеціальний порядок захисту порушень прав. За загальним правилом, захист цивільних прав та інтересів здійснюється в судовому порядку. Основна маса цивільно-правових спорів розглядається міськими, апеляційними й іншими судами загальної юрисдикції. Конституційне право на судовий захист є

суб'єктивним правом, належить не тільки всім громадянам, але і кожному окремо. Право на судовий захист означає, що безпосередній захист прав та інтересів громадян державою здійснюється за допомогою діяльності суду.

Підсумовуючи, можна зазначити, що у чинному законодавстві України визначено основні поняття житлового законодавства. Залежно від правового змісту житлових прав, мети реалізації, а також існування спору про право фізична особа має право звернутися за захистом своїх житлових прав до визначених законом державних органів, їх посадових осіб, які зобов'язані здійснити захист цих прав на підставі, у межах повноважень та в спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Література

1. Житловий кодекс Української РСР // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1983. – Додаток до № 28. – Ст. 573.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Хіміч С.П. Захист житлових прав у контексті застосування Європейської конвенції про захист прав людини / С.П. Хіміч // Приватне право і підприємництво. – 2015. – № 14. – С. 144-147.
4. Холод Р.В. Поняття судового захисту житлових прав фізичних осіб / Р.В. Холод // Юридичний вісник. – 2014. – № 1 (30). – С. 101-105.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

Дзюба Ірина Вікторівна
старший викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МОНІТОРИНГУ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Наразі в Україні існують проблеми правового характеру, що склалися у сфері охорони якісного стану земель, тому в державі виникає потреба застосовувати дієві засоби, щоб уникнути жахливої і безповоротної ситуації щодо родючих ґрунтів України. Отже, головним та очевидним засобом запобігання погіршенню земель є їх моніторинг.

Дане питання досліджувалося в працях таких вчених, як Т.К. Оверковська, М.І. Єрофєєв, Г.Л. Землякова, В. Петриченко, Е.В. Позняков, Н.Р. Малишева, С.В. Шарапова та ін. Але разом з тим постають окремі праві аспекти щодо регулювання моніторингу земель, що потребують подальшого розвитку та дослідження.

Головною метою статті є аналіз правового регулювання моніторингу

земель за законодавством України.

Моніторинг земель (англійською monitoring – контроль, від латинської monitor – той, хто попереджає, застерігає, радник, консультант) являє собою регулярне спостереження за станом природних, технічних і соціальних процесів з метою оцінки, контролю та прогнозування [1, с. 764].

Взагалі такий новий напрям, як моніторинг земель, почав набирати великих обертів з кінця 1970-80-х років. Тоді країни, де було розвинуто аграрне виробництво, зіштовхнулись з деградацією ґрунтів після великого механічного та хімічного навантаження на них. Відтоді в тих країнах розпочали розвиватися нові захисні системи для ґрунтів.

Вперше поняття «моніторинг земель» закріплено в Земельному кодексі України, прийнятому 18.12.1999 як система спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, оцінки, відтворення та ліквідації наслідків негативних процесів [2].

Відповідно до положень ст. 22 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 [3] моніторинг довкілля здійснюється з метою забезпечення збору, обробки, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень.

На думку науковців, система моніторингу створена з метою об'єктивізації змін у кількісному й якісному стані навколишнього природного середовища. Вона базується, з одного боку, на узагальненні інформації про зміни у стані навколишнього природного середовища, а з іншого – на її деталізації [4, с. 58].

На даному етапі розвитку моніторинг земель має певні недоліки. Із висновків та оцінки вчених можна сказати, що Україна – одна з небагатьох країн Європи, яка не має моніторингових меж та інформаційної системи про стан землі і природних ресурсів і, як в наслідок, не має цільної згрупованої методики проведення спостережень. В Україні завданням моніторингу відповідає агротехнічна паспортизація. Але це не є моніторингом, оскільки спостереження робляться не на постійних ділянках та за обмеженим переліком показників, не дають повної інформації щодо змін родючості ґрунтів, оскільки не визначають фізичні, хімічні та біологічні показники.

Оскільки в Україні немає чітко визначеного органу щодо моніторингу земель, то надалі про якість та родючість ґрунтів можна буде забути.

Отже, можна дійти висновку, що Україні потрібно створити Центр моніторингу земель, який би виконував проведення моніторингу та концентрацію достовірної інформації про стан земель у країні. Даний процес дав би змогу створити інформаційну базу даних та активно впливав би на всі земельні трансформації. А для вдосконалення системи в Центрі моніторингу земельі мають працювати кваліфіковані працівники, оскільки вони здійснюватимуть моніторинг земель, ведення бази даних, ґрунтове обстеження тощо. Да-

ний орган слід наділити певними повноваженнями щодо зупинення виробництва промислової продукції, що використовується в агротехнологіях, які призводять до погіршення та неродючості ґрунтів.

Література

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. Шемшученко та ін. – К. : Укр. енцикл., 2001.
2. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
4. Бусуйок Д. Законодавче та правове регулювання моніторингу земель в Україні / Д. Бусуйок // Підприємство, господарство і право. – 2012. – № 8. – С. 56-59.

Добробог Людмила Миколаївна
професор кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ФІЛОСОФІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА: ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Філософія екологічного права (далі – ф.е.п.) – напрям філософсько-правової думки, що займається осмисленням сутності екологічного права, його значенням для суспільства, місця в системі права, можливостей впливу на суспільні відносини з метою забезпечення стабільного розвитку. Ф.е.п. має інтегрований та комплексний характер й може розглядатися в двох аспектах: як наука і як навчальна дисципліна в системі юридичної освіти.

Початок формування цього напрямку філософської думки припадає на другу половину ХХ століття і пов'язується із усвідомленням суспільством глобальних проблем людства, зокрема екологічних. Одним із перших у вітчизняній науці на потребу зміни парадигми взаємодії людини з довкіллям звернув увагу В.І. Вернадський. У праці «Кілька слів про ноосферу» (1943 р.) він зазначав, що людина повинна, зважаючи на те, що є фактором кількісних змін вільних хімічних елементів, зокрема металів та газів, перебудувати сферу свого перебування через трансформування життєдіяльності. Земля перейшла після геосфери і біосфери у наступну фазу розвитку – ноосферу, яка характеризується взаємопов'язаністю планетних і космічних процесів, єдністю природних і соціально-історичних процесів. До 1960-х років екологія розглядалась як доволі вузька сфера дослідження відносин між соціальними

суб'єктами певного регіону щодо охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів з метою забезпечення якості довкілля, яка (сфера) становила практичний інтерес лише для небагатьох фахівців-біологів.

Виокремлення ф.е.п. як складової **науки** ф.п. відносять на поч. ХХІ ст. В Україні проводиться цілий ряд наукових конференцій, круглих столів, які присвячені проблемам філософії права. На міжнародному рівні було проведено декілька всесвітніх конгресів з філософії права: «Право і політика в пошуках балансу» (ХХІ конгрес Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії, м. Лунд (Швеція), 2003 р.), «Право і справедливість у глобальному суспільстві» (ХХІІ конгрес Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії, м. Гранада (Іспанія), 2005 р.), «Право і правові культури у 21 столітті: відмінності та єдність» (ХХІV конгрес Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії, м. Краків (Польща), 2007 р.), «Проблеми гармонії та верховенства права» (м. Пекін (Китай), 2009 р.) та ін. На цих форумах науковцями з різних країн порушувалися проблеми й ф.е.п.

В основі розвитку науки філософії екологічного права лежить обґрунтоване вчення про природне право, яке має своє відображення в роботах Аристотеля, Цицерона, Павла, Ульпіана, Сократа, Платона, Святого Августина, Фоми Аквінського, Г. Гроція, Гоббса, Томазія, Вольфа, С. Пуфендорфа, Дж. Локка, І. Канта, Ж-Ж. Руссо, П. Гольбаха, Бентама та ін. В Україні останнім часом також з'явилося чимало публікацій з філософсько-правової проблематики, найбільш цікавими є праці: В.Д. Бабкіна, М.Г. Братасюк, Ю.О. Волошина, А.П. Гетьмана, К.К. Жоля, А.А. Козловського, М.І. Козюбри, В.В. Костицького, М.В. Костицького, С.І. Максимова, Н.М. Онищенко, Л.В. Петрової, П.М. Рабіновича, С.С. Сливки, О.Д. Тихомірова, Ю.С. Шемшученка, В.В. Шкоди, Б.Ф. Шміля та ін.

У 1980-90-і роки посилюється тенденція до аксіологізації економічної теорії, що, в свою чергу, активізувало процес теоретичного обґрунтування етичних засад бізнесу та менеджменту, етизації ділових відносин на основі онтологічних та аксіологічних засад «етики відповідальності», запропонованої Гансом Йонасом для технологічного суспільства у вигляді принципу відповідальності.

Слід зазначити, що деякі принципи природного права не знаходять свого вираження в екологічному праві й стають принципами права в загальному розумінні, інші в силу об'єктивних причин залишаються ідеями. Також ф.е.п. дозволяє визнати концепцію єдності та взаємопроникнення природного й позитивного екологічного права.

У системі юридичної освіти окремі теми з ф.е.п. передбачені тематичними планами навчальних дисциплін: філософії права, загальної теорії держави та права, екологічного права, аграрного права та ін. Так, наприклад, вивчення теми «Школи філософії права» передбачено в тематичному плані навчальної дисципліни з філософії права. Ф.е.п. покликана виконувати функ-

цію інтегратора знання не тільки про право, але й про людину в системі права, долаючи протистояння нормативістського, природно-правового, соціологічного підходів до праворозуміння.

Квінтесенцією філософії екологічного права можна вважати таке положення: необхідність подальшого просування ідеї стійкого розвитку на всіх рівнях й інтеграції його економічної, соціальної й екологічної складових, врахування їх взаємозв'язку для досягнення мети стійкого розвитку в усіх його аспектах; для забезпечення правильного балансу між економічними, соціальними і екологічними потребами нинішнього і майбутніх поколінь слід прагнути досягнення гармонії з природою.

Література

1. Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1503&l=en>. – Назва з екрану.
2. Rio+20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sustainabledevelopment.un.org/>. – Назва з екрану.
3. Анисимова А.В. Принципы естественного права в экологии [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/8794>. – Назва з екрану.
4. Глобальные трансформации: политика, экономика, культура / пер. с англ. В. В. Сапова и др. – М. : Праксис, 2004. – 576 с.
5. Йонас Х. Принцип ответственности [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://platona.net/load/knigi_po_filosofii/ehatika_i_ehstetika/jonas_gans_princip_vidpovidalnosti/36-1-0-1438 – Назва з екрану.

Дячкін Олександр Петрович
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ЧУЖОГО МАЙНА ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ

Держава визнає усі суб'єкти права власності рівними перед законом і має забезпечувати захист їх прав. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним (ст. 13, 41 Конституції) [1]. Встановлення кримінальної відповідальності за знищення або пошкодження чужого майна є одним із засобів захисту права власності державою. Загальні норми, якими встановлену кримінальну відповідальність за знищення або пошкодження чужого майна, закріплені у ст. 194, 196 КК України. Знищення або пошкодження чужого майна виступають ознаками

об'єктивної сторони також злочинів, передбачених іншими статтями, наприклад, ст. 271--277, 281, 282, 291, 411, 412 та ін., які є спеціальними нормами.

З буквального тлумачення диспозиції ст. 196 КК витікає, що предметом передбаченого нею злочину є будь-яке і у будь-якій кількості чуже майно, що знищується або пошкоджується з необережності, якщо при цьому було спричинено тяжкі тілесні ушкодження або загибель людей. Кількісні показники нижньої межі майнової шкоди, заподіяваної внаслідок пошкодження чи знищення майна, можуть обмежуватись лише положеннями ч. 2 ст. 11 КК про малозначність та примітки до ст. 51 Кодексу України про адміністративні правопорушення, тобто така шкода має перевищувати 0,2 розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян (далі – НМДГ). На відміну від злочину, пов'язаного з необережним знищенням або пошкодженням майна (ст. 196 КК), злочин «умисне знищення або пошкодження чужого майна», відповідно до ч. 1 ст. 194 КК, утворює знищення або пошкодження чужого майна у великих розмірах, якими, відповідно до п. 3 примітки до ст. 185 КК, є ті, що на момент вчинення злочину у 250 і більше разів перевищує НМДГ. Такий значний розрив між розміром шкоди, взятим за основу при криміналізації діянь за ст. 194 та ст. 196 КК, вбачається нелогічним, особливо з урахуванням того, що умисна форма вини, яка є ознакою суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 194 КК, вказує на більшу суспільну небезпечність особи і злочину, ніж у випадку вчинення таких самих дій з необережності.

Для основного складу злочину за ст. 194 КК достатньо посягання на власність і заподіяння майнової шкоди у великих розмірах, а склад злочину, передбачений ст. 196 КК, утворюють діяння, які, крім права власності, посягають і на здоров'я або життя людей і мають наслідком заподіяння тяжких тілесних ушкоджень або загибель людей. Тут і в інших статтях, наприклад у ч. 4 ст. 240, ч. 2 ст. 241 та ін., термін «людей» фактично розуміють як «хоча б одній людині» [2]. Але деякі автори вважають, що вказане поняття в ст. 196 КК слід розуміти як смерть двох або більше людей, а у випадку заподіяння смерті одній людині – кваліфікувати дії за ст. 119 КК як вбивство з необережності, а в ст. 194 КК – як смерть двох або більше людей, а заподіяння смерті одній людині охоплюється ознакою «інші тяжкі наслідки» [3, с. 453, 456]. Перша точка зору вбачається більш переконливою і логічною, але вимагає редагування кримінально-правових норм шляхом зміни терміна «людей» на «людини» або «особи». Друга вбачається прикладом майстерного нівелювання недоліків законодавчої техніки шляхом тлумачення норм, що має відповідати її меті.

Основною підставою криміналізації необережного знищення або пошкодження чужого майна за ст. 196 КК вбачається настання наслідків не у виді знищення або пошкодження майна, а спричинення тяжких тілесних ушкоджень або загибелі людей. Така конструкція ст. 196 КК спрямована більш на покарання за необережне спричинення тяжких тілесних ушкоджень або смерті людині, а не за необережне знищення чи пошкодження чужого майна.

Право власності, а також здоров'я та життя людини не є рівноцінними об'єктами. Життя та здоров'я людини є найвищою соціальною цінністю, що закріплено Конституцією (ст. 3). Заподіяння смерті декільком особам має більшу суспільну небезпечність, ніж заподіяння смерті одній людині, а тому у низці статей (п. 1 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 119 КК та ін.) обґрунтовано передбачене як кваліфікуюча ознака.

Суб'єктивна сторона злочину за ст. 196 КК характеризується необережною формою вини у виді злочинної самовпевненості або злочинної недбалості як щодо наслідків у виді знищення або пошкодження чужого майна, так і щодо заподіяння тяжких тілесних ушкоджень або смерті людині. За необережне спричинення останніх кримінальну відповідальність встановлено статтями 119 та 128 КК як за самостійні злочини. При цьому санкція ч. 1 ст. 119 КК є значно суворішою за санкцію ст. 196 КК (до 5 років позбавлення волі і до 3 років позбавлення волі), а ч. 2 ст. 119 КК – взагалі є безальтернативною і передбачає покарання у виді позбавлення волі строком від 5 до 8 років. Санкція ж ст. 128 КК навпаки є істотно м'якшою від санкції ст. 196 КК. Вказане вказує на неузгодженість та суперечливість диспозицій та санкцій цих норм. Основна причина цього вбачається в конструкції ст. 196 КК, в якій наслідки у виді тяжких тілесних ушкоджень або загибелі людей утворюють необхідну умову кримінальної відповідальності за необережне знищення або пошкодження чужого майна. При цьому розмір майнової шкоди, заподіюваної з необережності, є необмеженим. Така конструкція ст. 196 КК послаблює правовий захист і права власності, життя людини від посягань, вчинюваних з необережності. Так, наприклад, за заподіяння смерті іншій особі внаслідок необережного поводження з легкозаймистою речовиною відповідно до ч. 1 ст. 119 КК покарання у виді позбавлення волі встановлено в межах від трьох до п'яти років, а за такі ж дії, що спричинили загибель двох або більше осіб, – від п'яти до восьми років. А у випадку, якщо необережне поводження з легкозаймистою речовиною мало наслідком знищення будинку, в якому перебували та загинули люди, такі дії підпадають під ознаки ст. 196 КК і максимальне покарання за нього не може перевищувати трьох років позбавлення волі. Вказане суперечить принципу справедливості в праві.

Отже, з метою усунення вказаних недоліків пропонується:

1) частину 1 ст. 194 КК викласти у такій редакції: «1. Умисне знищення або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду у значних розмірах, – карається штрафом у розмірі від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк»;

2) частини 1 і 2 ст. 194 КК вважати відповідно частинами 2 і 3 ст. 194 КК;

3) викласти статтю 196 КК у такій редакції:

«Стаття 196. Необережне знищення або пошкодження майна

1. Необережне знищення або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду у значних розмірах, -

карається штрафом у розмірі від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до ста двадцяти годин, або виправними роботами на строк до одного року.

2. Необережне знищення або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду у великих розмірах, -

карається штрафом у розмірі від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до той самий строк.

3. Необережне знищення або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду в особливо великих розмірах, -

карається штрафом у розмірі від трьохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до трьох років, або обмеженням волі на строк до той самий строк»;

4) у п. 2 примітки до ст. 185 КК замість «та 190» викласти: «190 та 196»;

5) у пп. 3 і 4 примітки до ст. 185 КК після цифри «194» додати «196».

Спричинення людині через необережне знищення або пошкодження майна тілесних ушкоджень середньої тяжкості або тяжких, а також смерть людини мають утворювати самостійний злочин і підлягати кваліфікації за статтями, якими передбачені відповідні злочини проти життя та здоров'я особи.

Запропоноване рішення дозволить усунути вказані недоліки Кримінального кодексу України, а також вирішити значну частину проблемних питань, пов'язаних з кримінальною відповідальністю за посягання на власність, життя та здоров'я особи, сприятиме більш ефективному кримінально-правовому захисту цих соціальних цінностей.

Література

1. Конституція України : чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 23 трав. 2016 р. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2016. – 64 с.

2. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 7, абз. 3 п. 21.

3. Мельник М.І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 3-тє вид., перер. та доп. / за ред. М.І. Мельника. М.І. Хавронюка. – К. : Атіка, 2004. – 1056 с.

Дячкін Михайло Олександрович
аспірант кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ФОРМА І ЗМІСТ ВИНИ
У ЗЛОЧИНІ «МАСОВІ ЗАВОРУШЕННЯ»
ЗА ст. 294 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Суб'єктивна сторона злочину «масові заворушення», передбаченого ст. 294 Кримінального кодексу України, характеризується виною у формі умислу, а психічне ставлення винної особи до його наслідків може характеризуватись умислом або необережністю [1, с. 695]. Встановлення вини, її форми, виду і змісту є необхідною умовою не тільки для підстави кримінальної відповідальності, але й, разом з характером і ступенем вини, суттєво впливає на визначення виду і розміру покарання за вчинення злочину. У статтях 24 та 25 КК законодавець закріпив узагальнені поняття, якими визначаються види умислу та необережності, але які не відображають усі їх можливі прояви у злочинах, передбачених КК. Особливо це проявляється у складних та багатооб'єктних злочинах, а також злочинах, вчинюваних у співучасті, коли інтелектуальний і вольові моменти щодо вчинюваних злочинних діянь та їх наслідків відрізняються.

Масові заворушення – злочин зі складним складом, бо посягає на декілька безпосередніх об'єктів шляхом вчинення різноманітних дій, а також заподіяння різного виду суспільно небезпечних наслідків, які є ознаками інших, окремих злочинів. Наприклад, грубе порушення громадського порядку, насильство щодо особи, знищення та/або пошкодження чужого майна, опір представника влади, заподіяння тілесних ушкоджень, а також смерті особі та ін. А тому наведена вище характеристика суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 294 КК, розкриває її певною мірою, але неповно.

Зміст вини суб'єкта злочину «масові заворушення» характеризують інтелектуальний та вольовий моменти щодо дій, які особа вчинює особисто, а також вчинюваних іншими учасниками цього злочину, та щодо суспільно небезпечних наслідків вказаних дій. На зміст вини впливає також форма участі особи у масових заворушеннях (організація масових заворушень чи активна участь у масових заворушеннях) та конструкція складу злочину (формальний, матеріальний чи усічений). Встановлення змісту вини у злочинах зі складним (складеним) складом, а також вчинюваних у співучасті у більшості виходить за межі умислу, необережності та їх видів й вирішується в межах складної вини, яку ще називають змішаною або подвійною. Науці кримінального права відомі різні точки зору щодо вказаної форми вини: заперечення її

існування [2, с. 48; 3, с. 5, 6] та її беззаперечне визнання [4, с. 333; 5, с. 112-113]. Автор є прибічником останньої, бо саме в межах вчення про три форми вини, з урахуванням вчення про змішану форму вини, є можливим всебічне дослідження й об'єктивна оцінка психічних процесів суб'єкта злочину зі складним складом, а також вчинюваного у співучасті, зокрема організація масових заворушень або активна участь у масових заворушеннях.

Вбачається, що зміст вини у злочині «масові заворушення» у формі організації масових заворушень характеризується виною у формі прямого умислу, зміст якого утворюють усвідомлення винною особою суспільно небезпечного характеру своїх дій, спрямованих на виникнення масових заворушень та/або їх продовження, розростання, або на керування ними та ін., передбаченням неминучості або можливості настання їх суспільно небезпечних наслідків у вигляді масових заворушень, передбачених ст. 294 КК (хоча б одного будь-якого з них), та бажанням діяти саме у такий спосіб задля настання наслідків у вигляді масових заворушень, що супроводжуються хоча будь-якими із передбачених у статті суспільно небезпечним діями або їх наслідками. Закінченим склад злочину у даному випадку є з початком організованих виною особою масових заворушень.

Дії особи, яка приєдналася до участі в масових заворушеннях як їх керівник, утворюють закінчений склад злочину з моменту початку фактичного виконання нею вказаних функцій. Суб'єктивна сторона злочину при цьому характеризується усвідомленням винною особою того, що вона керує учасниками масових заворушень, розуміє зміст масових заворушень і своїх дій, а також усвідомлює неминучість або можливість настання їх суспільно небезпечних наслідків у вигляді тривання (розростання) масових заворушень і бажає так діяти та настання вказаних наслідків. Тобто така особа у вказаній частині вчинення злочину «масове заворушення» діє також тільки з прямим умислом.

Вина особи, яка бере активну участь у масових заворушеннях, характеризується прямим умислом. Зміст вини такої особи характеризується усвідомленням нею факту масового заворушення, а також своєї ролі в ньому – активного учасника і суспільної небезпечності своїх дій, неминучості та/або можливості настання їх суспільно небезпечних наслідків у вигляді грубого порушення громадського порядку, що супроводжується насильством над особою та/або іншими діями та наслідками, передбаченими ст. 294 КК, а також бажанням так діяти та настання таких наслідків.

Враховуючи те, що значна частина учасників масових заворушень можуть бути непоінформованими про конкретні дії інших учасників цих заворушень, до настання їх наслідків вина окремих осіб характеризується або непрямым умислом, або необережністю.

Таким чином, суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 294 КК, у формі організації масових заворушень характеризується виною у формі прямого умислу, зміст якої утворюють усвідомлення винною особою суспільно небезпечного характеру своїх дій, спрямованих на виникнення масових

заворушень та/або їх продовження, розростання, або на керування ними, передбаченням неминучості або можливості настання наслідків у вигляді масових заворушень та бажанням діяти у такий спосіб. Щодо наслідків, що супроводжували масові заворушення (насильство над особою, погроми, підпали, загибель людей та ін.), вина їх організатора, а також особи, яка бере в них активну участь, може буди як у виді умислу, так і необережності. За наявності останньої має місце змішана форма вини, а вина у виді прямого умислу може бути підставою для кваліфікації дій за сукупністю злочинів, наприклад, за ч. 2 ст. 294 КК та відповідними частинами та пунктами ст. 115 КК.

Література

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 3-тє вид., переробл. та доповн. / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К. : Атіка, 2004. – 1056 с.
2. Волков Б.С. Проблема воли и уголовная ответственность / Волков Б.С. – Казань, 1065.
3. Кригер Г. Еще раз о смешанной форме вины / Кригер Г. // Советская юстиция. – 1967. – № 3. – С. 5-6.
4. Пионтковский А.А. Курс советского уголовного права. – Т. 2 / Пионтковский А.А. – М., 1970.
5. Трайнин А.Н. Общее учение о составе преступления / Трайнин А.Н. – М., 1957.

Єфімов Володимир Веніамінович

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ОБУМОВЛЕНОСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ РАЗОМ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ В БАЗОВИХ ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ, ЗОКРЕМА В АПК УКРАЇНИ

Управлінські помилки, недоліки в механізмах господарювання виявилися сьогодні особливо відчутними, виступаючи основою збереження та відтворення економічної злочинності в базових галузях економіки, зокрема в агропромисловому комплексі України. Реформування правоохоронних органів, які здійснюють протидію економічній злочинності, дуже затягнулось, до того ж це реформування супроводжується значними законодавчими змінами. У цей же ланцюг необхідно додати порушення господарських зв'язків, зловживання у сфері фінансів і торгівлі, що розширює коло детермінант укріплення позицій злочинності.

Фахівцями допускається твердження, що в умовах ринкових відносин і вільного підприємництва не вдається уникнути наслідків криміногенного характеру, а за окремими напрямками господарювання можливе і посилення негативних сторін. Стихія ринку здатна не лише стимулювати виробництво, але й містить можливості для зловживань і махінацій.

Разом з перерахованими проблемами дослідники звертають увагу на недостатню ефективність профілактичної роботи. Саме профілактика злочинів та інших кримінальних правопорушень давно вже визнається основним напрямком у протидії злочинності. Проте ця діяльність потребує серйозного матеріального та кадрового забезпечення, в першу чергу висококваліфікованими фахівцями, матеріальними і фінансовими засобами, спеціальною технічною оснащеністю і соціально-правовим захистом. У цьому напрямку проведено цілу низку заходів, але корінних змін поки що не відчувається. Урядом країни здійснюються спроби вийти із такого становища за рахунок засобів місцевих бюджетів і відрахувань підприємств. Однак, як відомо, можливості в цьому плані є досить обмеженими [1].

Критичний розвиток економічної злочинності, про що свідчать статистичні дані, створює значну небезпеку для базових галузей економіки України. Системні порушення господарюючими суб'єктами норм чинного законодавства призводять до набуття неправомірних переваг над конкурентами. Значені проблеми руйнують правову уяву більшості суб'єктів господарювання та підштовхують здійснювати свою діяльність в обхід закону, забуваючи про свої обов'язки перед суспільством, вчиняючи різні неправомірні діяння, зменшуючи власні витрати і створюючи значні проблеми для чесної підприємницької діяльності. Іноді економічні переваги, незаконно надбані підприємцем внаслідок порушення встановленого порядку господарювання, настільки значні, що працюючому в рамках чинного законодавства підприємцю важко функціонувати поряд з нечесно працюючим партнером [2].

Для подолання зазначених процесів дослідники звертають увагу на таке:

- необхідно враховувати швидкість і темпи трансформаційних процесів, які відбуваються в економіці нашої держави. Реформи мають проводитися рішуче, швидко, без права на помилки, результатами яких є величезні збитки для суспільства. Затягування реформаційних процесів, неадекватність дій до тієї ситуації, що реально складається, є досить небезпечним шляхом для нашої держави;

- у будь-якій суспільно-економічній системі не буває безвихідних ситуацій. Розпад старих її елементів є також історичним виходом, оскільки на цьому розпаді анігілюються накопичені у минулому антагоністичні суперечності і формуються нові соціальні, економічні та політичні відносини і структури;

- темпи й характер перебігу трансформаційних процесів залежать від державницької та патріотичної позиції тієї частини населення, яка формує основний працюючий потенціал України;

- динаміка функціонування економічної злочинності дозволяє стверджувати, що вона вже досягла максимальної межі у своєму розвитку і сьогодні за абсолютними характеристиками вступає у фазу загрозливої стабілізації. Проте, внаслідок продовження політичної кризи в державі, вона може ще більше розростатись та продовжувати активізуватись [2].

Ще одним напрямом у протидії економічній злочинності, на який у науковій літературі звернено увагу, є розвиток недержавного управління національною безпекою України у сфері економіки. Безконтрольна діяльність зі створення і налагодження систем безпеки суб'єктів господарювання породжує можливість протидії приватних охоронних структур діяльності правоохоронних органів [3, с. 400].

Як підсумок, щодо формування програмного вирішення визначеної нами проблеми, необхідно підкреслити існуючу думку серед дослідників, що значна роль у процесі подолання економічної злочинності має належати активній державній політиці, яка реалізується через раціонально-прагматичну та оптимально-виважену законодавчу стратегію, диференційовано спрямовану на обмеження та знищення тих чи інших її протиправних проявів залежно від рівня їх соціально-економічної небезпечності.

Література

1. Кримінологія : навчальний посібник. – К., 2004. – Тема 21. Соціальна обумовленість причин злочинності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.studfiles.ru/preview/5043885/page:16>.
2. Кравчук С.Й. Організаційно-правові заходи протидії економічній злочинності, теоретико-практичні основи вироблення заходів по протидії економічній злочинності, економічна злочинність в Україні / Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://libfree.com/148540399_ekonomikaorganizatsiynopravovi_zahodi_protidiyi_ekonomichniy_zlochinnosti.html.
3. Ліпкан В.А. Національна безпека України : навч. посібник. – К. : Кондор, 2008. – 552 с.

Зимовець Андрій Валерійович
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНІ ОЗНАКИ ВЗАЄМНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ ТА ЛЮДИНИ

Взаємна відповідальність держави та людини є одним з базових принципів конституційного ладу сучасної демократичної держави. Водночас таку відповідальність слід розглядати як один з загальносоціальних принципів права.

Розглядаючи взаємну відповідальність держави та людини в розрізі її місця та ролі в системі загальносоціальних принципів права, вважаємо за доцільне виділити деякі характерні аспекти.

Так, до загальних ознак взаємної відповідальності держави та людини можна віднести регулятивність. Нормативно-регулятивний характер взаємної відповідальності полягає в тому, що, будучи зафіксованою в праві, взаємна відповідальність набуває значення правил суспільної взаємодії, які мають загальнообов'язковий, державно-владний характер. При цьому такий характер стає притаманним як безпосередньо нормам-принципам, так і принципам, які виводяться з норм.

Друга ознака взаємної відповідальності держави та людини – спосіб фіксації в праві. Як відзначається науковцями, важливою ознакою принципів права є спосіб їх матеріалізації у праві. Так, розрізняють два способи вираження принципів права: безпосереднє формулювання їх у нормах права (текстуальне закріплення) і виведення принципів права зі змісту нормативно-правових актів (змістовне закріплення). Текстуальне закріплення принципу взаємної відповідальності держави і людини можна знайти, наприклад, в Конституції України (ст. 1, 3, 5, 6, 21 та ін.), які проголошують принципи суверенності і незалежності, демократичності і соціальності держави, її правову спрямованість, визнання людини найвищою соціальною цінністю, відповідальність держави, її органів та посадових осіб за шкоду, заподіяну людині та ін.

Другим способом формалізації взаємної відповідальності держави і людини є його змістовне закріплення – виведення цього принципу із змісту правових норм. Враховуючи те, що в цьому випадку принцип взаємної відповідальності держави і людини є абстрактним, за його допомогою можна врегулювати найбільш загальні суспільні відносини. Відтак, принцип буде виражати загальні напрямки, тенденції конституційно-правового регулювання.

У механізмі конституційно-правового регулювання взаємна відповідальність держави і людини виступає у діалектичній єдності з принципами, що дістають текстуальне вираження. Так, принципи законності і справедливості є притаманними будь-якій галузі права, навіть якщо вони текстуально не закріплені у відповідній галузі законодавства.

Третя ознака взаємної відповідальності держави та людини – історичність. Це означає, що історичні умови розвитку суспільства і держави висувають відповідні принципи: вони такі, якими є епоха, люди та їх потреби, спосіб життя, суспільні відносини (Конституційний договір, Конституція УНР, Конституція УРСР).

Четвертою ознакою взаємної відповідальності держави та людини є загальна цілеспрямованість, оскільки закріплення такого принципу в Основному Законі визначає перспективи розвитку права, суспільства і держави, сприяє усуненню прогалин або ж інших недоліків чинного законодавства.

Із сутнісного боку, взаємна відповідальність держави та людини полягає у наявності двох суб'єктів – держави і людини, суспільно значущого,

обопільного зв'язку між ними.

У загальному значенні під терміном „людина” необхідно розуміти біосоціальну істоту, відмінною рисою якої є свідомість, інтелектуальні та моральні властивості. Термін „людина” активно використовується у Конституції України та конституційному законодавстві. У правовому значенні поняття „людина” розуміється як фізична особа, носій відповідних прав, свобод і обов'язків. В окремих випадках синонімом терміна „людина” у конституційно-правовому регулюванні виступає поняття „особа” (наприклад, ст. 63 Конституції України). У наукових працях досить часто використовується термін „індивід”, який також виступає синонімом поняття „людина”.

Основний Закон України проводить розмежування між поняттями «людина» і «громадянин» шляхом встановлення різниці між правами, свободами і обов'язками людини та правами, свободами і обов'язками громадянина. Людина, яка не перебуває у політико-правовому зв'язку з державою (апатрид), несе юридичну відповідальність тільки за порушення тих правових приписів, які не пов'язані з наявністю в неї статусу громадянина. Статус фізичної особи як громадянина витікає із цього особливого зв'язку з державою і означає, що громадяни можуть користуватися не тільки правами і свободами людини, а й тими правами та свободами, при закріпленні яких законодавець безпосередньо вказує на наявність громадянства. Відповідно, громадяни несуть відповідальність у випадку порушення заборон та невиконання обов'язків, які поширюються як на всіх фізичних осіб, що перебувають на території країни, так і, власне, на громадян цієї держави.

Іноземці, особи без громадянства і біженці, що перебувають в Україні на законних підставах, відповідно до ст. 26 Конституції України користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами. Даною нормою встановлено принцип національного режиму у регламентуванні правового статусу іноземців. Залежно від того, в якому обсязі іноземці (а також особи без громадянства, оскільки Закон України „Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” прирівнює їх правовий статус до статусу іноземця) можуть нести відповідальність за українським законодавством, а відповідно і перед українською державою. Залежно від форми відповідальності прийнято поділяти іноземців та осіб без громадянства на декілька груп (категорій) осіб.

Івченко Оксана Миколаївна
викладач кафедри фізичного
виховання юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ НА ЕТАПІ ПОПЕРЕДНЬОЇ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ В БАСКЕТБОЛІ

У загальній теорії спорту В.М. Платоновим [2] зазначається, що ефективність процесу підготовки спортсмена в сучасних умовах у своїй більшості обумовлена використанням засобів та методів комплексного контролю. Етап попередньої базової підготовки вирішує такі основні завдання, як: поглиблена перевірка відповідності попередньо відібраного контингенту дітей вимогам успішної спеціалізації в обраному виді спорту, виявлення доцільності подальшого спортивного вдосконалення та визначення його напрямку [2]. Також з цього етапу у баскетболі розпочинається активна участь баскетболістів у змаганнях Всеукраїнської юнацької баскетбольної ліги, а значущість контролю посилюється з метою збереження здоров'я спортсмена і визначення його перспективності для подальшої спортивної діяльності. Аналіз контролю в українській навчальній програмі з баскетболу для ДЮСШ та СДЮСШОР [1] свідчить, що зовсім відсутні тести з тактичної, психологічної та теоретичної видів підготовленості, недостатньо розкрито контроль провідних фізичних якостей та техніки захисту, а також недостатньо тестів, які б поєднували деякі види підготовленості та відповідали сучасним умовам змагальної діяльності гравців у баскетболі й віддзеркалювали рівень інтегральної підготовленості [3]. Враховуючи вищезазначене, актуальним є питання вдосконалення системи контролю баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки.

Мета статті – визначити проблеми системи контролю на етапі попередньої базової підготовки в баскетболі на основі анкетування тренерів.

Методи дослідження: метод аналізу й узагальнення літературних джерел; метод аналізу документальних матеріалів; анкетування; методи математичної статистики.

З метою виявлення думки тренерів щодо методичного забезпечення системи контролю різних видів підготовленості баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки та її застосування на практиці у навчально-тренувальному процесі нами була складена анкета. До складу анкети входили питання, орієнтовані в основному на можливість отримання інформації стосовно того, чим керуються тренери при здійсненні контролю в процесі підготовки баскетболістів 13-14 років, його зміст, види, терміни проведення, недо-

ліки тощо.

Аналіз отриманих результатів свідчить, що 55% опитаних при плануванні тренування користуються програмою для ДЮСШ 1999 року видання і самостійно розробленою програмою, 20% опитаних відповіли, що використовують навчальну програму (програма 2011 р.), якої взагалі не існує. При визначенні ефективності або неефективності навчально-тренувального процесу, який здійснюють тренери в команді, 55% опитаних виконують оцінювання тренувального процесу за всіма показниками, 25% – за показниками приросту у рівні фізичної, технічної та інших видів підготовленості під час етапного контролю. На питання, скільки разів на рік тренери здійснюють етапний комплексний контроль різних видів підготовленості спортсменів у команді, 60% відповіли, що 2 рази на рік – на початку річного циклу та перед змагальним періодом, 30% – кожні два місяці. Фахівці вважають, що контролювати потрібно всі види підготовленості (95%). Водночас 5% вважають, що потрібно контролювати лише загальну, спеціальну та технічну підготовленість. У відповідях на питання «Що є найважливішим для успішної ігрової діяльності в цьому віці?», думки фахівців розділилися, однак переважна кількість (85%) вважають, що важливими є технічні та психологічні якості. Контроль об'єму та інтенсивності навантаження тренери визначають: за зниженням працездатності – 40%, за збільшенням помилок – 20%. Тренерам для проведення контролю видів підготовленості бракує: 35% – методичних рекомендацій з сучасною шкалою оцінювання, 45% – допоміжного інвентарю для тестування.

Найважливішими фізичними якостями, які необхідно ретельно контролювати для баскетболістів 13-14 років, на думку тренерів, є: 90% – спеціальна витривалість, швидкість, швидкісно-силові (стрибучість), гнучкість, координаційні якості – але навчальною програмою (1999) тестів для контролю гнучкості та координаційних здібностей не передбачено, а тестів для визначення рівня розвитку інших якостей недостатньо, також, вони застарілі та потребують поновлення та вдосконалення. Для контролю ефективності виконання технічних прийомів у баскетболістів 13-14 років фахівці майже одногласно вважають (70%), що кидок у стрибку, кидок в русі з подвійного кроку, передачі, переміщення в захисті, ведення м'яча – важливо контролювати, але, знову ж таки, бракує тестів та шкал оцінювання. У тактичній підготовленості, на думку тренерів (65%), головними є: швидкість оперативного мислення, швидкість реакції, швидкість вибору одного варіанта з двох, швидкість реакції на об'єкт, що рухається, швидкість запам'ятовування тактичної взаємодії гравців (комбінації). Для діагностування психологічної підготовленості баскетболістів тренери повинні самостійно визначати тести, адже навчальна програма не містить даних тестів.

Важливим у баскетболі, на думку фахівців (90%), є тестування таких спеціальних здібностей, як: відчуття часу, відчуття м'яча, периферійний зір, орієнтації у просторі. У питанні, яким чином контролюється фізичний розви-

ток баскетболістів, більшість тренерів відповідали, що орієнтуються на дані диспансеризації (45%).

Суттєвим недоліком навчальної програми 1999 р. є те, що фахівці контролюють (95%) взаємовідносини у команді, спираючись лише на свій професіоналізм та досвід, але не застосовують сучасних анкет та опитувальників щодо визначення стану взаємовідносин у команді. Крім того, не зважаючи на підвищення значущості теоретичної підготовки в спорті, у навчальній програмі відсутні тести з теоретичної підготовленості. Тому тренерам доводиться здійснювати контроль теоретичних знань баскетболістів або в усній формі (85%), або самостійно розробляти навчальний матеріал та контрольні питання (5%). Зазвичай у чинній програмі тести з фізичної та технічної підготовленості розроблено для всіх вікових груп спортсменів, і тренери єдині в думці, що такий підхід вже не відповідає сучасним тенденціям розвитку гри у баскетбол та особливостям кожного з етапів багаторічної підготовки спортсменів у командних ігрових видах спорту. В кожній віковій групі розвиваються різні фізичні якості, спеціальні вміння та навички (45%). Також тестування має узгоджуватись з чутливими періодами розвитку фізичних якостей. Слід зазначити, що 90% спеціалістів вважають за недолік відсутність тестів для оцінки захисних дій в баскетболі, адже технічна підготовка в баскетболі спрямована на підвищення рівня технічної підготовленості як у нападі, так і у захисті.

Висновки. Аналіз комплексного контролю у чинній навчальній програмі для ДЮСШ та результати анкетування тренерів баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки свідчать, що комплекс тестів з різних видів підготовленості потребує вдосконалення відповідно до вікових особливостей, чутливих періодів розвитку рухових якостей, психологічних та психомоторних відмінностей особистості гравців, особливостей змагальної діяльності, сучасних тенденцій комплексного контролю у світовому баскетболі, що дозволить тренерам отримати більш детальну інформацію про стан готовності спортсменів та вдосконалити навчально-тренувальний процес на основі підходів диференціації та індивідуалізації.

Література

1. Баскетбол. Навчальна програма для дитячо-юнацьких шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності / Л.Ю.Поплавський, В.Г.Окіпняк. – К., 1999. – 125 с.
2. Платонов В.Н. Периодизация спортивной тренировки. Общая теория и ее практическое применение / В.Н. Платонов. – К. : Олимпийская литература, 2013. – 624 с.
3. Мітова О.О. Проблеми контролю в сучасних командних спортивних іграх / О.О. Мітова // Спортивний вісник Придніпров'я : науково-практичний журнал. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 2015. – №3. – С. 89-96.

Карпенко Роман Валерійович
викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУБ'ЄКТНИЙ СКЛАД ОСІБ, ЩО МОЖУТЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО СУДУ ПРО ВИДАЧУ СУДОВОГО НАКАЗУ

Суб'єктами наказного провадження при поданні заяви про видачу судового наказу є заявник, який після відкриття наказного провадження змінює свій статус – стає стягувачем, та боржник. І заявник, і боржник у наказному провадженні мають бути наділені цивільною процесуальною дієздатністю. Відповідно до ст. 29 ЦПК України цивільну процесуальну дієздатність мають фізичні особи, які досягли вісімнадцятирічного віку, а також юридичні особи. Проте досягнення повноліття – це не єдина підстава, з якою пов'язується виникнення повної цивільної процесуальної дієздатності фізичної особи. Ця сама ст. 29 ЦПК передбачає, що в разі реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття, вона набуває цивільної процесуальної дієздатності з моменту реєстрації шлюбу.

Від імені заявника із заявою може звернутися його представник. Раніше це правило впливало лише із ст. 98 (де йдеться про те, що заява підписується заявником або його представником). Однак законодавець 7 липня 2010 р. [1] вніс відповідні зміни до ч. 2 ст. 95 ЦПК, включивши до неї правило, що із заявою про видачу судового наказу може звернутися особа, якій належить право вимоги, а також органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Йдеться про органи та осіб, які передбачені у ст. 45 ЦПК. До таких суб'єктів належать Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, прокурор, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи (наприклад, об'єднання громадян, професійні спілки, об'єднання споживачів) [2].

Так, серед прав Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини стаття 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» у п. 10 передбачає право звертатися до суду із заявою про захист прав і свобод людини й громадянина, які за станом здоров'я чи з інших поважних причин не можуть цього зробити особисто. Таку свою діяльність Уповноважений здійснює на підставі відомостей про порушення прав і свобод людини і громадянина, які отримує за зверненнями громадян України, іноземців, осіб без громадянства чи їх представників. «Де-юре» законодавство не заперечує участь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в наказному провадженні, проте «де-факто» вимоги, які є предметом

розгляду в спрощеному провадженні, навряд чи можуть бути підставою для вступу в цивільний процес даної посадової особи.

Найбільш характерними прикладами участі органів місцевого самоврядування у цивільному процесі є звернення до суду органів опіки та піклування на захист малолітньої, неповнолітньої особи. Серед органів державної влади, які можуть виступати представниками в цивільному судочинстві, можна відзначити Державне агентство з авторських та суміжних прав, Управління захисту прав споживачів та їх територіальні підрозділи тощо.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування можуть брати участь у наказному провадженні з метою допомогти заявникові забезпечити захист його охоронюваного законом інтересу. Наприклад, вважаємо, що органи захисту прав споживачів можуть представляти інтереси споживачів, коли йдеться про відшкодування вартості товару неналежної якості окремій особі, якщо раніше було ухвалено рішення за позовом про захист прав невизначеного кола осіб. Проте слід зазначити, що передувати вступу в процес зазначених органів має відповідна заява заінтересованої особи, звернена до цих органів і посадових осіб. Що стосується об'єднання громадян, то воно може звертатися до суду в інтересах своїх членів, якщо в його установчому документі зазначено, що метою діяльності об'єднання є захист законних прав та інтересів його членів, в тому числі в суді. В такому разі заявником вважатиметься член об'єднання громадян, а саме об'єднання – його представником. До заяви про видачу судового наказу, крім документів, які підтверджують вимоги заявника, мають додаватися документи, що підтверджують членство заявника в об'єднання громадян та нотаріально посвідчена копія установчих документів даного об'єднання.

На наш погляд, майбутнє вітчизняного цивільного процесу – за спрощеними процедурами, в яких насамперед повинні поєднуватися оперативність та скорочений розгляд справи з максимальним дотриманням принципів цивільного судочинства. Одним з прикладів такого симбіозу є наказне провадження, яке нині ефективно застосовується, завдяки чому законодавцю вдалося частково вирішити проблему завантаженості суддів у загальних судах загальної юрисдикції.

Література

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI [Електр. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.?=2453-17>.
2. Цивільне процесуальне право України : підручник / за заг. ред. С.С. Бичкової. – К. : Атіка, 2009. – 760 с.

Кахович Олена Олександрівна
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат наук з державного управління

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У СФЕРІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Забезпечення системи захисту національних інтересів зумовлює необхідність розвитку митної політики України. Це вимагає оптимізації вигод, які отримує Україна внаслідок зовнішньоекономічної діяльності, та врахування небезпек і ризиків, які зумовлює цей процес.

Становлення системи управління ризиками у сфері міжнародного митного регулювання відбулося з часу прийняття переглянутої Кіотської конвенції, в якій вперше було задекларовано перспективність впровадження системи аналізу та управління ризиками [1].

З того часу розпочався активний процес впровадження системи управління ризиками на глобальному рівні. Зокрема, було прийнято низку законодавчих актів, насамперед Рамкові стандарти безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі Всесвітньої митної організації. Рамкові стандарти визначають митні органи як державні органи, що завдяки своїм унікальним повноваженням і досвіду можуть та повинні зіграти найважливішу роль у підвищенні безпеки й полегшенні світової торгівлі [2].

Управління ризиками – це систематичне застосування управлінських процедур і методів, які надають у розпорядження митних служб інформацію, необхідну для роботи з транспортними операціями або товарними партіями, які становлять певний ризик [3, с. 192].

Систему управління ризиками в митній справі вітчизняні науковці розглядають як сукупність інструментів та методів митного контролю, що базується на принципі вибірковості та дозволяє органам митного контролю обмежуватися лише тими формами митного контролю, які є достатніми для забезпечення дотримання митного законодавства [1, с. 53].

Митним кодексом України управління ризиками визначається як робота органів доходів і зборів з аналізу ризиків, виявлення та оцінки ризиків, розроблення та практичної реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків, оцінки ефективності та контролю застосування цих заходів [5].

Система управління ризиками застосовується з метою запобігання, прогнозування і виявлення порушень законодавства України з питань державної митної справи; забезпечення більш ефективного використання наявних у органів доходів і зборів ресурсів, підвищення ефективності митного контролю; забезпечення заходів із захисту національної безпеки, життя і здоров'я

людей, тварин, рослин, довкілля, інтересів споживачів; прискорення митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України.

Країни ЄС визначають такі цілі управління ризиками в митній справі:

- 1) забезпечення безперешкодного проходження більшості товаропотоків через митні кордони;
- 2) забезпечення повноти гарантій, що за товари, які ввозяться, були сплачені всі митні платежі;
- 3) захист інтересів учасників ЗЕД (торгово-політичні заходи, захист прав споживачів, культурної спадщини, довкілля тощо);
- 4) дотримання митного, податкового законодавства та приписів у сфері зовнішньоторговельної статистики.

Практика управління ризиками в митній діяльності країн ЄС свідчить, що це є безперервним процесом вивчення інформації, яка забезпечує прийняття ефективних управлінських рішень. Заходами, які необхідно реалізувати для мінімізації впливу ризиків у митному регулюванні зовнішньоекономічної діяльності України, є забезпечення уніфікованої інформаційно-технічної системи реалізації митної справи та «Електронної митниці» [3, с. 212].

Попереднє інформування представляє собою процес передачі та обробки електронної інформації про товари та транспортні засоби, які будуть перетинати митний кордон. Стаття 4 Митного кодексу України визначає попереднє повідомлення як завчасне повідомлення органу доходів і зборів про намір ввезти товари на митну територію України або вивезти їх за її межі [4].

Міжнародний обмін інформацією та співробітництво з митними органами різних країн, а також із Всесвітньою митною організацією має розглядатися як важливе джерело одержання інформації. У Міжнародній конвенції щодо спрощення та гармонізації митних процедур передбачено необхідність використання попередньої інформації та передачі її в електронному вигляді. За визначенням Всесвітньої митної організації впровадження попереднього інформування є одним із напрямів, реалізація якого суттєво впливає на ефективність діяльності митних служб та сприяє розвитку світової торгівлі.

Розробка ефективної системи управління ризиками в митній справі сприяє захисту національних і митних інтересів України. Створення дієвої системи управління ризиками є невід'ємною частиною митної політики. В силу розвитку зростаючої тенденції зовнішньоекономічних зв'язків це є вкрай необхідним.

Література

1. Управління ризиками в митній справі: зарубіжний досвід та вітчизняна практика : монографія; за заг. ред. І.Г. Бережнюка. – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. – 288 с.
2. Рамкові стандарти безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі Всесвітньої митної організації Рада Митного Співробітництва; Стандарт, Програма, Резолюція [...] від 01.06.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/976_003/page.
3. Митна політика та митна безпека України : монографія; за заг. ред. П.В. Пашка, І.Г. Бережнюка. – Хмельницький : ПП. Мельник А.А., 2013. – 338 с.
4. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI // *Голос України* від 21.04.2012 / № 73-74.

Кліницький Ілля Ігорович
студент юридичного факультету
науковий керівник – **Черабаєва О.В.**
викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ СІНГАПУР

Місто-держава Сінгапур вже більше семи років поспіль посідає перше місце у рейтингах зручності ведення підприємницької діяльності. Такі здобутки, у першу чергу, обумовлені сприятливим оподаткуванням та принципом безоплатного ввезення та вивезення товарів (окрім тютюну, алкоголю та автомобілів), а також низьким рівнем корупції у державних структурах. Таким чином, законодавство Сінгапуру створює умови найбільшого сприяння для ведення бізнесу у державі, що є вагомим “важелем” розвитку економіки, суспільства та його інституцій.

Нині українському суспільству притаманні досить активні дискусії щодо збільшення ролі підприємництва, й одним зі способів його розвитку виступає надання значних прав та свобод суб’єктам господарювання. Так, не можна оминати увагою проект Трудового кодексу України від 27.12.2014, котрий суттєво поліпшує становище роботодавця, надаючи йому можливість більш гнучко задовольнити власні інтереси у сфері управління кадрами. Тому, враховуючи загальносуспільну потребу у певних змінах трудового законодавства, перейняття досвіду такої успішної (з позиції умов ведення бізнесу) держави, як Сінгапур, має значну актуальність.

Метою роботи є з’ясувати основні відмінності між нормативно-правовою базою України та Республікою Сінгапур у сфері регулювання трудових відносин та визначити, які правові норми можуть бути імплементовані у вітчизняному нормативно-правовому полі. Необхідно зазначити, що особливості сінгапурського трудового законодавства досліджували такі відомі науковці, як: Гуревич Е.М., Іванова С.Н., Крупинова О.Г., Мамедова З.І., Типанов В.В., Устинова Н.Є.

Трудове законодавство Сінгапуру є досить специфічним порівняно з українським, адже виражено лише у двох писаних нормативно-правових актах: Акті “Про зайнятість” від 2013 року та Акті “Про Центральний фонд страхування” від 1997 року [1]. Схожою рисою з вітчизняним підходом правового регулювання є те, що положення зазначених нормативно-правових документів відповідають загальним правам та свободам, котрі зазначені у консти-

туційних нормах, а також й те, що відсутній єдиний кодифікований акт, який би встановлював комплексне регулювання відносин з приводу реалізації права на працю. Проте специфічною ознакою регулювання трудових відносин на території Сінгапуру також виступають звичай та судовий прецедент.

Так, на думку Гуревич Е.М., наявність можливості використовувати звичай у більш лаконічній формі поєднує трудове законодавство з практикою його застосування. Таким чином, наприклад, у розділі “Робочі години та відпочинок” Акта “Про зайнятість” визначено, що кожний робітник має право на один безоплатний вихідний, але на території міста-держави наявний звичай, за яким компанії та приватні особи вказують у трудових договорах, що субота є вихідним або скороченим робочим днем – така тенденція зумовлена, у першу чергу, релігійними вподобаннями населення, і відсутність вищезазначених умов нерідко призводить до того, що дуже важко знайти працівника на відповідну посаду [2, с. 213].

Також суттєво відрізняється підхід українського законодавця від сінгапурського у питанні мінімальної заробітної плати, адже в Україні така врегульована Законом України “Про оплату праці”, а у сінгапурській правовій системі вищезазначеного поняття навіть не виділяють. Дана особливість свідчить, що держава Сінгапур є більш наближеною до концепції “вільного ринку” порівняно з Україною, адже обмеження щодо мінімальної заробітної платні у поєднанні з великими податками лише штучно гальмують розвиток підприємництва та суспільства, що досить сильно знижує ефективність такої соціальної гарантії. Зазначеної думки дотримуються у власних роботах науковці Крупинова О.Г. та Іванова С.Н [3, с. 410].

У питанні щодо права на відпустку сінгапурське законодавство також значно відрізняється від вітчизняного: щорічна основна відпустка в Україні триває не менше як 24 календарні дні, а сінгапурський законодавець встановлює лише 7 календарних днів. Проте й у питанні надання відпусток значної сили набуває звичай, адже середній строк відпустки на території Республіки Сінгапур становить 14 днів. Даний підхід можна вважати таким, що першочергово захищає інтерес роботодавця, проте, на думку Мамедової З.І., таку особливість також компенсує активний та вільний ринок: якщо встановити мінімальну відпустку за законодавством у трудовому договорі, то навряд можна буде роботодавцю віднайти працівника. До слова, сінгапурські акти у сфері трудових відносин не містять жодних преференцій для працівників, що працюють у тяжких умовах – такі положення повністю регулюються галузевими угодами, проте підприємства мають право або приєднуватися до таких, або не приєднуватися [4, с. 5].

Таким чином, порівнюючи законодавства Республіки Сінгапур та України у контексті трудових правовідносин, можна дійти висновку, що для таких наявні лише загальні спільні риси, а саме:

1) відсутність єдиного кодифікованого нормативно-правового акта у даній сфері;

2) верховенство конституційних норм та норм ратифікованих міжнародних договорів.

Головну ж відмінність між законодавствами складає те, що сінгапурська правова система містить більшу кількість диспозитивних норм для роботодавця, проте це не означає того, що працівник обмежений у правах, адже він не повинен сплачувати до державного бюджету будь-які надходження окрім, соціального внеску, який є традиційно невеликим. Також не можна забувати й про те, що дуже часто сінгапурський роботодавець встановлює ряд заохочень для працівників, аби отримати найкращі кадри.

Говорячи про удосконалення законодавства України у сфері трудових відносин на основі правової системи Сінгапуру, можна впевнено стверджувати, що вітчизняний роботодавець має менше прав, ніж сінгапурський. Проте стовідсоткове впровадження сінгапурського досвіду нині може остаточно “зруйнувати” конституційне твердження про те, що Україна є соціальною державою, і навіть спричинити суспільну кризу. Лише суттєве зменшення оподаткування роботодавців та працівників, спрощення бюрократичних процедур може надавати вітчизняному законотворцю моральне право зменшувати обсяг імперативного методу регулювання у трудових відносинах.

Література

1. Singapore Employment Act / Parliament of Singapore [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mom.gov.sg/employment-practices/employment-act>.
2. Гуревич Э. М. Сингапур: некоторые аспекты иммиграционной политики // Гуревич Э. М. – М. : ИВ-РАН, 2014.
3. Крупинов О.Г., Иванов С.Н. Складні питання офшорного бізнесу / Крупинов О.Г., Івнов С.Н. – К. : Інвест-Б, 2010.
4. Мамедова З.И. Особенности регулирования трудовых отношений: анализ нормативно-правовой базы Сингапура // Мамедова З.И. – М. : МГУ, 2010.

Корсун Володимир Петрович
студент заочної форми навчання
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБИСТЕ СТРАХУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЛЮДИНИ

Становлення України як правової, соціальної держави потребує постійного удосконалення існуючих і створення нових механізмів, спрямованих на реалізацію прав та свобод людини і громадянина. Інститут прав людини повинен займати центральне місце не лише в нормах цивільного права, а й інших галузях права. Конституція України встановлює обов’язок держави створити умови для реалізації прав людини, в тому числі і тих, що пов’язані з

життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням.

Охороняти та забезпечувати реалізацію прав та інтересів громадян у випадку понесення не передбачуваних втрат можна за допомогою інституту особистого страхування. Інститут страхування давно відомий цивільному праву України. Особисте страхування мало і має свої правові засади в Україні, однак динамічно не розвивалось і досі перебуває у стагнаційному стані [1, с. 3]. Отже, створення ефективного правового механізму регулювання правовідносин особистого страхування – гаранта його надійного функціонування, потребує певних наукових розробок і вдосконалення державної політики в сфері страхування. Саме тому розгляд особливостей особистого страхування в Україні є одним з актуальних завдань як в теорії, так і на практиці.

Перш за все, варто наголосити на тому, що особисте страхування є самостійною галуззю страхової діяльності, в якій об'єктами виступають майнові інтереси громадян, пов'язані зі здоров'ям, життям та пенсійним забезпеченням. Основною метою його є надання послуг фізичним особам для страхового захисту їхнього життя та здоров'я. До системи особистого страхування відносять такі види страхової діяльності: страхування життя та пенсій, страхування від нещасних випадків та хвороб, медичне страхування. Кожен із цих видів страхової діяльності має свій конкретний об'єкт страхування та перелік страхових ризиків, на випадок настання яких укладаються угоди або договори страхування [2, с. 302-303].

Важливо зауважити, що особисте страхування має багато спільного із соціальним страхуванням, і насамперед щодо об'єктів страхового захисту громадян [3; 4]. Проте між особистим страхуванням і соціальним є відмінності. Головна з них стосується джерел формування страхових фондів. В особистому страхуванні ними є переважно індивідуальні доходи громадян, а в соціальному – кошти підприємств, установ, організацій. Особисте страхування може здійснюватися в добровільній і обов'язковій формі, а соціальне – лише в обов'язковій [5, с. 256].

Як свідчить аналіз, особисте страхування є важливим механізмом соціального захисту населення, який, доповнюючи державне соціальне страхування, дозволяє вирішити низку проблем у сфері охорони здоров'я та пенсійного страхування, не збільшуючи при цьому навантаження на державний бюджет [2, с. 303]. Безумовно, ефективний та налагоджений механізм соціального захисту населення є важливим соціальним критерієм рівня розвитку і добробуту суспільства.

Розвиток особистого страхування має велике значення щодо соціально-економічного стану держави та соціального захисту окремої людини. Так, з одного боку воно захищає здоров'я, працездатність та добробут людей, а з другого боку - стабілізує розвиток економіці шляхом накопичення коштів та інвестування їх в економіку держави, яке має довготривалий характер.

На сьогодні формування сучасного страхового ринку України здійснюється в надзвичайно складних умовах, що пов'язано з багатьма чинниками,

головними з яких є неадекватність капіталізації українських страховиків; незадовільна законодавча та нормативна бази щодо державного регулювання та контролю за діяльністю страхових організацій; ізолюваність українського страхового ринку від міжнародного; вплив на ринок сучасної фінансово-економічної кризи. Держава має бути вкрай зацікавлена у розвитку страхування, особливо – особистого страхування, що виконує важливу соціальну функцію в сучасному суспільстві [6].

Сучасний стан розвитку законодавства в даній сфері характеризується неадекватністю правових норм реальним страховим відносинам, їх суперечливістю, створює передумови для зловживань з боку учасників страхових правовідносин [1, с. 3]. Звідси можна стверджувати, що важливим напрямком розвитку особистого страхування в Україні є активізація його обов'язкових видів. При цьому активізація розвитку особистого страхування неможлива без виваженої державної політики на страховому ринку, підвищення якості страхових послуг, відпрацювання механізму захисту прав споживачів страхових продуктів тощо. Крім того, не менш важливим методом стимулювання розвитку особистого страхування стане ревізія існуючих та запровадження нових видів обов'язкового особистого страхування та проведення стимулюючої податкової політики з боку держави.

Однак позитивними тенденціями розвитку особистого страхування в Україні є: збільшення обсягів страхових резервів на один договір; вирівнювання темпів зростання страхових премій та страхових резервів; збільшення рівня страхових виплат як свідчення зростання повноти виконання своїх зобов'язань перед страхувальником; поживлення конкуренції між страховими компаніями, які здійснюють особисте страхування [7, с. 229].

Таким чином, особисте страхування є важливим механізмом соціального захисту населення, який доповнюючи державне соціальне страхування, дозволяє вирішити низку проблем у сфері охорони здоров'я та пенсійного страхування. Активізація та розвиток цієї галузі страхування не можливі без державної політики на страховому ринку, підвищення рівня страхових послуг, додержання механізму захисту прав споживачів страхових продуктів тощо.

Безумовно, подальший успішний розвиток особистого страхування залежатиме від розширення переліку страхових послуг, підвищення їхньої конкурентоспроможності, розширення їхньої інфраструктури, удосконалення порядку оподаткування страхової діяльності відповідних компаній, подальшої інтеграції України у міжнародні структури. Проблеми реалізації особистого страхування в Україні як важливого механізму соціального захисту населення потребують подальших досліджень з метою вироблення пропозицій щодо удосконалення механізму соціального захисту населення.

Література

1. Блащук Т.В. Цивільно-правове регулювання особистого страхування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Т.В. Блащук ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2003. – 18 с.

2. Приймак І., Сиротюк Х. Аналіз системи особистого страхування в Україні: проблеми та перспективи // Економічний аналіз: зб. наук. праць – Вип. 8. – Частина 1. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2011. – С. 302 – 306.

3. Козоріз Г. Г. Соціальне страхування як елемент державної соціальної політики / Г. Г. Козоріз // Регіональна економіка. – 2016. – № 1. – С. 70-77.

4. Великсар Т. І. Соціальне страхування як складова системи соціального захисту населення України: актуальні питання / Т. І. Великсар // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. – 2013. – № 1-2(2). – С. 290-296.

5. Сержанов, В. В. Проблеми особистого страхування в Україні [Текст] / В. В. Сержанов, Г. І. Костьов'ят // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка / В.П. Мікловда, М.І. Пітюлич, Н.М. Гапак. – Ужгород. - 2012. – Вип. 2 (36). – С. 254–259.

6. Бачо Р.Й. Сучасні тенденції розвитку страхування здоров'я в Україні у посткризовий період / [Електронний ресурс] / Р. Й. Бачо // Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/10-2015/48.pdf>.

7. Бачо Р.Й. Оцінка діяльності страхового підприємництва регіонів України / Р.Й. Бачо // Вісник Житомирського державного технологічного університету: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – №3(49). – С. 229-232.

Крюченко Юлія Юрїївна

викладач кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОПАНУВАННЯ СТУДЕНТАМИ – МАЙБУТНІМИ ЮРИСТАМИ ОСОБЛИВОСТЕЙ АРГУМЕНТОВАНОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ

На сучасному етапі розвитку освіти мовленнєва культура являє собою невід'ємну складову комплексної підготовки фахівців юридичного профілю. Концепція розвитку юридичної освіти в Україні передбачає підготовку висококваліфікованих юридичних кадрів, здатних до активної, творчої участі в державно-правовому житті, які володіють політичною, правовою і, що надзвичайно важливо, належною мовленнєвою культурою, тому що мовлення людини – це її своєрідна візитна картка, яка дає змогу судити про освіченість, ерудицію, начитаність тощо [3, с. 176].

Особливу актуальність у навчанні студентів-юристів набувають мовленнєві вміння, які проявляються в сфері професійної комунікації й спрямовані на вирішення професійних завдань. Одним з таких мовленнєвих умінь є професійне аргументоване висловлювання. Навчання аргументованого висловлювання фахівців юридичного профілю реалізується з урахуванням особистісно діяльнісного (А.Д. Белова, М.С. Власенко), компетентнісного (В.В. Калюжна, А.П. Коваль, В.І. Круковський) і проблемного (С.Є. Максимов) підходів.

Під аргументованим висловлюванням розуміють мовленнєве повідом-

лення, що містить інформаційне навантаження і спрямоване на переконання або обґрунтування певного положення, а також володіє мовленнєвим впливом на комуніканта [5].

Аргументоване висловлювання вбирає в себе властивості звичайного монологічного за формою тексту. По-перше, аргументоване висловлювання, як і будь-яке інше висловлювання, повинно бути інформативним, і сенс в даному висловлюванні визначається семантичною інформацією, яка передається через значення одиниць мови і співвідноситься з конкретною мовленнєвою ситуацією, зумовлює комунікативну спрямованість змісту висловлювання. Таким чином, аргументоване висловлювання ще виступає семантичним мовленнєвим висловлюванням, визначається заданою ситуацією (темою). Зміст аргументованого висловлювання повинен бути цілеспрямованим залежно від комунікативного наміру мовця. Такі висловлювання називають цільовими висловлюваннями, зміст яких збігається з метою мовленнєвих дій і визначається через співвідношення ситуаційної та семантичної інформації [5, с. 478].

Прийомами аргументації або засобами доказу називають сукупність тих висновків, за допомогою яких теза виводиться з аргументів. Засіб демонстрації або доказу повинен відповідати всім вимогам логічних умовиводів. Ці правила пов'язують аргументи з тезою доказу, тому їх порушення призводить до помилки укладання.

Як основні прийоми аргументації виділяють протиставлення і повтор. Протиставлення як засіб доказу найчастіше використовується у спростуванні або в непрямому доказі із застосуванням антитези. Протиставлення в аргументації пов'язано з протиріччям. Якщо навіть всі докази і всю аргументацію можна звести до протиріччя, то можна говорити, принаймні, про антиномію, антонімічні конструкції [5].

Повтор в аргументованому висловлюванні може бути лексичним і синтаксичним. Даний засіб аргументації може виконувати різні функції, спрямовані на координацію мовної поведінки учасника, головні з яких – переконання і вплив. У повторі проявляється така закономірність: прямий повтор використовується як констатація розбіжності точок зору учасників аргументації в когнітивному і модальному плані. І навпаки, включення слів співрозмовника в іншій синтаксичній позиції сигналізує про солідарність позицій учасників аргументації [5, с. 480].

Юристу доводиться вирішувати різноманітні комунікативні завдання в різних мовних формах. Він повинен вміти аргументовано викладати свої думки в усній і письмовій формі, переконливо виступити у судовому засіданні, вести допит, задушевну або виховну бесіду, ґрунтовно, послідовно і конкретно ставити питання, аналізувати відповіді тощо.

Таким чином, опанування студентами – майбутніми юристами особливостей аргументованого висловлювання ґрунтується на категоріях інтегративної моделі аргументованого висловлювання. Виділені компоненти є ключо-

вими факторами, що впливають на ефективність і виразність аргументації. Крім цього, інтегративна модель аргументованого висловлювання передбачає вивчення особливостей створення аргументативного тексту як найповнішої форми аргументованого висловлювання, за допомогою сукупності мовленнєвих компетенцій і комунікативних навичок. Аргументовані вміння допомагають студентам побудувати правильне, логічне і розгорнуте висловлювання, що володіє високим ступенем переконливості і силою впливу – необхідні якості мовлення для вирішення професійних і комунікативних завдань юридичного профілю.

Література

1. Культура ділового спілкування / уклад. : Зубенко Л.Г., Немцов В.Д. – К. : Ек-сОб, 2002. – 200 с.
2. Татенко В.О. Психологія впливу: суб'єктна парадигма / В.О. Татенко // Наукові студії із соціальної та політичної психології : збірник статей. – К. : Сталь, 2000. – Вип. 3 (6). – С. 3-18.
3. Харченко І.І. Термінологічна компетентність як обов'язковий складник мовно-професійної культури майбутніх юристів / І.І. Харченко // Термінологічний вісник. – К., 2013. – Вип. 2 (2). – С. 176-180.
4. Цимбалюк І.М. Психологія спілкування. – К. : Професіонал, 2004. – 304 с.
5. Щербина О.Ю. Аналітичний та герменевтичний аспекти логічного аналізу юридичної аргументації / О.Ю. Щербина // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Українська АН – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2013. – Вип. 72. – С. 477-481.

Кузьміна Ірина Сергіївна

доцент кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ШЛЯХИ ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ТА БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ВИКОНАВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

Забезпечення принципу законності є одним з головних завдань функціонування всіх державно-владних органів в Україні, в тому числі апарату публічної влади. Найважливішою складовою зазначеного принципу є надання громадянам реальної можливості оскаржувати неправомірні рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень.

Якщо ж суспільна практика не сприймає демократичних процедур, не має міцної традиції правозахисту, то будь-які найпрогресивніші норми можуть залишитися «на папері». Наведена проблема є актуальною і для України,

громадянам якої властивий низький рівень довіри до державного апарату і судової системи зокрема, правовий нігілізм, зневіра у здатності захистити свої права. Тому вкрай важливою є діяльність інститутів громадянського суспільства, спрямована на підвищення інформованості населення про оскаржувальні механізми [1].

Конституція України гарантує кожному право на захист своїх прав і свобод, а також на оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб. Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р. гарантує кожному право на ефективний засіб правового захисту своїх прав і свобод у відповідному національному органі.

Юридичний зміст відносин оскарження утворюють права і обов'язки суб'єктів цих відносин, ці права і обов'язки кореспондують одне одному, що й створює базу для функціонування механізму оскарження. Приклади цьому наводить Д.В. Лученко: так, праву скаржника звернутися зі скаргою відповідає обов'язок компетентного органу цю скаргу своєчасно розглянути; праву компетентного органу (наприклад, адміністративного суду) вимагати необхідних для розгляду скарги матеріалів кореспондує обов'язок інших суб'єктів ці матеріали надати тощо [1, с. 190].

Зазначений правовий інститут, по-перше, має на меті усунення порушень норм права, допущених суб'єктами владних повноважень, і в цьому розумінні виступає гарантією підтримання законності і правопорядку. Причому дія інституту оскарження спрямована на дотримання суб'єктами владно-розпорядчої діяльності як обсягу своїх повноважень, так і процедури їх здійснення.

По-друге, метою оскарження є усунення наслідків порушення правових вимог із боку суб'єкта владних повноважень (скасування незаконного акта, визнання його нечинним, спонукання носія публічної влади до вчинення певних дій тощо).

І нарешті, по-третє, інститут оскарження є способом відновлення прав і законних інтересів осіб, що були порушені через діяльність суб'єктів владних повноважень [2].

Стаття 40 Конституції України закріплює, що усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатись до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які зобов'язані розглянути такі звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Операціоналізацію цього права викладено в Законі України «Про звернення громадян», згідно з яким до вказаних органів, їх посадових і службових осіб громадяни можуть звертатись із заявою або вносити пропозицію, звертатись з клопотанням чи скаргою [3]. Частина 2 ст. 55 Конституції України декларує положення про те, що кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Розгляд справ за скаргами на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби, порядок здійснення провадження за скаргами, а також порядок оскарження рішення, прийнятого за результатом розгляду скарги, регламентується Законами України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [4], «Про виконавче провадження» [5] та ін.

Здійснюючи аналіз нормативно-правових актів, які регулюють порядок адміністративного оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб державної виконавчої служби, слід зазначити, що існує низка вад, які виникають у процесі такого регулювання. Так, суттєвою вадю в нормативній регламентації порядку адміністративного оскарження є:

– відсутність безпосереднього визначення в законодавчих актах, які регулюють діяльність органів державної виконавчої служби, такого поняття, як «адміністративне оскарження рішень, дій (бездіяльності) державного виконавця та інших посадових осіб державної виконавчої служби», та чіткої визначеності стадій цього процесу, в межах яких було би окреслено дії як скаржника, так і органу, який розглядатиме скаргу;

– відсутність єдиного нормативного акта, який закріпив би належне функціонування інституту адміністративного оскарження дій чи бездіяльності посадових осіб виконавчої служби [6].

Аналіз норм чинного законодавства України про виконавче провадження дозволяє дійти висновку про існування двох видів оскарження рішень, дій чи бездіяльності приватних виконавців:

1) адміністративний порядок оскарження (до вищестоящої посадової особи);

2) судовий порядок оскарження (до суду) [7, с. 15; 232, с. 295].

Важливо, що в більшості своїй рішення, які приймає примусовий виконавець, та виконавчі дії, які він вчиняє у процесі примусового виконання рішень юрисдикційних органів, відмова або зволікання при їх вчиненні оформлюються відповідними процесуальними документами (постановами). Аналіз п. 9 ч. 1 ст. 3 та ч. 1 ст. 74 зазначеного Закону, ст. 383 Цивільного процесуального кодексу України, ст. 121-2 Господарського процесуального кодексу, ст. 181 Кодексу адміністративного судочинства дозволяє дійти висновку про можливість оскарження не лише конкретних постанов, перелічених у Законі, а й будь-яких інших рішень, дій або бездіяльності посадових осіб органів державної виконавчої служби (які можуть і не оформлюватися постановами або іншими процесуальними документами), якими, на думку суб'єкта виконавчого провадження, порушені його права та законні інтереси, навіть якщо Законом чітко не передбачено можливість їх оскарження. Таким чином, як стверджують С.Я. Фурса та С.В. Щербак, «не має значення, яким розпорядчим документом оформлені дії державного виконавця: постановою, ...актом, резолюцією..., листом чи в іншій формі – чи не оформлені, всі вони можуть бути оскаржені заінтересованими особами» [8, с. 296-297].

Судовий порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб державної виконавчої служби залежно від виконавчого документа, в межах примусового виконання якого здійснюється оскарження, можна диференціювати на: цивільний судовий порядок (виконавчі документи, видані судами загальної юрисдикції); господарський судовий порядок (виконавчі документи, видані господарськими судами); адміністративний судовий порядок (всі інші види виконавчих документів).

Дане розгалуження на практиці викликає плутанину та, як наслідок, тягне за собою відмову у відкритті провадження у справі та пропущення строків на оскарження.

Актуальною є проблема встановлення предметної підсудності, яку можливо вирішити шляхом визначення саме адміністративного суду (провадження у порядку адміністративного судочинства) єдиним компетентним органом, уповноваженим розглядати у судовому порядку скарги на рішення, дії чи бездіяльність посадових осіб органів державної виконавчої служби. У такий спосіб буде конкретизовано та досягнуто єдності у регулюванні процесу оскарження, що сприятиме можливості реалізації суб'єктами виконавчого процесу їх прав, свобод та законних інтересів. Тому доцільно запровадити два можливих рівнозначних варіанти оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб ДВС: адміністративний порядок – у межах системи органів державної виконавчої служби до вищестоящего керівника; судовий порядок – в адміністративному суді в порядку адміністративного судочинства.

Важливо зазначити, що виконавчі документи, видані судами, становлять лише частину рішень, що підлягають примусовому виконанню державною виконавчою службою. Перелік усіх виконавчих документів наведено у ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження». Відповідно до цієї норми до рішень інших органів (посадових осіб) належать виконавчі написи нотаріусів, посвідчення комісій з трудових спорів, що видаються на підставі відповідних рішень таких комісій, постанови органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом, постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій і накладенням штрафу, рішення Європейського суду з прав людини з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», рішення інших органів державної влади, якщо їх виконання законом покладено на державну виконавчу службу.

Враховуючи положення ч. 2 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження», справи з приводу оскарження виконання цих рішень належать до справ адміністративної юрисдикції.

Аналіз судової практики показує, що мають місце труднощі під час визначення юрисдикції судів щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби під час виконання зведених виконавчих

проваджень.

Згідно зі ст. 33 Закону України «Про виконавче провадження» кілька відкритих виконавчих проваджень про стягнення коштів з одного боржника об'єднуються у зведене виконавче провадження. Ознаками для об'єднання (приєднання) виконавчих проваджень є наявність двох і більше відкритих проваджень щодо одного і того ж боржника про стягнення коштів. У зв'язку з цим у зведеному виконавчому провадженні можуть бути об'єднані виконавчі провадження щодо примусового виконання одного або різних видів виконавчих документів, у тому числі виданих судами однієї чи різних юрисдикцій.

Визначаючи юрисдикцію судів щодо рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби у зведеному виконавчому провадженні, суди враховують, що всі справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності цих органів, прийнятих (вчинених, допущених) з метою виконання зведеного виконавчого провадження, в якому об'єднані виконавчі провадження з примусового виконання виконавчих документів, виданих різними органами, у тому числі судами різних юрисдикцій, належать до юрисдикції адміністративних судів. Такі справи належать до юрисдикції адміністративних судів навіть у разі, коли у зведеному виконавчому провадженні відсутнє виконавче провадження з примусового виконання рішення адміністративного суду.

Юрисдикцію судів щодо вирішення справ з приводу рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби в межах виконавчого провадження, яке об'єднано (приєднано) у зведене виконавче провадження, необхідно визначати з урахуванням юрисдикції суду, до якого належить суд, який видав виконавчий документ, та статусу позивача як сторони у виконавчому провадженні, на що зверталася увага вище. У разі, коли у зведеному виконавчому провадженні об'єднано виконавчі провадження з примусового виконання рішень, виданих виключно господарськими чи цивільними судами, рішення, дії чи бездіяльність державної виконавчої служби сторони можуть оскаржити до господарського чи цивільного суду відповідно.

Виходячи з вищевикладеного, можна дійти висновку, що найефективнішим вирішенням проблем, пов'язаних з розглядом досліджуваної категорії спорів, та судового оскарження є законодавче віднесення їх до юрисдикції адміністративних судів, які й забезпечать єдність та усталеність судової практики під час розв'язання таких спорів.

Література

1. Лученко Д.В. Про оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень як інститут демократичної держави / Д. В. Лученко // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Право. – 2013. – № 1. – С. 41-47 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vamsup_2013_1_9.pdf.
2. Лученко Д.В. Про правову природу оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень як правова категорія / Д.В. Лученко // Вісник Запорізь. нац. ун-ту. Юридичні науки : зб. наук. пр. – 2012. – № 1. – С. 188-193.
3. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу :

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.

4. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1403-19/print1485690104030786>.

5. Про виконавче провадження : Закон України 21.04.1999 № 606-XIV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24. – С. 207 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/606-14>.

6. Лук'янова М.Л. Правове регулювання адміністративного оскарження дій або бездіяльності посадових осіб державної виконавчої служби / М.Л. Лук'янова // Публічне право. – 2013. – № 2. – С. 369-375 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pp_2013_2_53.pdf.

7. Ігонін Р.В. Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів виконавчого провадження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук за спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / Р.В. Ігонін. – Ірпінь, 2007. – 22 с.

8. Фурса С.Я. Виконавче провадження в Україні : навч. посіб. / С.Я. Фурса, С.В. Щербак. – К. : Атіка, 2002. – 480 с.

Куракін Олександр Миколайович
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ ПРАВА

Перехід України на шлях побудови правової держави та громадянського суспільства обумовив початок складних реформаційних процесів, які поряд з юридичними нормами вітчизняного права перебували під впливом визначених соціальних традицій та звичаїв, а також численних корпоративних правил. Такий стан відносин викликав актуалізацію зацікавлення інструментальним та змістовним наповненням механізмів праворегуляції в аспекті інформаційної функції права, реалізація якої пов'язувалася з доведенням до зацікавлених осіб необхідної правової інформації. Ступінь володіння відповідними відомостями безпосередньо впливав як на рівень можливостей суб'єктів в реалізації їх законних інтересів, так і на спроможність держави здійснювати свою функцію щодо притягнення осіб до юридичної відповідальності за правопорушення. При цьому роль інформаційного забезпечення праворегуляційних механізмів проявляється практично на всіх етапах та формах юридичної діяльності.

Отже, від своєчасного і повного отримання юридично значимої інформації багато в чому залежать дієвість та ефективність поведінки суб'єктів

правовідносин, а також контроль за такою поведінкою з боку державних органів.

Вищесказане дозволяє припустити наявність значного юридичного значення саме інформаційної функції в механізмі правового регулювання, яка, в свою чергу, являє собою комплексне поняття, що складається з цілого ряду напрямів нормативно-правового впливу:

1) доведення необхідної юридичної інформації до відома зацікавлених суб'єктів є важливою складовою механізму правового регулювання, виходячи з її значення для суб'єктів правових відносин;

2) суспільні відносини перебувають під постійним позитивним та негативним впливом відповідного інформаційного ресурсу.

Актуалізація теоретико-правової проблематики механізму правового регулювання, крім того, обумовлюється формуванням в сучасному світі таких новоутворень, як інформаційне суспільство та інформаційний простір.

У сформованій ситуації якісним чином змінюються сутність та інформаційний зміст правового регулювання. З одного боку, знижується ефективність державно-правового регулювання за допомогою імперативних методів в межах відносин підпорядкування. З іншого – зростає значимість міжнародних правових інститутів, що регулюють правові відносини за допомогою комплексних імперативно-диспозитивних методів у відносинах координації. Таким чином, сам факт появи інформаційного суспільства та інформаційного простору робить необхідним переосмислення сутності, змісту та юридичної техніки сучасного правового регулювання суспільних відносин.

Це дозволяє стверджувати, що правове регулювання в даній сфері носить багаторівневий характер, що припускає взаємозв'язок і взаємодію норм міжнародного, національного та корпоративного права.

Узагальнюючи, можна дійти висновку, що інформаційний аспект правового регулювання набуває особливого значення в умовах становлення інформаційного суспільства. Ця актуалізація визначається таким:

– на механізм правового регулювання все більший вплив здійснює процес впровадження нових інформаційних форм організації та методів соціального управління, що передбачає необхідність відповідного вдосконалення законодавства, вироблення нових підходів до технології правового регулювання;

– сучасний стан розвитку суспільства характеризується зростаючою цінністю та потенційною небезпекою інформації як специфічного інструмента соціального впливу, що здатний вносити конструктивні та деструктивні зміни у сформований правовий порядок [1, с. 134].

Враховуючи це, зростає необхідність трансформації існуючої моделі механізму правового регулювання з урахуванням об'єктивних змін у процесах упорядкування суспільних відносин в широкому його розумінні. Дозволимо собі приєднатися до позиції Р.Ф. Азізова, що в сучасній державі складаються передумови для функціонування «правового сорегулювання», суть якого полягає в поєднанні правового інструментарію міжнародного та національного

права, що обумовлено інтернаціональним характером інформаційного простору, а також поєднанням методів субординації і координації у взаємодії суб'єктів [2, с. 16].

Ми переконані, що впровадження подібної системи дозволить досягти консенсусу між різновекторними інтересами суб'єктів правових відносин, сприяти ліквідації чи заповненню правових прогалів, а також оперативному вирішенню конфліктів між учасниками такого виду суспільної взаємодії.

Держава – це складна соціально-політична система, в межах якої право являє собою специфічний інформаційний інструмент, за допомогою якого до індивідуальних і колективних суб'єктів доводяться відомості про правові приписи, що містять правила загальнозначущої поведінки, а також про умови і можливі наслідки реалізації цих правил. Управління системою та інформаційний обмін, що здійснюється за допомогою правового регулювання, є явищами взаємообумовленими. Якщо в системі відсутня інформація, в ній не може бути й управління, а за відсутності управління втрачає сенс сама інформація. У такому, функціональному, розумінні механізм правового регулювання являє собою складну інформаційно-комунікативну систему, в якій за допомогою інформаційного обміну здійснюється вплив на правосвідомість і правову поведінку суб'єктів юридично значимих відносин.

Література

1. Куракін О.М. Механізм правового регулювання у сучасному вимірі: теоретико-правова модель : монографія / О.М. Куракін. – Харків : Націон. університет внутрішніх справ, 2016. – 460 с.
2. Азизов Р.Ф. Правовое регулирование: информационный аспект : автореф. дис. ... к.ю.н. – СПб., 2007. – 21 с.

Куркуріна Вікторія Іванівна
студентка юридичного факультету

*Науковий керівник –
доктор історичних наук, доцент Маргулов А.Х.
професор кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ ЯК ІНДИКАТОР УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ

Події, які відбулися у 2013 р. і тривають дотепер, змусили сколихнутись весь світ. Цей період для України та українців носить доленосний характер. Суспільство йшло до цього поступово, проте панування олігархату та

зростання корумпованості в одну мить знищило терпіння народу. Революція дала поштовх уперед, змінила країну в кращу сторону? Ні, тому що великим є перелік негативних факторів, як-то війна на Сході, корупція серед урядовців, утискання свободи слова, які не дають змоги назвати Україну незалежною, демократичною державою. Тому ця проблема є актуальною на цей час, адже для руйнації радянської ментальності в країні слід пройти довгий та тернистий шлях.

Метою нашого дослідження є визначення сукупності взаємопов'язаних факторів, які призвели до соціального вибуху на докорінної зміни ментальних орієнтацій українців у XXI столітті.

Революція гідності увійшла в історію як трагіко-героїчний феномен. Сколихнувши світ цією подією, багато науковців, не тільки вітчизняних (А. Колодій, Н. Наливайко, В. Гриневич), а й закордонних (Е. Сміт, Е. Вілсон), вдалися до розгляду цього феномену.

Ця кровопролитна подія почалась зі страйку студентів, які вимагали підписання Угоди Президентом України у Вільносі. Як зазначають деякі ЗМІ, партія Регіонів сама організувала цей «майдан» задля зниження суспільної напруги, яка панувала після зриву угоди. Після підпису угоди 29 листопада 2013 р. «майдан» став не потрібен, тому його вирішила розпустити, проте не всі протестанти вирішили розійтись, тож у Києві на площі Незалежності з'являється новий «майдан».

Масові жертви, побоїща та страйки під час Революції гідності перевертають уяву про легітимність влади, демократію та історію суспільства взагалі. Згадаймо одного із членів діаспори А. Лозинського, який був свідком майдану: «Насправді, як з'ясувалося, це революція за людську та національну гідність. Це слово повторювалося знову і знову. Ймовірно, що для різних верств українського суспільства і, можливо, навіть індивідуума це означає щось своє. Гідність означає жити як європеєць. Це означає позбавитися від російського гноблення. Для декого це може навіть означати не бути представленим в очах світу колишнім засудженим. Слова «Зека геть!» часто звучать по цілому Майдані. Та, найголовніше, це про національну гордість. Місце мітингів, як усе місто Київ, покрите синьо-жовтими українськими прапорами. Майже кожен виступ закінчується словами «Слава Україні!» з відповіддю аудиторії «Героям Слава!» три рази» [1].

Народ боровся за правду, справедливість, честь та гідність своєї нації. Український народ був завжди незламний і дуже справедливим, тому, не боячись смерті, йшов здобувати правду.

Під час угамування майдану, вибору нового президента України, підписання Угоди про асоціацію з ЄС починається найстрашніше: анексія Криму, війна на Сході, що призводить до кризи в державі.

Суспільство не зверталось до історії, мабуть тому повторюється траєкторія проблем ХХ, ХІХ, ХVІІ століть. Суспільство не виокремлює ті проблеми, які вже повторювалися в усіх тих війнах, заколотах, страйках. Так, націо-

нальний дух, гідність, свобода та правота відродилась знов, як у часи козацтва, національної війни, проголошення республіки УНР, проте це нас повинно вчити, щоб у майбутньому не опинитись у схожих соціальних катаклізмах.

Якщо звернутися до філософії, то можемо зрозуміти, що життя і події повертаються немов за спіраллю, і з кожним разом на все вищому рівні. Підняти країну з колін дуже важко, тому що за для цього потрібні докорінні зміни у площині не лише геополітичного вектору, а, найголовніше, внутрішньоментальних орієнтацій. Відмова від старих радянських практик життя та розбудова національно-традиційних є запорукою майбутнього шляху до здобуття реального державного суверенітету.

Література

1. Лозинський Аскольд С. Революція гідності // Український погляд. – 20 грудня 2013, Нью-Йорк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrpohliad.org/blogs/revolyutsiya-gidnosti.html>.
2. Грабовська І. Єврореволюція як Революція Гідності в контексті цивілізаційної проблематики / І. Грабовська // Філософська думка. – 2014. – № 6. – С. 39-45 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2014_6_5.
3. Харечко І.З. Націєтворчий вимір Революції Гідності / І.З. Харечко // Політикус. – 2016. – Вип. 2. – С. 133-135 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/polit_2016_2_29.

Лук'яненко Тетяна Володимирівна
студентка 5-го курсу
факультету заочного навчання
цивільних осіб ННІ ПОЗН

*Науковий керівник –
кандидат педагогічних наук, доцент **Маркіна Л.Л.**,
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У РОЗБУДОВІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Формувати правову демократичну державу можна лише на основі розвинутого громадянського суспільства. Таке суспільство може розвивати й розбудовувати правову державу та захищати права своїх громадян. Саме через громадянське суспільство розвивалась більшість держав Західної Європи і США.

Громадянське суспільство – це система самостійних і незалежних від держави громадських інститутів і відносин, що створюють умови для реалі-

зації прав людини, її інтересів та потреб, самореалізації окремих індивідів і колективів. Від змістовного характеру і взаємодії громадських організацій та їх взаємодії безпосередньо залежить перетворення України на демократичну правову державу [2, с. 7].

Права людини, свобода, закон, відповідальність, громадянська зрілість є ключовими поняттями громадянського суспільства.

В Україні за останній час створено потужні громадські організації та рухи, зокрема:

– Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Молодий Рух» (метою діяльності якої є захист прав та інтересів своїх членів, сприяння створенню відкритого громадянського суспільства в Україні);

– Всеукраїнська молодіжна організація «Сяйво» (сприяє реалізації соціально значущих програм та проектів на всеукраїнському та міжнародному рівнях завдяки об'єднанню зусиль громадських організацій, влади та бізнесу);

– «Демократичний Альянс» (сприяє всебічній реалізації молодими людьми своїх законних соціальних, економічних, творчих та інших спільних інтересів, здібностей, прав та свобод на засадах християнсько-демократичної ідеології);

– Інститут Громадського Лідерства (унікальний навчальний заклад некомерційного типу на теренах України, в якому протягом року навчаються лідери громадських організацій, молодіжних осередків політичних партій, рухів та активна молодь);

– Молодий Народний Рух (об'єднує молодь національно-демократичних поглядів, яким не байдужа доля української держави);

– Центр «Молода Дипломатія» (студентська організація, що залучає молодь до серйозного життя. Зараз це одна із найпопулярніших університетських громадських організацій);

Члени громадських організацій активно відстоюють реальну свободу слова, друку, совісті, високій рівень політичної, моральної, правової культури. Цивілізованими методами розв'язують низку проблем, що виникають у процесі руху на суперечливому шляху побудови демократичної правової держави.

Слід зазначити, що у громадських організаціях найбільш активною перетворювальною силою є молодь. Робота у громадських організаціях формує у молодій людини громадянські морально-духовні якості, сприяє громадянському самовизначенню особистості.

Нагадаємо, що у Дніпропетровській області успішно діє регіональна цільова програма «Молодь Дніпропетровщини» на 2012-2021 роки. Органи виконавчої влади Дніпропетровській області мають позитивний досвід співпраці із молодіжними громадськими організаціями [1, с. 9]. Такі заходи, як Всеукраїнський молодіжний форум «Я – громадянин України», обласний форум «Молодь – за краще майбутнє», безумовно, сприяють формуванню громадянської зрілості молодого покоління.

Сьогодні як ніколи молодь усвідомлює соціальну значущість громадської активності людини, її участі у справах суспільства. Але, водночас, слід зазначити, що потрібна активізація зусиль з боку влади щодо розв'язання питань молодіжної політики.

Отже, проблему розбудови правової держави доцільно розглядати у контексті громадянської спрямованості життєтворчості. У сучасній новій соціальній ситуації особливого значення набуває духовна сфера громадянського суспільства. Позитивним є усвідомлення сучасною молоддю України соціальної відповідальності за долю своєї Батьківщини, своєї ролі у вирішенні проблем розбудови правової держави.

Література

1. Золотухін О.С. Патріотичне виховання у Дніпропетровській області / О.С. Золотухін // Патріотичне виховання курсантсько-студентської молоді в Україні: стан, проблеми та перспективи на майбутнє: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпропетровськ, 12 груд. 2014). – Д. : Дніпропетровський держ. ун-т внутр. справ, 2015. – С. 126-127.
2. Чорна К.І. Основні ідеї громадянськості в старших класах / К.І. Чорна // Громадянське виховання у формах і змісті виховної діяльності освітніх закладів : метод. рекомендації. – Д. : Дніпропетровський інститут освіти, 2000. – С. 5-9.

Маргулов Артур Худувич

професор кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор історичних наук

ДЕКОМУНІЗАЦІЯ: ПРАВОВА ПАРАДИГМА ЧИ ВИКЛИК ІСТОРІЇ?

Сучасна історія України є найцікавішим у світі феноменом. Розбудова кардинально нового шляху геополітичного розвитку відбувається на тлі боротьби сталих світоглядів та ментальних орієнтацій сформованих протягом десятиліть. Радянська деструктивна модель розвитку суспільства, вичерпавшись у постіндустріальному середовищі, намагається запобігти поширенню нових тенденцій – інформаційному суспільству. Саме тому вбачаємо, що знаходження у цьому політико-правовому та економічному просторі приховує для нашої держави чисельні глибинні проблеми.

Формування сталого радянського світогляду стало наслідком політико-правових перетворень часів формування авторитарно-тоталітарних ознак існування суспільства (1920-1980-х рр.). Такі експерименти відбувались на тлі докорінної зміни національно-традиційного світогляду населення країни. Пі-

дтвердженням «успішності» цих практик є штучно сформована спільнота «радянський народ», яка стала провідником основних настанов режиму навіть після розпаду материнської держави.

Державно-партійна доктрина СРСР породила сталу міфологічну доктрину на тлі ідеологічно-пропагандистських настанов. Розуміння того призвело до викривлення основних історичних, економічних, національних, культурних віх українського державобудування. Наслідком цього стає формування комплексу меншовартості, придушення ініціативи, знецінення національної та історичної спадщини.

Опір такій історичній спадщині відбувається в сучасній Україні на різних рівнях громадсько-державного освідомлення. Розуміючи інертність державно-правових інституцій, населення країни намагається на громадському рівні впливати на це. Свідченням таких рухів є хвилі революцій ХХ-ХХІ ст.: Революція на граніті, Помаранчева революція, Революція Гідності. Вони продемонстрували наявність великого відсотка населення, яке не поділяє радянські та пострадянські геополітичні концепції, що стало критичною масою у вирішенні майбутнього країни.

Наявність потужного громадського лобі змусило владу до рішучих кроків на законодавчому рівні. 9 квітня 2015 року Верховною Радою України ухвалено пакет законів декомунізаційного спрямування, а вже 15 травня 2015 року закони підписав Президент України Петро Порошенко. Закони були опубліковані 20 травня 2015 року та набули чинності з 21 травня. Закони «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті», «Про увічнення перемоги над нацизмом в Другій світовій війні 1939-1945», «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років», «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режимів та забороны пропаганди їхньої символіки» призвели до законодавчої фіксації сучасних викликів.

Завдячуючи сталості громадянського суспільства, декомунізація стає державною відповідальністю на законодавчому рівні. Це відповідь на історичні виклики не лише сучасності а й втілення вікового прагнення населення держави до дійсного суверенітету. Законодавчою легалізацією декомунізаційної діяльності населення країни остаточно визначило геополітичний вектор розвитку країни. Сьогодні Україна чітко визначилась у відмежуванні від радянсько-тоталітарної спадщини та формуванні нових засад існування суспільства та держави.

Маркіна Лідія Леонідівна
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук, доцент

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Останніми роками громадськість України почала глибше усвідомлювати роль патріотичного виховання у розбудові правової держави. Сьогодні у нашому суспільстві саме патріотизм став консолідуючим фактором духовного відродження країни.

Патріотизм, як моральне почуття висловлює прагнення людини зробити свою Вітчизну більш міцною, могутньою, процвітаючою, а також готовність самовіддано захищати й розбудовувати її.

Сучасне патріотичне виховання повинно бути гнучкою, саморегулюючою структурною системою, котра здатна постійно перебудовуватися протягом часу і трансформуватися в конкретних умовах демократичних перетворень суспільства. Формування соціальної відповідальності людини за долю своєї Батьківщини можливе лише за умов зміщення морально-повчального аспекту патріотичного виховання на змістовно-конструктивний аспект.

Патріотичне виховання як перспективне суспільне явище утверджує відданість батьківщини, любов до рідної землі, пошану до національних та культурно-історичних традицій українського народу, забезпечує життєву наступність між старшими та молодшими поколіннями.

Від того, яким увійде у самостійне життя молоде покоління, наскільки активно воно братиме участь у суспільному житті, розв'язанні завдань, які нині ставляться перед суспільством, значною мірою залежить ефективність процесу розбудови правової держави.

Особливо важливим є героїко-патріотична спрямованість молоді, її морально-психологічний настрій, прагнення до засвоєння принципів, норм народної моралі.

У народній правотворчості верховенство завжди належало моральним цінностям як найвищим духовним надбанням українського народу. Багатство і самобутність живих джерел права допоможе досягнути так зване звичаєве право – норми поведінки людей, засновані на народній моралі, традиціях, звичаях і досвіді предків. Поведінка мешканців численних сіл і хуторців на українській землі, взаємостосунки з земляками та родичами, сімейне життя, виховання дітей визначалися нормами і правилами, які мали статус і значення неписаного закону життєдіяльності. Народне звичаєве право так чи

інакше торкалося всіх боків життя людини, формувало механізми, що стабілізували суспільство [1, с. 129 – 132].

Відчути пращурівський корінь суцього смислу правої держави допоможе вивчення українського козацтва як культурно-історичного феномена. Козацька педагогіка в системі загальнолюдських цінностей завжди ставила на перше місце права людини, її свободу і відповідні їм традиції виховання. Провідники національно-визвольного козацького руху розуміли, що патріотичне виховання – це могутня і непоборна сили в боротьбі за права і свободу народу. Палкій український патріотизм козаків був могутнім стимулом до державотворчого і незалежного життя.

Перша в світі демократична Конституція гетьмана Пилипа Орлика – є унікальним незвичайним явищем європейської державної і правозахисної думки.

Отже, багатовіковий досвід свідчить, що український народ здавна прагнув до правового суспільства. Кращі здобутки народної правотворчості збагачують і доповняють один одного, надають поштовх до подальшого осмислення проблем, пов'язаних з утвердження Вітчизні як правової держави.

Зацікавленість у зміцненні й розвитку демократичної правової держави, вміння цивілізовано відстоювати свої права і свободи, сприяючи громадянському миру і злагоді в суспільстві, - обов'язкові ознаки справжнього патріотизму. Зрозуміло, що існує пряма залежність між вихованням патріотів держави і розбудовою правової держави.

Спостерігається безпосередній зв'язок сучасних процесів державотворення зі стратегічними підходами до розвитку патріотичного виховання.

Література

1. Супруненко В.П. Ми – українці: У 2 кн.; - Дніпропетровськ: ВАТ «Дніпрокнига», 1999. Кн.1.

Момот Альона Ігорівна

студентка 2-го курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА У НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

У наш час виділити національну систему права стало майже неможливо, оскільки практично всі держави беруть участь у міжнародних відносинах та повинні узгоджувати своє внутрішнє право з правом міжнародним. Саме тому виникає потреба в аналізі основоположних засад вітчизняної правової системи, зокрема у кримінальному праві, яке повинне стати інструментом

охорони як на внутрішньодержавному, так і на зовнішньому рівнях. Тут важливе місце посідає забезпечення відповідності положень кримінального права принципам і нормам міжнародного права.

Питання співвідношення кримінального та міжнародного права розглядаються в працях багатьох відомих науковців, серед яких Г.І. Богуш, Б.В. Волженкін, В.О. Гацелюк, Г.В. Єпур, Н.Ф. Кузнецова, В.О. Навроцький, М.І. Пікуров, В.М. Попович, Є.В. Фесенко, М.І. Хавронюк, С.С. Яценко та ін. Але все ж таки багато як теоретичних, так і практичних питань щодо механізмів взаємодії зазначених галузей права залишаються недостатньо розробленими. Ця проблема потребує подальшого науково-теоретичного опрацювання.

Міжнародне кримінальне право виконує два основні завдання: загальнопропревентивне (забезпечення світового правопорядку) і репресивне (покарання винних у скоєнні злочину осіб) [1, с. 72].

Якщо розглянути чинне законодавство України, то можна зазначити, що примат міжнародного права впливає з Конституції України, відповідно до ст. 9 якої чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, а також ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори», згідно з якою, якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору. Єдиним обмеженням імплементації норм міжнародного права є умова, за якої ці норми не можуть суперечити нормам Основного Закону.

Визначення поняття міжнародного договору дається у ст. 2 Закону України «Про міжнародні договори України», відповідно до якої «міжнародний договір України – укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування».

Так, А.А. Бибик зазначає, що загальновизнані принципи та норми міжнародного права обов'язково мають враховуватися законодавцем і покладатися в основу кримінально-правових приписів. Також науковець звертає увагу на те, що міжнародний договір не є єдиним джерелом міжнародного права, з чого випливає, що принципи та норми міжнародного права, які розглядаються як частина правової системи держави, можуть знаходити своє відбиття у звичаях, прецедентах та інших джерелах [2, с. 132].

У ст. 1 Кримінального кодексу України зазначається, що завданням КК України є «правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам». Відповідно до ст. 3 КК законодавство України про кримінальну відповідальність також повинно за-

сновуватися на загально визначених принципах і нормах міжнародного права [3].

Слід зазначити, що довгий час у доктрині національного кримінального права вважалося, що єдиним його джерелом є Кримінальний кодекс. Але не досить правильно вважати, що лише Кримінальним кодексом врегульовано питання кримінальної відповідальності. Українське законодавство перебуває у процесі реформування, не є винятком і кримінальне. Зараз злочинність все більш набуває характеру транснаціональної, тому міжнародний договір є особливим джерелом кримінального права.

Як вважає П.П. Андрушко, при вирішенні питання застосування кримінально-правових норм з точки зору його співвідношення з міжнародним правом необхідно звернути увагу на те, що норми міжнародного права не містять каральних санкцій. Тому притягнення до кримінальної відповідальності за конкретні діяння, навіть суспільно небезпечні, безпосередньо на підставі міжнародно-правових норм неможливе. Проте така можливість не виключається щодо сфери суспільних відносин, які регулюються Загальною частиною кримінального права. Саме у таких випадках міжнародні договори можуть бути частиною національного кримінального законодавства України. У сфері відносин, що регулюються Особливою частиною кримінального права, міжнародні договори мають лише рекомендаційний характер щодо їх застосування [4, с. 225].

Міжнародно-правовий акт є відповідним зобов'язанням України перед міжнародною спільнотою, що передбачає імplementування у власне кримінальне законодавство норм, які б у подальшому сприяли зменшенню злочинності як в Україні, так і у світі. Як наголошує Н.А. Галабурда, термін «імplementація» включає в себе всю різноманітну діяльність держави щодо здійснення цілей норм міжнародного права. Він характеризує тривалий процес – від надання державою згоди на обов'язковість для неї відповідного міжнародного договору, вираженого у формі ратифікації, затвердження, приєднання тощо, до практичного виконання державою взятих на себе за договором зобов'язань [5, с. 267].

Отже, слід дійти висновку, що міжнародні договори є джерелом права, зокрема і кримінального. У них вказуються вихідні засади, що є основою функціонування правової системи будь-якої країни. Без відповідної імplementації та дотримання міжнародно-правових актів неможливо досягти відповідних цілей, зокрема дотримання права та свобод людини, зменшення і попередження злочинності, узагальнення практики та розробки ефективних методів боротьби з ними.

Література

1. Кваліфікація злочинів : навч. посібник / Г. Є. Болдарь, М. К. Гнетнев, Г. М. Зеленов та ін. ; за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – К. : Істина, 2010. – 430 с.
2. Бирик О. Н. Источники уголовного права Российской Федерации / О. Н. Бирик. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2006. – 243 с.
3. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №

25-26. – Ст. 131.

4. Андрушко П. П. Міжнародні договори як джерело кримінального права / П. П. Андрушко, М. М. Васюк // Часопис Київського університету права. – 2014. – С. 224-227.

5. Галабурда Н. А. Теоретичні основи імплементації норм міжнародного права в кримінальне законодавство України / Н. А. Галабурда // Прикарпатський юридичний вісник. – 2015. – С. 265-267.

Муштакова Олена Ігорівна
студентка 5-го курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У СФЕРІ ПРАВОСУДДЯ

Принцип верховенства права є однією з провідних складових загальної системи засад будь-якої сучасної демократичної, правової держави. Він втілює в собі ціннісний сплав таких ідей, як справедливість, рівність, свобода і гуманізм. Цей принцип є вихідним у системі кримінального права, адже визначає умови та спосіб побудови і діяльності правової системи взагалі. Тому дослідження цього принципу права, безумовно, належить до пріоритетних завдань сучасної юридичної науки [9].

До того ж, останні зміни у судовій системі, зокрема як прийняття Кримінального процесуального кодексу від 13 квітня 2012 року [1], так і нещодавнє набрання чинності змінами до Конституції України [2] та новим Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року [3], суттєво вплинули на характер влади в Україні, зокрема в кримінальному судочинстві. Сподіваємося, що здійснювана в нашій державі судова реформа матиме ефективний характер, наблизить здійснення правосуддя до європейських стандартів та вимог, підвищить рівень довіри населення до національної судової системи.

За таких умов актуалізується дослідження принципу верховенства права у сфері правосуддя, адже судді сьогодні відіграють більш важливу роль, аніж раніше в утвердженні верховенства права в національній правовій системі [9].

Взагалі, верховенству, або правлінню, права (the rule of law) традиційно протиставляється те, що умовно позначається «правлінням людей» в афоризмі «правління права, а не людей» [4, с. 24]. Саме такий підхід покладено в основу розуміння цього принципу у світовій демократичній практиці. Він має стати виключним і легітимуючим політичним ідеалом, який поступово поширюється на увесь сьогоденний світ [5, с. 11], він покликаний якісно змінити як основоположні засади, так і практичну складову системи правового регулювання суспільних відносин у напрямі до загальноновизнаних гуманітар-

них цінностей.

Суспільство дивиться на суд як на інституцію, що здатна вирішити спір у межах правового поля. Звичайно, такий розвиток подій демонструє довіру суспільства до судової гілки влади. Проте така довіра має місце доти, доки є впевненість у незалежності судів і належному виконанні ними своїх функцій [6, с. 65-66].

Важливо усвідомлювати, що верховенство права має бути метою кожної правової системи. Інакше юридична влада стає інструментом пригнічення та корупції. Збільшенням юрисдикції судової влади, призначенням на посади компетентних, непідкупних і незалежних суддів, створенням належних гарантій їх діяльності, ізолюванням суддів від впливу виконавчої гілки влади і забезпеченням судів необхідними матеріальними ресурсами для ефективного функціонування впроваджується і в подальшому зберігається верховенство права [6, с. 65]. Відсутність будь-якого з цих елементів ставить під загрозу свободу і стабільність суспільства.

Розглядаючи принцип верховенства права у сфері правосуддя, слід звернути увагу й на проблеми його реалізації у роботі вітчизняного суду з точки зору європейських стандартів. Так, треба знати, що за останні роки Європейський суд з прав людини ухвалив проти України більше 1300 рішень, в яких зафіксовано більше ніж 1,5 тис. порушень Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод, у т.ч.: 368 порушень – це тривалість виконання рішень національного суду, 175 – тривалість розгляду цивільних справ, 65 – тривалість провадження у кримінальній справі, 254 – проблеми, пов'язані з досудовим слідством, тощо. І лише 55 (тобто менше 5% від усіх порушень) безпосередньо стосуються порушень з боку суду [7].

Тому, не применшуючи проблем, пов'язаних з розглядом кримінальних справ у судах, потрібно приділити значну увагу здоланню системних недоліків, про існування яких наголошується у науковій літературі [8, с. 61-63; 9, с. 518]. По-перше, йдеться про державоцентричний характер судочинства, його спрямованість насамперед на захист інтересів держави та державних чинників (інститутів влади, державних установ, посадових осіб тощо), а не прав та інтересів громадян. По-друге, це питання залежності судової системи (й у широкому, й у конкретному розумінні такої) від політиків і «людей з грошима», які здійснюють тиск на суддів, змушуючи виносити «замовні» судові рішення. По-третє, це закритість і корпоративність судової та правоохоронної систем. По-четверте, це судові свавілля під час розгляду справ і винесення судових рішень, породжене недосконалістю та частою змінюваністю законодавства, а також безкарністю суддів і браком належного контролю над діяльністю судової системи. По-п'яте, йдеться про невиконання судових рішень.

Слід наголосити, що подолання зазначених проблем є вкрай необхідним для нашої держави, яка прагне вступити до європейського співтовариства та має забезпечити більш ефективну реалізацію принципу верховенства

права у кримінальному судочинстві.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10. – Ст. 88.
2. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
4. Петришин О. Верховенство права в системі правового регулювання суспільних відносин / О. Петришин // Право України. – 2010. – № 3. – С. 24-35.
5. Таманага Б. Верховенство права: історія, політика, теорія / пер. з англ. А. Іщенко. – К., 2007.
6. Уварова О. Принцип верховенства права в судовій практиці України / О. Уварова // Філософія права і загальна теорія права. – 2013. – № 1. – С. 65-72.
7. Судова реформа в Україні: поточні підсумки, перспективи і ризики конституційного етапу / Сайт Центру Разумкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/Zrnl_sud_2013_fnl_rdc%1.pdf.
8. Ковальський В.С. Принцип верховенства права в системі кримінального судочинства / В.С. Ковальський // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 1. – С. 59-65.
9. Кочура А.В. Принцип верховенства права як базовий принцип кримінального процесу / А.В. Кочура // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 516-521.

Наливайко Лариса Романівна
завідувач кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ПРИНЦИП ВІДКРИТОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ

В умовах сучасних євроінтеграційного та модернізаційного процесів подальшим вектором розвитку в Україні правової держави та відкритого суспільства є створення системи соціального партнерства між Національною поліцією та інститутами громадянського суспільства.

Оптимальні можливості для результативної взаємодії громадськості та поліції, збалансованості їх відносин складаються у державах з демократичним режимом, що, у свою чергу, передбачає функціонування їх органів на засадах принципу відкритості та прозорості.

Сьогодні вітчизняні та зарубіжні вчені активно оперують поняттями «відкритість» та «прозорість», які отримали нормативне закріплення й на за-

конодавчому рівні. Так, Конституція України [1] не містить норм, які б чітко закріплювали принцип відкритості та прозорості, проте вони можуть бути виведені із низки конституційних положень, зокрема зі ст. 57, ч. 1 ст. 84, ч. 2, 3 ст. 94, п. 7 ст. 129 та ін., що становлять нормативні засади для визначення їх змісту і сутності.

Прозорість та відкритість діяльності органів публічної влади визначено Законами України «Про доступ до публічної інформації» (ст. 1) від 13 січня 2011 р. [2]; «Про Регламент Верховної Ради України» (ст. 3) від 10 лютого 2010 р. [3]; «Про Конституційний Суд України» (ст. 4) від 16 жовтня 1996 р. [4]; «Про судоустрій і статус суддів» (ст. 11) від 07 липня 2011 р. [5]; «Про Кабінет Міністрів України» (ст. 3) від 27 лютого 2014 р. [6]; «Про службу в органах місцевого самоврядування» (ст. 4) від 07 червня 2001 р. [7] та ін.

Важливою гарантією відкритості та прозорості діяльності поліції стало законодавче закріплення цього принципу у Законі України «Про Національну поліцію» (ст. 9) від 02 липня 2015 р. [8], що визначає правові засади організації та діяльності поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в поліції. Закон підготовлено відповідно до міжнародних стандартів у сфері поліцейської діяльності, зокрема: Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. [9]; Декларації про поліцію від 08 травня 1979 р. [10]; Європейського кодексу поліцейської етики від 19 вересня 2001 р. [11] та ін.

Зазначені документи встановлюють основні засади прозорості та відкритості діяльності поліції і передбачають, що: законодавство про поліцію повинно бути доступним для громадськості, достатньо зрозумілими і точним, та, за необхідності, супроводжуватися чітким підзаконним регулюванням, яке також повинно бути доступним для громадськості; поліцейські організації повинні бути готові надати об'єктивну інформацію про свою діяльність громадськості без розкриття конфіденційної інформації; відомості конфіденційного характеру зберігаються у таємниці, якщо виконання обов'язків або вимоги правосуддя не вимагають іншого; професійні керівні принципи для зв'язків зі ЗМІ повинні бути встановлені; поліція у своїй діяльності повинна завжди пам'ятати про основоположні права кожного, такі як свобода думки, совісті, релігії, висловлення поглядів, мирні зібрання, пересування і безперешкодне користування своїм майном; поліція повинна забезпечувати необхідну підтримку, допомогу та інформацію для жертв злочинів без будь-якої дискримінації; збирання, зберігання і використання персональних даних поліцією повинно здійснюватися відповідно до міжнародних принципів захисту даних і, зокрема, бути обмеженим в обсязі, необхідному для досягнення правових, легітимних і конкретних цілей.

Загалом можна констатувати, що законодавче забезпечення принципу відкритості та прозорості підвищується, особливо останніми роками, проте потребує удосконалення механізм його реалізації. Разом з тим ці терміни неоднаково трактуються у науковій літературі, відсутні положення щодо їх ви-

значення, а тим більше розмежування на законодавчому рівні.

На основі доктринальних положень та чинного законодавства можна виділити такі організаційно-правові форми реалізації принципу відкритості та прозорості діяльності Національної поліції України: оприлюднення законів, указів, постанов, наказів та інших нормативних актів у сфері її діяльності в офіційних виданнях та на офіційних сайтах центрального органу управління поліцією та її територіальних органів; оприлюднення центральним органом управління поліцією та її територіальними органами затверджених програм, звітів тощо про їх виконання; звернення громадян – громадські приймальні у центральних органах управління поліцією та її територіальних органах з вирішення проблем конкретних приватних осіб; забезпечення взаєморозуміння і співпраці Національної поліції з громадськістю – вивчення громадської думки, прогнозування суспільно-політичних процесів, гармонізація приватного, суспільного і державного інтересу; щорічні звіти голів центрального органу управління поліцією та її територіальних органів перед громадськістю; проведення відкритих дискусій між поліцією та громадськістю через електронні засоби інформації; консультації з останніми – громадські слухання, круглі столи з метою вироблення на основі врахування знань, досвіду та інтересів громадян; висвітлення засобами масової інформації звітів центрального органу управління поліцією та її територіальних органів тощо.

Узагальнюючи, слід підкреслити, що відкритість і прозорість діяльності поліції є фундаментальними складовими механізму становлення інституту демократії. Прозорість діяльності поліції є ознакою зрозумілості, переконливості, обґрунтованості її дій та подальшої відповідної зворотної підтримки, без чого неможливий свідомий та результативний вплив громадськості. Відкритість, на відміну від прозорості, є функціональною характеристикою поліції та виявляє ступінь безпосередньої участі громадян, їх реальний вплив на зміст діяльності поліцейських, активність суб'єктів громадського контролю за її діяльністю. Відкритість поліції означає готовність залучення громадськості до процесу прийняття відповідних рішень, у межах її повноважень.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 19. – Ст. 583).
2. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
3. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10 лютого 2010 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 14-15, № 16-17. – Ст. 133.
4. Про Конституційний Суд України : Закон України від 16 жовтня 1996 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 49. – Ст. 272.
5. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 07 липня 2010 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42, № 43, № 44-45. – Ст. 529.

6. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 13. – Ст. 222.
7. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07 червня 2001 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175.
8. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.
9. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_282.
10. Декларація про поліцію від 08 травня 1979 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_803.
11. Про Європейський кодекс поліцейської етики : Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи від 19 вересня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.

Наливайко Лариса Романівна
завідувач кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету

Орешкова Аліна Федорівна
слухач магістратури юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Підвищення ролі та значення засобів масової інформації у формуванні світогляду громадян зумовлює необхідність створення умов для розвитку механізму громадського контролю за діяльністю влади, у тому числі судової. У контексті цього ЗМІ як суб'єкти громадського контролю відіграють важливу роль у взаємодії судової влади та інститутів громадянського суспільства.

Серед наукових доробок, які є необхідною передумовою налагодження взаємовідносин судової влади та громадськості, на увагу заслуговують праці таких дослідників, як К. Бабенко, М. Вільгушинський, В. Городовенко, І. Гриценко, П. Каблак, М. Логунов, О. Овсянніков, В. Маляренко, В. Петренко, С. Прилуцький та ін.

Стратегічний план розвитку судової влади України на 2013-2015 роки одним із завдань ставив підвищення та підтримку високого рівня довіри громадськості до судів, адже судова система України повинна спиратися на повагу, довіру та впевненість усіх громадян у її незалежності, безсторонності та ефективності [1]. Одним з пріоритетних напрямів роботи Української держави є формування повноцінних демократичних інститутів, що має на меті про-

зорість судової системи. А це, у свою чергу, є об'єктивним критерієм незалежності «третьої влади». І на пресу, як на єдиний, власне, публічний механізм поширення інформації, покладається серйозна громадянська відповідальність щодо донесення цього «послання» до суспільства. Відсутність ефективного механізму взаємодії ЗМІ та судів, чітких принципів висвітлення їх роботи створило інформаційний вакуум, що породив помилкові стереотипи судової системи як «речі в собі» та журналістів, які апіорно обвинувачують суди в корупції [2, с. 272].

Як зауважив С. Прилуцький, громадський контроль за судовою владою може мати дві форми: *пряму* – забезпечується через безпосередню участь представників громадянського суспільства в здійсненні правосуддя (народних засідателів, присяжних) та *опосередковану* – забезпечується через відкритість та гласність судочинства, можливість доступу громадян і ЗМІ до судової інформації та її об'єктивного висвітлення [3, с. 348-349]. На нашу думку, враховуючи специфіку організації та функціонування судової системи, діяльність ЗМІ є однією з ефективних форм опосередкованого контролю.

Ця форма громадського контролю передбачає активну участь ЗМІ, які генерують інформаційний продукт, збираючи, обробляючи та поширюючи інформацію про різні аспекти функціонування судової системи й, насамперед, про її недоліки. Розповсюдження інформації ЗМІ є найбільш масштабним й ефективним етапом громадського контролю, оскільки охоплює широку аудиторію та використовується для формування об'єктивної громадської думки. Тому цілком зрозуміло, що ця форма громадського контролю сьогодні найбільше привертає увагу дослідників, що зумовлено складною природою стосунків представників судової влади та ЗМІ, які часто характеризуються з позиції конфронтації й потребують консолідації зусиль обох сторін у напрямі налагодження конструктивного й ефективного діалогу, який буде взаємовигідним і для журналістів, і для судової системи [4, с. 137].

Ключовим у такій дефініції є те, що основну роль серед суб'єктів донесення інформації до громадян відіграють ЗМІ, які виступають посередником між громадянським суспільством і державною владою.

Як зазначає В. Співак, ЗМІ беруть безпосередню участь у формуванні громадської думки за допомогою поширення інформації певного спрямування, яку вони можуть безпосередньо продукувати [5, с. 45]. Істинність цієї тези підтверджується і в інших джерелах. Про те, що «... думка про суди формується під впливом ЗМІ», зауважує і суддя Вищого адміністративного суду України, Голова Ради М. Кобилянський. Він також наголошує, що «... преса – єдиний публічний канал масового поширення інформації. А публічність судочинства – безальтернативна вимога сьогодення» [6].

Частина 1 статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод містить положення про те, що кожен має право на публічний розгляд його справи незалежним і безстороннім судом. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допу-

щені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або – тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, – коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя [7].

Слід констатувати, що суспільство дедалі менше довіряє судам та суддям. Так, за результатами соціологічних опитувань, проведених соціологічною службою Центру Разумкова, зовсім не довіряють їм 44,1 % опитаних респондентів, переважно не довіряють – 36,5 %, переважно довіряють – 8,7 %, цілком довіряють – 0,7 %, важко сказати – 10,1 % [8]. Наведена динаміка показує помітне розчарування населення щодо діяльності судів, втрату цим органом влади авторитету у суспільстві. Згідно з п. 20 Рекомендації СМ/Рес (2010)-12 судді не можуть ефективно здійснювати правосуддя без довіри громадськості, адже вони є частиною суспільства, якому служать [9]. Як слушно вказує Л. Москвич, довіра громадян – це особливе джерело сили судової влади й одночасно показник її ефективності. Влада, що не має підтримки населення, є нежиттєздатною. Збереження такого стану може призвести до підвищення соціальної напруги в суспільстві. Зміцнення ж авторитету суду сприятиме досягненню суспільного визначення цього інституту, що виявитиметься в довірі до нього [10, с. 25].

У країнах Європейського Союзу розповсюджена практика висвітлення діяльності судів у мережі Інтернет. Так, Верховний суд Великої Британії офіційно дозволив журналістам використовувати Twitter для передачі повідомлень із судових засідань. Також журналістам дозволено відправляти повідомлення з мобільного телефону та користуватися електронною поштою. Раніше ж у Сполученому Королівстві не дозволяли користуватися соціальними мережами в залі суду, а також забороняли під час судових процесів фото- та відеозйомку. Диктофони журналісти могли використовувати лише у виняткових випадках. За порушення цих правил було передбачено відповідальність за неповагу до суду [11, с. 23].

Досвідом щодо ведення офіційного сайту та сторінок суду в соціальних мережах на міжнародній конференції поділилася директор із зв'язків з громадськістю судів Округу Колумбія США Л. Гуровітц, яка зазначила, що на сайті одного із судів Округу Колумбія розміщено відеоекскурсію приміщенням суду. Пані Гуровітц акцентувала на тому, що мова, якою відбувається знайомство з судом, адаптована для розуміння молоддю, тобто з використанням молодіжного сленгу. Також вона порадила українським судам відкривати свої двері для всіх бажаючих та надавати максимум інформації про себе з метою упередження негативного ставлення. Але, на переконання учасників, суддям якщо і варто мати свої аккаунти в соціальних мережах, то слід використовувати їх для виключно професійного позиціонування. Крім того, було зазначено, що на таку діяльність судді також повинні поширюватися правила

суддівської етики [12].

Водночас за певних умов від необґрунтованих посягань може виникнути необхідність захисту довіри до судової гілки влади. Наприклад, звертає на себе увагу справа «Прагер та Обершлік проти Австрії», в якій заявники – журналісти журналу «Форум» – опублікували статтю під заголовком «Увага! Суворі судді!», яка містила критику на адресу суддів, що засідають в австрійських кримінальних судах. Національні суди Австрії задовольнили позови судді І. проти журналіста Прагера, звинувативши його в дифамації. Європейський суд відхилив заяву Прагера та Обершліка, вказавши, що преса є одним із засобів, за допомогою якого політики та громадськість можуть пересвідчитися, чи виконують судді свої обов'язки відповідно до тієї мети, що лежить в основі покладених на них завдань, але преса не може переступати певні межі, встановлені, зокрема, для захисту репутації інших осіб [13].

З позитивним для журналістів фіналом у Страсбурзі є справа «Де Хаес і Гійсельз проти Бельгії». Журналісти змогли її виграти, оскільки довели ретельність перевірки своєї інформації та підтвердили додержання всіх інших журналістських стандартів [14]. Таким чином, з огляду на європейські та міжнародні стандарти, журналістські матеріали про суддів повинні бути зваженими і обґрунтованими.

Заслуговує на увагу варіант комунікації, запропонований заступником голови Вищого адміністративного суду України М. Смокович у формі запрошення журналістів провести з ним один його робочий день у суді. «Кожен з вас зможе побачити, чим саме займається суддя, як відбувається процес підготовки до слухання справи, що суддя робить поза межами зали судового засідання» [15]. Як і дні відкритих дверей, такі акції стануть дієвими з точки зору побудови правового діалогу між судовою владою та суспільством. Як справедливо зазначив М. Саф'ян, суди не повинні боятися громадської думки і не повинні бути звільнені від критики ЗМІ. Також не можна будувати авторитет судів на заборонах і відсутності доступу до інформації. Це має зворотній ефект [16].

Отже, налагодження взаємовідносин між ЗМІ та судами з метою формування у громадян об'єктивної думки про організацію роботи судів та розгляд справ пов'язано з розвитком інституту громадського контролю. ЗМІ формують у громадян об'єктивну думку про організацію роботи судів та розгляд справ. Проте в Україні суддям та журналістам ще потрібно вчитися співпрацювати, адже поінформованість громадян щодо діяльності судової влади та бажання судових органів надавати таку інформацію у повному обсязі сприятиме підвищенню авторитету судової гілки влади у суспільстві, налагодженню взаємовідносин між громадянином та судом.

Література

1. Стратегічний план розвитку судової влади України на 2013-2015 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://court.gov.ua/969076/rsusp>.
2. Татаренко В. Вплив органів державної влади у сфері взаємодії судової влади та

засобів масової інформації України / В. Татаренко // Збірник наукових праць «Ефективність державного управління». – 2009. – Вип. 21. – С. 271-278.

3. Прилуцький С. Судова влада і громадянське суспільство: взаємозв'язок, місце та роль у правовій державі / С. В. Прилуцький // Правова держава. – 2010. – Вип. 21. – С. 342-351.

4. Хотинська-Нор О. Форми та способи громадського контролю в судовій системі України / О. Хотинська-Нор // *Visegrad journal on human rights*. – 2016. – № 2/1. – С. 135-140.

5. Співак В. Реформа судової влади: проблеми теорії та практики / В. Співак // Вісник Вищого адміністративного суду України. – № 1. – 2011. – С. 41-47.

6. Закаблук М. Концепція комунікації судової влади допоможе громадськості та Феміді порозумітися / М. Закаблук // Закон і бізнес. – № 1 (1040) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/7279-koncepciya_komunikacii_sudovoi_vladi_dopomozhe_gromadskosti_.html.

7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 17 листопада 2010 року // Офіційний вісник України. – 2010. – № 215.

8. Якою мірою Ви довіряєте наступним державним і недержавним інституціям? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=1000.

9. Рекомендація СМ/Рес (2010) 12 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_a38.

10. Москвич Л. Суспільна довіра до суду як показник ефективності судової влади / Л. М. Москвич // Вісник Верховного суду України. – 2011. – № 2 (126). – С. 25-30.

11. Городовенко В. Актуальні проблеми забезпечення відкритості судової влади / В. В. Городовенко // Вісник Верховного Суду України. – 2011. – № 12 (136). – С. 22-27.

12. Суди та ЗМІ: як досягнути конструктивного діалогу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://yur-gazeta.com/publications/events/sudi-ta-zmi-yak-dosyagnuti-konstruktivnogo-dialogu.html>.

13. Справа «Прагер і Обершлік проти Австрії» (Case of Prager and Oberschlick v. Austria) // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 2006. – № 4. – С. 93-124.

14. Шевченко Т. Засоби масової інформації та судова влада [Електронний ресурс] / Т. Шевченко. – Режим доступу : <http://www.telekritika.ua/daidzhest/2006-12-20/7980>.

15. Судді хочуть коментувати судові рішення. Але не можуть // Закон і бізнес. – 05.03.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/suddi_hochut_komentuvati_sudovi_rishennya_ale_ne_mozhut.html.

16. Саф'ян Марек. Роль суддів при побудові громадянського суспільства / Марек Саф'ян // Судоустрій і судочинство в Україні. – 2007. – № 7. – С. 119.

Нарижний Юрий Алексеевич

доцент кафедри соціально-гуманитарних
дисциплін юридического факультета
Днепропетровского государственного
университета внутренних дел

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ ОППОЗИЦИЯ КАК АТРИБУТ ПРАВОВОГО ГОСУДАРСТВА (НА ПРИМЕРЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ Н. ХОМСКОГО)

Одним из важнейших атрибутов правового государства является наличие в системе власти и управления политической оппозиции, главным критерием успешности деятельности которой традиционно считается приход к власти. Во многих работах современных политологов под оппозицией подразумевается *лояльная*, ручная, «игрушечная», искусственно созданная властями политическая сила, которая дает возможность отвлекать внимание граждан от существенных процессов проводимой политики. Лояльная оппозиция создается на случай возникновения кризиса властных структур и служит «спасательным кругом» для обанкротившихся политических сил. Примером долголетнего и весьма эффективного функционирования лояльной оппозиции с точки зрения удержания власти экономической элитой является двухпартийная политическая система США. Наряду с симулятивной оппозицией во многих политических системах легально или нелегально существует также и **радикальная** оппозиция. Если целью лояльной оппозиции является удержание власти господствующими группами или рокировка кадрового состава для защиты существующей политической системы, то целью радикальной оппозиции является или ликвидация существующего строя, или существенное его реформирование.

Идеологическое обеспечение существенной трансформации общества выполняет **интеллектуальная** оппозиция, функции которой заключаются в следующем:

- анализ реальных и негативных последствий действий власти;
- предупреждение гражданского общества о возможных опасностях, связанных с политикой власть предержащих;
- предложение властям более оптимальных политических решений;
- разоблачение идеологических махинаций лояльной оппозиции;
- просвещение граждан, формирование их политической культуры.

Ноам Хомский (родился в 1928 году) – не просто центральная фигура левого движения на Западе, он его гуру, понтифик, духовный отец. Ноам Хомский относится к последнему, самому младшему поколению очень заметной в 20-40-е годы XX века североамериканской левой интеллигенции еврейского происхождения, запуганной, затравленной и раздавленной анти-

коммунистическими и одновременно антисемитскими преследованиями в годы маккартизма. Его можно назвать одним из последних могикан этой интеллигенции. Согласно опросам, Н. Хомский – лингвист с мировым именем – считается самым выдающимся публичным интеллектуалом в мире. Он также входит в первую десятку самых цитируемых в научном мире авторов, занимая место после Платона и Фрейда, но перед Гегелем и Цицероном.

«Левая» мировоззренческая ориентация Н. Хомского в его книгах и статьях выражена очень ярко, хотя он весьма далек от коммунизма. Его мировоззренческая позиция в целом вписывается в традицию либеральной демократии. По пронзительной страстности сочувствия к человеческим страданиям, по накалу гуманистического пафоса книги Н. Хомского схожи с наиболее значительными произведениями классики социалистической мысли. The New Yorker озаглавил материал о Н. Хомском «Счетовод дьявола»: он действительно методично подсчитывает, во сколько жизней обходится каждая американская военная операция, и ему не важно, что власти хотели «как лучше».

Противостояние Н. Хомского нынешнему курсу правящих элит США – это противостояние старого доброго либерализма Милля, Дьюи и даже А. Смита с его критикой «подлой максимы хозяев» новому и жестокому неолиберализму М. Фридмана, Ф. Хайека, Р. Рейгана и МВФ. Хомский критикует современный капитализм прежде всего именно за забвение идей «истинного» либерализма, за предательство и искажение идеалов настоящего свободного рынка, личной свободы и демократии.

Хомский был всегда открытым, принципиальным и последовательным противником коммунистических государств и партий. Советский проект никогда не служил для Н. Хомского альтернативой яростно критикуемому им современному капитализму.

Как считает Н. Хомский, перед человечеством сегодня стоят четыре глобальных проблемы: ядерная война, экологическая катастрофа, равнодушные сверхдержав к этим двум проблемам и их неспособность извлечь уроки из прошлых ошибок. Против власть предержащих он выдвигает следующие обвинения: корпорации подчиняют себе страны третьего мира; средства массовой информации являются орудием капиталистической пропаганды и манипулируют массовым сознанием; внешняя политика США, каковы бы ни были ее декларируемые мотивы, на самом деле нацелена на мировое господство и неизменно приводит к катастрофическим последствиям там, где американцы пытаются переломить ситуацию, будь то Вьетнам или Ирак.

Н. Хомский является символическим центром всех тех сил в мире, кто не желает принимать глобальную гегемонию США. Его можно считать диссидентом с одной оговоркой: он – диссидент внутрисистемный, он не является «антиамериканистом». Осуждая агрессивные действия США и элитарное мировоззрение истеблишмента страны, он неизменно подчеркивает, что США смогли создать самое свободное общество, которое когда-либо суще-

ствувало на землі. Він не отрицает право США на активну пропаганду в світі цінностей свободи і демократії, полагаючи, в отличие від С. Хантингтона, що цінності ці мають не локальний, «цивілізаційний», а універсальний характер. Однак він разом з іншими представниками лівого руху США сумнівається в тому, що американське урядове керівництво керується саме цими глобальними цінностями, а не власною вигодою і вузькокорисливими інтересами.

Свої книги і статті Н. Хомський пише в жанрі «антиімперіалістического реалізму». Всім, хто прагне дізнатися справжнє обличчя сучасного капіталізму без міфів, пропагандистських рум'янів і маніпуляторних іскажень, необхідно читати роботи Н. Хомського.

Нестерова Ксенія Юрїївна

студентка юридичного факультету

*Науковий керівник – Чербаєва О.В.
викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ЗМІНА КЛІМАТУ ТА ЇЇ ВЛИВ НА ЛІСИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Планета Земля – наша домівка, місце перебування, існування, наше незбагненне багатство, яким не володіє жодна істота в усьому всесвіті. На цій єдиній живій та придатній для існування планеті людина вже давно перестала себе відчувати її частиною, складовою. Людська популяція під впливом еволюції відчула у своїх "жилах" потяг до неосяжної влади, бажання використовувати всі ресурси у своїх цілях, панувати, збільшувати обсяг території зони комфорту, бути володарем всесвіту. Проте такий "авторитаризм" з боку людства щодо свого оточення призвів до невиправних наслідків – погіршення екологічного стану. Вирубка лісів призводить до зменшення їх кількості, забруднення генофонду біосфери, засмічення довкілля, знищення природних ресурсів, підвищення температури, падіння рівня ґрунтових вод, скорочення посівних площ на душу населення, втрати рослинних і тваринних видів, енергетичної кризи та ін.

Однією з глобальних проблем екології є зміна клімату. Звісно, клімат змінюється під впливом еволюції, але в даному випадку – саме під впливом нищівної діяльності людства. Така зміна клімату призведе до танення льодовиків, які містять парникові гази, що неминуче потраплять в атмосферу. Також існує загроза нестачі продовольства, що неминуче призведе до війн, окислення океану, вимирання видів тваринного і рослинного світу, погодних ка-

таклізмів та ін.

Зміна клімату та існування лісів є взаємопов'язаними явищами: зміна клімату призводить до зменшення лісів і навпаки – скорочення лісів призводить до зміни клімату.

Актуальністю даної теми є визначення взаємозв'язку перетворень клімату та деградації лісів, а також питання нормативно-правового регулювання запобігання даним процесам.

Вивченню означеної проблеми присвячено дуже велику кількість наукових робіт, автори яких є біологами, екологами, проте правовий погляд на цю проблему, на жаль, не є пріоритетним.

Суспільство досить часто ототожнює ліси з "легенями планети", які дають кисень для усіх "органів" – елементів планети. Крім цього, ліс регулює та робить стійкою температуру – це пов'язано з опадами, яких у лісі більше ніж у безлісовій місцевості, що дозволяє зволожувати ґрунт влітку, забезпечувати існування джерел, підтримання життєдіяльності рослинного та тваринного світу. Ліси також захищають від сухих та холодних вітрів.

Знищення, вирубування лісів призводить до вимирання біологічних видів тварин та рослин, зменшення кількості вологи, порушення кругообігу води, вимивання, знесення ґрунту та зсувів. Знищення лісу, який росте в горах, призводить до знищення гір, зміни напрямку та кількості руху повітряних мас, як наслідок – до зміни клімату, вимирання тварин і рослин, які є мешканцями гірських висот.

Звісно, людина, яка наголошує на необхідності збереження лісів та відображає свої заклики на папері, який був виготовлений шляхом вирубки лісу, виглядає базикалом. Проте сучасне існування людства побудоване таким чином, що без такого матеріального носія інформації неможливо обійтися, крім цього деревина використовується у будівництві, суднобудівництві, як паливо, з неї виготовляються іграшки, музичні інструменти, скипидар, ацетон, оцет, каучук, спирт, добрива та пластмаса, меблі та інші речі для побутового комфорту людини.

Деякі речі просто неможливо виготовити без участі деревини. Дійсно, біологи наголошують, що дерева також необхідно вирубувати, але робити це слід обережно, вирубуючи не безконтрольно та стихійно, а пускаючи під сокиру старі, хворі, зламані стихією дерева, крім цього пропонується робити підсадку молодих дерев.

Саме такі питання регулювання ставлення людини до лісів повинні регулюватися не тільки у багатотомних наукових працях екологів, а й за допомогою механізму правового регулювання.

Дійсно, як національне, так і міжнародне законодавство регулює питання збереження, захисту та охорони лісів. В Україні це, зокрема, Лісовий кодекс, накази Мінагрополітики «Про затвердження Правил використання корисних властивостей лісів», «Про затвердження Санітарних правил в лісах України», наказ МОН «Про затвердження Положення про учнівські лісницт-

ва», постанова КМ «Про затвердження Порядку ведення державного лісового кадастру та обліку лісів», розпорядження КМ «Про схвалення Концепції реформування та розвитку лісового господарства» та ін.

На міжнародному рівні затверджено ряд документів щодо лісового господарства у контексті питань про зміни клімату, зокрема Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату та протоколи до неї, Паризька угода, Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці, та ін.

Аналізуючи зазначені документи, можемо побачити недосконалість національного лісового законодавства (без контексту змін клімату) та рекомендаційний характер міжнародних актів.

Так, відповідно до міжнародних договорів Україна зобов'язалася:

- сприяти у розробці, застосуванні і розповсюдженні, включаючи передачу технологій, методів і процесів, які дають можливість обмежити, знизити або припинити антропогенні викиди парникових газів, що не регулюються Монреальським протоколом, в секторі лісового господарства;

- сприяти раціональному використанню поглиначів і накопичувачів усіх парникових газів, які не регулюються Монреальським протоколом, включаючи біомасу, ліси, а також у відповідних випадках сприяти їх охороні і підвищенню якості, співпрацювати у цьому напрямку;

- сприяти поширенню раціональних методів ведення лісового господарства, лісонасадження та оновлення на стабільній основі;

- вживати заходи щодо реалізації та підтримки, у тому числі шляхом виплат відповідно до отриманих результатів, існуючої системи для: стратегічних підходів та позитивних стимулів стосовно діяльності, пов'язаної зі скороченням викидів у результаті вирубки й деградації лісів, а також із роллю збереження недоторканості лісів, сталого управління лісами та альтернативних стратегічних підходів, таких що поєднують спільні підходи з пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї для інтегрованого і сталого управління лісами, підтверджуючи важливість стимулювання, у разі необхідності, інших неуглецевих вигід, пов'язаних із такими підходами.

Але, спостерігаючи тенденції розвитку нашої держави, стає помітно, що проблемні питання політики та економіки виходять на перший план, відкидаючи питання екології. Такі тенденції в решті-решт можуть призвести до отримання Україною статусу розвиненої держави світу, проте з великим екологічним лихом, без жодного "зеленого брата", без Карпатських гір, без ряду біологічних видів тварин та рослин, з гострою нестачею продовольства, низкою катаклізмів, державою, на території якої може бути суцільна пустеля.

На нашу думку, захист лісів від винищення повинен здійснюватися шляхом підвищення відповідальності за вирубку, недобросовісне поводження, недобросовісну купівлю деревообробними підприємствами, через закріплення на законодавчому рівні розширення заборон на вирубку, створення та

розширення природоохоронних програм, збільшення території лісів, що охороняється, створення реєстру обліку деревини, проведення лісовідновлювальних робіт, а також шляхом заміни деревини іншими конструкційними матеріалами і джерелами палива.

Отже, вже зараз ми зобов'язані радикально змінити своє ставлення до лісів і подумати, як зберегти й примножити наше лісове багатство.

**Нестерцова-Собакарь
Олександра Володимирівна**
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗНАЧЕННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ У РЕГУЛЮВАННІ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН ПОДРУЖЖЯ

Сімейні правовідносини в Україні сьогодні є надзвичайно динамічними, що зумовлюється перехідним типом правової системи, економічними, геополітичними та іншими чинниками. Цивілістичний характер сімейних правовідносин зумовив формування підґрунтя для договірної регуляції окремих їх видів. Так, відповідно до сімейного законодавства майнові відносини подружжя можуть регулюватись шлюбним договором [1, с. 290].

В Україні шлюбний договір – це відносно нове правове явище. Соціально-економічний розвиток та еволюція цивільно-правових і сімейних відносин наразі стали передумовами появи нового виду договору – шлюбного. Першим кроком у становленні інституту шлюбного договору стало прийняття Верховною Радою України 23 червня 1992 року Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб і сім'ю Української РСР», згідно з яким Кодекс було доповнено статтею 271 «Право подружжя на укладення шлюбного контракту», яка передбачила можливість укладання шлюбного контракту між особами, які вступають у шлюб.

Подальший свій розвиток інститут шлюбного договору отримав з прийняттям та вступом в дію 1 січня 2004 року нового Сімейного кодексу України [2, с. 95].

Слід зазначити, що загальний вік існування цього правового інституту в нашій державі дуже короткий, порівняно з іншими країнами, що зумовлено нерозвиненістю загальної теорії договірної права щодо подружніх договорів, пасивністю практики їх укладання.

Як новий для сімейного законодавства правовий інститут, шлюбний договір потребує детального аналізу. Це стосується насамперед визначення

його правової природи та значення під час регулювання майнових відносин подружжя.

Слід підкреслити, що згідно з проведеними дослідженнями сучасного стану шлюбних договорів в Україні, вони використовуються доволі рідко. Лише 10% осіб, що вступають у шлюб, укладають шлюбний договір. Для порівняння, наприклад, в Європі кожна третя шлюбна пара укладає такий договір, а в США – кожна друга пара [3, с. 61].

Як свідчить практика, шлюбний договір у нашій країні укладають здебільшого жителі мегаполісів, а саме підприємці, політики, актори, співаки. Більшість населення мають чітку позицію до шлюбного договору: за статистикою, 42% українців – за укладення договору, 47% – проти, 11% – ніколи не думали про це.

Прихильники укладання шлюбного договору його перевагами вважають:

- встановлення прав й обов'язків сторін щодо взаємного утримання дітей і батьків;
- чітку фіксацію участі членів подружжя в загальному сімейному бюджеті;
- захист сім'ї від боргів члена подружжя;
- гарантії щодо матеріальної підтримки, а якщо потрібно – й утримання членів подружжя;
- вирішення правового статусу житла подружжя та порядок користування ним;
- поділ майна подружжя у випадку розлучення;
- регулювання питань, пов'язаних з вихованням та утриманням дітей чи членів подружжя у випадку розлучення;
- встановлення правового статусу роздільного майна подружжя;
- максимальний захист прав особи, якщо в шлюб вступають громадяни України з іноземцями.

Супротивники укладення шлюбного договору, навпаки, вважають, що: укладання шлюбного договору є першим кроком на шляху до розлучення; ним неможливо регулювати особисті немайнові відносини подружжя, оскільки договір почуття не врятує; положення шлюбного договору, навіть завірені нотаріусом, можна оскаржити в суді; не завжди такий договір може бути взятий до уваги судом; він не встановлює санкцій до тих осіб, які порушують його умови; ніхто не може змусити особу виконувати шлюбний договір, якщо вона цього не хоче, та ін.

Обидві позиції мають власних прихильників, проте шлюбний договір поки що не може розв'язати всі проблеми подружжя, бо завжди в конкретній сім'ї будуть суперечливі питання з того чи іншого приводу. Чим менше сучасна людина бачить у шлюбі засіб організації побуту, тим більше від партнера чекають якостей духовно близької людини [4, с. 4, 30-31].

Практичне ж використання шлюбного договору як регулятора майно-

вих відносин подружжя ускладнюється необізнаністю та негативним ставленням українців до нього, про що яскраво свідчить статистика. Наприклад, у 2004 р. було укладено 476 шлюбних договорів, у 2008 р. – 1029, а у 2012 р. – 1357. Хоча спостерігається позитивна динаміка зростання кількості укладених шлюбних договорів, але їх кількість все ж таки є незначною порівняно з кількістю укладених шлюбів в Україні. Така ситуація зумовлена не тільки недостатністю правових знань серед пересічних громадян, а й недосконалістю правового регулювання даних відносин [5, с. 93].

Сьогодні інститут шлюбного договору в Україні ще недостатньо розвинений, що підтверджується статистичними даними, згідно з якими шлюбні угоди не є особливо популярними серед населення.

Таким чином, в науці відсутня єдина думка з приводу значення шлюбних договорів, які, з одного боку, спрямовані на зміцнення інституту сім'ї, а з іншого – існує низка проблем, пов'язаних з укладанням та розірванням між подружжям. Безумовно, шлюбний договір стане гарантією реалізації майнових прав подружжя лише в тому випадку, коли він відповідатиме нормам чинного законодавства та не суперечитиме моральним засадам суспільства. Основними аргументами на користь його подальшого використання є саме регулювання майнових відносин подружжя, питань, пов'язаних з вихованням та утриманням дітей або членів подружжя у випадку розлучення, а також захист прав громадян України у разі припинення шлюбу, укладеного з іноземцем.

Література

1. Петrenchенко С.А. Актуальні аспекти укладення та розірвання шлюбного договору в Україні: історія та сучасність / С.А. Петrenchенко // Форум права. – 2014. – № 3. – С. 290-295.
2. Жилинкова И.В. Брачный договор / Жилинкова И. В. – Харьков : Ксилон, 2005. – 174 с.
3. Ульяненко О.О. Шлюбний договір у сімейному праві України. – К. : Грот, 2003. – 124 с.
4. Капська А.Й. Молода сім'я : проблеми та умови її становлення : монографія. –К. : ДЦССМ, 2003. – 184 с.
5. Дорошенко Л.М. Деякі аспекти укладання шлюбного договору / Л.М. Дорошенко, А.О. Бистра // Форум права. – 2013. – № 4. – С. 93-97.

Орел Юрій Вікторович

завідувач кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО ОЗНАКИ ЗЛОЧИНУ

Сьогодні поняття злочину міститься у ч. 1 ст. 11 Кримінального кодексу України, де зазначено, що злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину [1].

Як відомо, з будь-якого визначення поняття того чи іншого явища можна виокремити його ознаки, які у сукупності будуть відображати його зміст, так і навпаки, якщо відомо ознаки того чи іншого явища, можна надати визначення його поняття. Отже, маємо визначення поняття злочину, з якого спробуємо виокремити його ознаки.

Сьогодні у кримінальному праві серед науковців немає єдиної точки зору щодо кількості ознак злочину: їх можна нарахувати від двох до семи. Аналіз ч. 1 ст. 11 КК України дає можливість виділити такі ознаки злочину: протиправність, суспільна небезпечність, винність, вчинення особою діяння (дії або бездіяльності), вчинення діяння суб'єктом злочину. Вони безпосередньо зазначені у законі. Окрім цього, у теорії кримінального права називається ще одна ознака, характерна для поняття злочину, – караність діяння, яка логічно виводиться з ознаки протиправності, під якою слід розуміти встановлення в законі за вчинення певного діяння кримінально-правової санкції, що дає можливість застосування в належних випадках (а не завжди) покарання. Отже, караність як ознаку злочину слід розуміти не як реальне застосування покарання, а як загрозу, можливість його застосування у разі вчинення забороненого КК України діяння [2, с. 30; 3, с. 80].

Висловлювались також думки про притаманність злочину й інших ознак, наприклад аморальності [4, с. 52]. У зв'язку з цим вважаємо слушною думку П. Л. Фріса, який вказує, що оскільки КК України чітко називає ознаки злочину, які йому притаманні, через це спроби розширено тлумачити коло цих ознак є юридично не коректними [5, с. 39].

Таким чином, можна говорити про наявність принаймні шести ознак злочину, що витікають із визначення цього поняття. Відсутність у вчинку людини хоча б однієї ознаки злочину свідчить про відсутність злочину, а отже, особу в такому разі не можна притягти до кримінальної відповідальності.

Підтвердженням цього є, наприклад, ч. 2 ст. 11 КК України, де зазначено, що не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить озна-

ки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі [1].

Отже, відсутність такої ознаки, як суспільна небезпечність, навіть і за наявності ознак складу злочину, може призвести до того, що діяння не буде визнано злочином. Як бачимо, це можливо лише за умови, що суспільна небезпечність як ознака злочину не є ознакою складу злочину.

У кримінальному праві одним із дискусійних питань є питання про те, чи є суб'єкт злочину ознакою злочину чи або залишається обов'язковим елементом складу злочину, і якщо діяння було вчинено особою, яка не є суб'єктом злочину, чи має місце відсутність самого злочину як явища реальної дійсності, або складу злочину як юридичного поняття про нього? У зв'язку з цим не випадково деякі вчені не називають суб'єкта злочину серед ознак злочину [3; 5; 6].

Розглядаючи це питання, О.В. Микитчик зазначає, що якщо діяння вчинено особою, в якій відсутні ознаки суб'єкта злочину, то таке діяння не можна вважати злочином у зв'язку з відсутністю його складу, воно може визначатись тільки як суспільно небезпечне діяння [7]. Отже, вчений пов'язує факт відсутності злочину з відсутністю у вчинку людини ознак складу злочину.

Але погодитись з цим, на нашу думку, не можна. Ми переконані, що вчинення діяння, передбаченого КК України як злочин, особою, яка не є суб'єктом злочину, не змінює сутності такого самого діяння, вчиненого суб'єктом злочину. Сутність вчинків цих осіб однакова: вони за наявності інших ознак злочину є суспільно небезпечними і передбачені кримінальним законом. Отже, можна стверджувати, що ці два діяння є злочинами. Вчинення одного і того самого діяння для різних осіб не є свідченням різної його сутності. Кожне з них є і залишається злочином.

При вирішенні цього питання вважаємо правильним виходити з того, що якщо у вчиненому діянні відсутні ознаки суб'єкта злочину, які конструктивно входять до його складу, то у такому разі слід говорити не про відсутність злочину як явища реальної дійсності, а про відсутність у діянні особи складу злочину. Але і за такого притягати до кримінальної відповідальності таку особу не можна, оскільки згідно з ч. 1 ст. 2 КК України підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого цим Кодексом [1].

При цьому, погоджуючись з О.В. Микитчиком, таке діяння слід визнати суспільно небезпечним. Це надасть можливість застосувати до особи, яка не є суб'єктом злочину, заходи кримінально-правового впливу, а саме примусові заходи виховного характеру, замість покарання, яке може бути призначене виключно особі, яка визнана винною у вчиненні злочину.

Як бачимо, це можливо лише за умови, що діяння, вчинене особою, визнається злочином, але не містить складу злочину. В протилежному разі, якщо ми не визнаємо вчинене особою діяння злочином, то до неї не можна буде за-

стосувати жодних кримінально-правових заходів, у тому числі і примусових заходів виховного характеру, як і до будь-якої іншої особи, яка не вчинила злочину.

Вирішення цього питання вбачається нами у необхідності формулювання нового визначення поняття злочину, в якому повинна бути відсутня вказівка про його вчинення суб'єктом злочину, а акцент повинен робитися саме на його матеріальний та формальний бік, виражати насамперед його юридичну та соціальну характеристику.

Література

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
2. Сташис В.В. Передача на поруки и некоторые вопросы советского уголовного права / В.В. Сташис // Об усилении роли общественности в укреплении социалистического правопорядка. – Х., 1961. – С. 27-30.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін. ; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 480 с.
4. Герцензон А.А. Понятие преступления в советском уголовном праве / А.А. Герцензон. – М. : Госюриздат, 1955. – 55 с.
5. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / П.Л. Фріс. – К. : Атіка, 2004. – 488 с.
6. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Р.В. Вереша. – 2-ге вид., перероб. і доп., станом на вересень 2011 р. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 320 с.
7. Микитчик О.В. Злочин і його види : лекція / О.В. Микитчик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.naiu.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_zag/Files/Lekc/T4/T4_P1.html.

Піц Анастасія Миколаївна
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – Чербаєва О.В.
викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ В УКРАЇНІ

В умовах переходу національної економіки до сталого розвитку поряд з енергоефективністю та соціальною сферою важливого значення набуває проблема забезпечення екологічної безпеки та збереження довкілля. В умовах України ця проблема викликана високими показниками забруднення повітряного та водного басейнів, погіршенням якості земельного фонду, висхід-

ною динамікою росту захворюваності серед населення. Значною мірою на цьому позначається діяльність металургійних підприємств, що пов'язана з викидами в атмосферу шкідливих речовин і сполук, а також скиданням забруднених вод.

Питання екологізації промислового виробництва розглядали у своїх роботах В.М. Якубовський, М. Завгородня, О. Зарудна, Н. Гахович, Ю. Кіндзерський, Л. Тимошик, В. Точилін, В. Нікіфорова, В. Вишневський, О. Амоша, Я. Жаліло, О. Собкевич та ін.

Метою національної екологічної політики є стабілізація та поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.

Металургійні підприємства входять до числа найбільших забруднювачів навколишнього середовища в Україні, особливо це стосується викидів діоксиду вуглецю та скидання неочищених забруднених вод. Це завдає економічних збитків через порушення стану повітряного басейну та погіршення якості земельних ресурсів. Щодо останніх, то їх вільна кількість поступово скорочується через необхідність розташування там місць зберігання відходів виробничої діяльності [1].

Слушною є думка Н. Гахович щодо необхідності удосконалення екологічного оподаткування за принципами «природокористувач платить» та «забруднювач платить». Одним з елементів такого переходу має стати перегляд чинних ставок екологічного податку з обов'язковим попереднім моделюванням його впливу на фінансову стабільність металургійних підприємств. Власники металургійних заводів мають сплачувати реальну ціну за завдання збитків довкіллю [2, с. 535].

Підвищення рівня екологічного оподаткування має відбуватися одночасно із розширенням програм підтримки. Такі програми покликані компенсувати фінансові втрати підприємств внаслідок посилення податкового навантаження. Під програмами підтримки слід розуміти системні заходи з енергозбереження, що позитивно впливатиме на цінову конкурентоспроможність металопродукції. Проекти екологічних інновацій мають охоплювати заходи, спрямовані на зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферу, скидання забруднених (а головним чином – неочищених) вод, а також утилізацію та переробку відходів виробництва. Не менш важливою є адаптація до європейських стандартів, сертифікація та акредитація виробничих процесів відповідно до найкращих світових практик.

Перспективним інструментом фінансового регулювання інноваційного розвитку екологічної діяльності металургійних підприємств є відшкодування державою кредиторської заборгованості з податку на додану вартість. Цільовим призначенням використання відшкодованого податку має стати реаліза-

ція проектів екологізації виробництва. Тобто має бути реалізований один із принципів Бюджетного кодексу – програмно-цільовий метод використання коштів [3].

На даному етапі частка екологічних інвестицій у загальному показнику капітальних вкладень металургійних підприємств знаходиться на рівні 28-33%. Проте екологічні інвестиції більше ніж на половину формуються за рахунок поточних витрат на охорону навколишнього середовища. Іншими словами, це підтримка в робочому стані об'єктів природоохоронного призначення [4, с. 217].

Підсумовуючи, слід зазначити, що згадані проблеми екологізації виробничої діяльності підприємств чорної металургії України на даний час мають стратегічне значення для забезпечення переходу національної економіки на етап сталого розвитку.

Вирішення питання полягає в реалізації промислової політики регулювання процесів прискореної екологізації в галузі за рахунок посилення податкової відповідальності забруднювачів довкілля, а також підтримки у реалізації профільних інноваційних проектів.

Література

1. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.
2. Структурні зміни та економічний розвиток України : монографія / В.М. Геєць, Л.В. Шинкарук, Т.І. Артёмова та ін. ; за ред. д-ра екон. наук Л.В. Шинкарук ; НАН України; Ін-т екон. та прогноз. – К., 2011. – 696 с.
3. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 50-51. – Ст. 572.
4. Довкілля України у 2013 р. : статистичний збірник / відп. за випуск О.М. Прокопенко. – К. : Держстат України, 2014. – 223 с.

Робова Віра Сергіївна

студентка юридичного факультету

Науковий керівник – Чербаєва О.В.

викладач кафедри цивільно-правових

дисциплін юридичного факультету

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ

Враховуючи наближення України до Європейського Союзу, доказом якого є підписання Асоціації з ЄС, необхідним є наближення деяких питань законодавчого регулювання різних суспільних відносин. Особливе місце се-

ред цих відносин займають трудові, а зокрема працевлаштування громадян іноземних держав на території України. Правове регулювання питання працевлаштування закріплено у нормативно-правових актах, але недосконалість цих правових документів щодо обмежень праці іноземців, наявність спірних положень знижують ефективність застосування норм щодо зайнятості іноземців в Україні.

Окремі принципи працевлаштування в Україні були предметом наукових пошуків у працях М.Й. Бару, О.М. Бандурки, Н.Б. Болотіної, В.С. Венедіктова, О.Д. Зайкіна, І.В. Зуба, С.О. Іванова, М.І. Іншина, С.С. Каринського, О.В. Лавриненка, В.В. Лазор, Л.І. Лазор, Р.З. Лівшиця, В.Г. Ротаня та інших. Проте сучасні соціальні, економічні, політичні зміни вимагають оновлення та удосконалення питання працевлаштування іноземців в Україні.

Іноземна робоча сила опиняється в Україні за двома каналами: офіційне її залучення вітчизняними підприємствами й організаціями, яке здійснюється за участю міграційної служби держави (відбувається це через те, що, по-перше, зростає кількість підприємств за участю іноземного капіталу; по-друге, певні робочі місця виявляються непривабливими для місцевих жителів за наявних соціально-економічних умов, що склались на певній території); нелегальна трудова міграція [4, с. 191]. Станом на 2015 рік в Україні право на працевлаштування офіційно отримали понад 15 тисяч іноземців, з них третину складають громадяни СНД (Узбекистан, Білорусія), третину – громадяни Туреччини. При цьому значна кількість з них займає керівні посади.

Звертаючись до прав іноземців, що закріплені Конституцією України, можна зазначити, що обсяг їх прав та свобод залежить перш з все від мети та терміну перебування їх в Україні. Стаття 26 Конституції України, а також ст. 3 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» закріплюють, що іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах знаходяться на території України, користуються тими самими правами та свободами, а також несуть ті ж самі обов'язки, що і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією та законами України. До таких винятків, зокрема, відноситься право на створення та участь у політичних партіях, право на участь в управлінні державними справами, участь у всеукраїнських та місцевих референдумах та виборах, право на мирні збори, право на отримання безоплатної вищої освіти, на соціальний захист, на житло та ін. З приводу вказаних прав Конституція України у відповідних статтях встановлює, що вони належить лише громадянам України [3, с. 225].

Трудові відносини в Україні, де однією стороною – працівником – є іноземний громадянин, регулюються як міжнародним, так і національним законодавством. Суб'єктами міжнародно-правового регулювання праці є ООН та її спеціалізований орган – Міжнародна Організація Праці, різні об'єднання держав: Рада Європи, Європейський Союз, СНД. Відповідно, документи, прийняті цими органами, є джерелами трудового права у частині забезпечення права на працю іноземців в Україні [1, с. 158].

В Україні дозвіл на використання праці іноземця, що надає право роботодавцю тимчасово використовувати його працю на конкретному робочому місці або певній посаді, видається роботодавцю у разі відсутності в країні (регіоні) працівників, спроможних виконувати відповідні роботи, або за наявності достатніх обґрунтувань доцільності використання праці іноземця, якщо інше не передбачене міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Важливо, що дозвіл на використання праці іноземця є підставою для отримання іноземцем візи відповідного типу, реєстрації місця тимчасового проживання в Україні та оформлення посвідки на тимчасове проживання на строк дії дозволу, а продовження строку дії дозволу на використання праці іноземця є підставою для звернення роботодавця та іноземця до органу внутрішніх справ стосовно продовження строку перебування іноземця на території України та оформлення нової посвідки на тимчасове проживання в Україні. Дозвіл на використання праці іноземця видається роботодавцю Державним центром зайнятості або за його дорученням центром зайнятості Автономної Республіки Крим, обласними, Київським та Севастопольським міськими центрами зайнятості [5]. Якщо іноземець без поважних причин не став до роботи у передбачений трудовим договором (контрактом) строк, роботодавець протягом трьох робочих днів повинен письмово повідомити про це відповідні органи внутрішніх справ, державної прикордонної служби і центр зайнятості. У разі анулювання дозволу на використання праці іноземця або у випадку, коли іноземець без поважних причин не приступив до роботи в передбачений трудовим договором (контрактом) строк, іноземця може бути видворено за межі України. Роботодавець, який запросив до себе на роботу такого іноземця, відшкодовує державі витрати, пов'язані з його видворенням, в порядку, встановленому законодавством [2, с. 86].

Отже, спираючись на зазначені положення, необхідно дійти таких висновків. Працевлаштування іноземців в Україні здійснюється на основі національного та міжнародного законодавства, що складає систему документів, спрямованих на регулювання окресленого питання. Проте профільний Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» не регулює основний обсяг прав та обов'язків іноземців, що ускладнює процес забезпечення трудових прав іноземців. Також в Україні діє складна система допуску іноземців до роботи, що включає в себе обмежені часові рамки та велику кількість документів, необхідних для роботи в Україні. Але не можна остаточно стверджувати, що наведені особливості є недоліками, адже вони надають пріоритет працевлаштуванню громадянам України.

Література

1. Кельман Л.М. Теоретичні аспекти права на працю іноземців в Україні / Л.М. Кельман // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 3. – С. 156-164.
2. Лата Н. Правові аспекти працевлаштування іноземців в Україні / Н. Лата // Віс-

ник КНТЕУ. – 2011. – № 2. – С. 80-86.

3. Левенець А.В. Конституційні права іноземців в Україні: законодавче регулювання та проблеми реалізації / А.В. Левенець // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2014. – № 1. – С. 225-234.

4. Оливко О.А. Аналіз стану українського ринку праці як складової глобального ринку праці / О.А. Оливко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 3. – С. 191-194.

5. Про зайнятість населення : Закон України / Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.

Савіщенко Ангеліна Віталіївна

студентка факультету заочного навчання
цивільних осіб ННІ ПОЗН
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН ЯК УМОВА ГАРАНТУВАННЯ БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА

Тенденції трансформації основоположних концепцій розуміння правових принципів початку третього тисячоліття, пройшовши акцептацію міжнародним модерним співтовариством, стали підґрунтям для подальшого роз'яснення ролі держав світу в утвердженні фундаментальних ідеалів Людства, завдання захисту яких покладено на Міжнародний суд ООН. Актуалізація багатополярності та поліцентричності світу вимагає перегляду ведення міжнародного судочинства внаслідок зміни державної парадигми країн світу – суттєво самостійного методу прийняття рішень.

Ідейно-силовий баланс міжнародних відносин як умова сприятливого міждержавного та міжнаціонального спілкування був започаткований у 1945 році з набуттям чинності Статуту Міжнародного суду як невід'ємної частини Уставу ООН. Проте, новітній глобалізаційний досвід вказує на необхідність обговорення світовим товариством шляхів реформування Міжнародного суду, про що свідчить не тільки геополітична реальність, а й аналіз результатів досліджень у сфері забезпечення державного ладу і безпеки людства таких вчених як Р. Дженнінгс, В. С. Верещетін, Н. Н. Гончарова, П. М. Костоева, Х. Лаутерпахт, О. І. Мельничук, Л. Р. Наливайко, Ш. Росен, К. О. Савчук, Х. Телвей, Дж. Фіцморіс, М. Хадсон, Г. В. Шармазанашвілі, Г. Г. Шинкарецька та ін.

Питання щодо підвищення ефективності функціонування Міжнародного суду неодноразово порушувалось: Генеральним секретарем ООН у доповіді «При більшій свободі: до розвитку, безпеки і прав людини для всіх», де він окреслив невідкладність питання укріплення авторитету Суду [4]; учасниками Всесвітнього саміту 2005 року, перед якими було поставлене завдання щодо розгляду предметної можливості покращення діяльності Суду, у тому

числі шляхом добровільної підтримки Цільового фонду Генерального секретаря для допомоги державам у вирішенні спорів через Міжнародний Суд; Головами Міжнародного суду минулих років Ши Цзююнем та Р. Хіггінсом, які підкреслювали важливість внеску цієї інституції у мирне врегулювання міжнародних відносин та довершення міжнародно-правової думки для усього світового товариства.

Підвищення авторитету та ефективності Міжнародного суду можливе тільки за умови вирішення таких основних проблем як: 1) необов'язковість юрисдикції; 2) необов'язковість виконання судових Рішень та тимчасових Заходів; 3) обмеженість суб'єктів міжнародного права у доступі до Суду. Таким чином, вважаємо за доцільне: визнати учасниками Статуту загальнообов'язковість юрисдикції Суду задля підтримки ладу та безпеки людства; визначити право органів територіальних утворень, що є частинами суверенних держав і володіють особливим правовим статусом, звертатися до Суду у випадку, якщо щодо їх території застосовується сила та/або існує її загроза. У сучасній міжнародно-правовій реальності це є цілком виправданим, адже внутрішні конфлікти здатні впливати як на національну, так і на міжнародну безпеку.

Внаслідок глобалізаційних та інтеграційних процесів, кількість країн-учасниць ООН та Статуту Міжнародного суду ООН за їх 70-річну історію діяльності збільшилась майже у 3 рази, натомість кількість суддів-членів залишилась незмінною. Це також змушує замислитись щодо відновлення квалітативно-квантитативної рівноваги міжнародного судочинства за географічним принципом і тому збільшити кількість суддів-членів, запровадити посаду Генерального адвоката задля справедливості, змагальності й рівноправності судового процесу.

Отже, в епоху ядерної мілітаризації і терористичної загрози, вирішення міждержавних та міжнаціональних спорів воєнно-силовим або примусово-ультимативним методами є абераційними, характеризуються контрпродуктивністю і безперспективністю. Натомість мирний процес, врегулювання відносин за допомогою використання дипломатичних платформ, міжнародно-правових вищих судових інстанцій як Міжнародного суду ООН з його інституційним та процесуальним вдосконаленням відкриває взаємні шляхи прогресивного розвитку, партнерства, співпраці та безпеки людства.

Література

1. Костоева П. М. Международный Суд ООН и прогрессивное развитие международного права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Костоева Пятимат Магомедовна. – Москва, 2004. – 160 с.
2. Международный суд. Главный судебный орган ООН: вопросы и ответы [Электронный ресурс] // Международный суд ООН. – Режим доступа : http://www.icj-cij.org/homepage/ru/files/faq_ru.pdf
3. Наливайко Л. Р. Державний лад України: теоретико-правова модель : монографія / Л. Р. Наливайко. – Х. : Право, 2009. – 600 с.

4. При большей свободе: к развитию, безопасности и правам человека для всех : Доклад Генерального секретаря A/59/2005 [Электронный ресурс] // Организация Объединённых Наций. – Режим доступа : http://www.un.org/russian/largerfreedom/a59_2005.pdf

5. Савчук К. О. Міжнародний суд ООН як засіб мирного розв'язання міжнародних спорів у сучасному міжнародному праві / К. О. Савчук, О. І. Мельничук // Часопис Київського університету права. – 2013. – №4. – С. 341–347.

Савіщенко Вікторія Миколаївна
декан юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук, доцент

СТАНОВЛЕННЯ ОСВІТЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ

Право є складовою культури в найширшому її розумінні, показником і результатом цивілізаційного розвитку людства. Війни, революції, внутрішні і зовнішні суперечності суспільств, національні та релігійні особливості, потреби держави і людини, науковий прогрес змінюють світ, а разом з ним – право. Дослідницька спадщина теорії держави і права, історії, педагогіки та інших суміжних наук про людину відкрила перспективи для фундаментального теоретичного переосмислення феномену права в цілому та освітнього права зокрема.

Окремі проблеми державного управління, регулювання суспільних відносин у сфері освіти, реалізації конституційного права на освіту досить детально висвітили в дисертаційних дослідженнях вітчизняні вчені Б. Андрусишин, Н. Давидова, М. Курко, Є. Огаренко, В. Пальчиков, К. Романенко, О. Хохленко, Р. Шаповал та ін.

На загальнотеоретичному рівні в юридичній науці виділення освітнього права як нової галузі є дискусійним. Ряд науковців (Б. Андрусишин [1], Н. Давидова [2], К. Романенко [3], Є. Суханов [4]) наразі заперечують існування освітнього права як традиційної галузі права, водночас її виокремлення в майбутньому допускають. Прибічником виокремлення освітнього права як самостійної галузі права є М. Сирих [5]. Критичний аналіз уже відомих шляхів розв'язання проблем освітнього права показує, що існуючі теоретико-методологічні уявлення про цей феномен є концептуально не скоординованими і суперечливими.

Розглядаючи проблеми розвитку права як культурної цінності, враховуючи ідеї від філософів Античності до мислителів Нового часу, сучасних наукових шкіл: Аристотеля, І. Беха, Леонардо да Вінчі, Д. Дідро, Д. Дьюї, І. Зязюна, В. Костицького, К. Роджерса, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, А. Сущенка, Е. Фромма, К. Ушинського, Ю. Шемшученка, К. Юнга та інших,

вдається можливим оновити розуміння освітнього права на основі синергетичної методології, за якої вся правова дійсність представляє собою нелінійну систему і складається із взаємопов'язаних підсистем різних ієрархічних рівнів. Історія розвитку нашої цивілізації, системи права засвідчує сформованість таких галузей, як конституційне, адміністративне, цивільне, кримінальне, трудове, процесуальне право. Отже, потреби в регулюванні суспільних відносин, пов'язаних із взаємодією держави та особи, функціонуванням державної влади, охороною особистих прав суб'єктів права, державного ладу, охороною від злочинних зазіхань, встановленням кримінальної відповідальності, завжди виходили на перший план. Галузі права формувалися шляхом прийняття норм права, що регулюють однорідну сферу суспільних відносин, становлення особливого режиму правового регулювання (предмета, методу, принципів), автономізації.

Вважаємо, що ступінь сформованості галузей права обумовлюється потребами людини врегульовувати ті чи інші суспільні відносини. Ця ідея знаходить підтвердження в обґрунтованій американським футурологом Е. Тоффлером [6] «хвильовій» моделі цивілізаційного розвитку. «Першою хвилею» він назвав винайдення продуктивного сільськогосподарського виробництва, «друга хвиля» – перехід до індустріального виробництва, «третья хвиля» полягає у переході до новішого суспільства (постіндустріального (Д. Белл), посткапіталістичного (П. Друкер), технотронного (З. Бжезінський), електронного (М. Маклюен), електронно-цифрового (Д. Тапскотт), програмованого (А. Турен)).

Нині поширюється новіший термін – суспільство знань. Доктринальною основою такого суспільства є гуманізація усіх сфер діяльності людини. Гуманістичне спрямування людської діяльності дає позитивний ефект у вирішенні багатьох суспільно-політичних, економічних, міжнародних проблем: налагодження партнерських стосунків між державами, народами та націями, ліквідація соціальної, релігійної, гендерної, національної нерівності. Енергетичні ресурси людства вже поступаються інформації та інтелекту. Пріоритетними стають духовні, демократичні цінності, використання знань для генерації нових знань. Освіта та наука набувають стратегічного значення для національної безпеки держав, оскільки пов'язані з виробництвом знань, підготовкою людей до життя в майбутньому, в нових високотехнологічних умовах.

Для виміру людського прогресу розроблений індекс людського розвитку (ІЛР) (Human Development Index), який є синтетичним параметром і обчислюється за трьома показниками: тривалості життя, освіченості та реального ВВП на душу населення. За індексом людського розвитку держави поділяють на три групи: країни з високим людським розвитком мають ІЛР 0,800 і вище; середнім – 0,500-0,799; низьким – менше за 0,500. Необхідно зазначити, що на кожну складову ІЛР (тривалість життя, освіченість, ВВП) безпосередньо впливає діяльність держави як спосіб буття, складний феномен правової дійсності. Якщо право виражає загальнолюдські інтереси, є продуктом цивіліза-

ції, інструментом соціальної справедливості і оздоровлення суспільства, то необхідно процес правоутворення спрямувати на відродження екзистенційних смислів існування людства.

Детермінацією такого еволюційного процесу має стати формування і розвиток найвищих потреб особистості. За теорією А. Маслоу, до таких належать потреби в самовираженні (пізнання, естетичні потреби та потреба в самоактуалізації). Особистість, орієнтована на самовдосконалення, досягає гармонії між внутрішнім світом та способами буття, гуманно ставиться до себе, до іншої людини, суспільства і природи.

Освіта для більшості населення повинна визнаватися особистісною і соціальною цінністю, запорукою успіху, зближувати інтереси людини, держави, громадянина. Природа людської особистості складається з безлічі конструктивних і деструктивних сил, які впливають на утворення права. Так, потреба в освіті в безграмотному, духовно збіднілому суспільстві є мінімальною, а правопорушення набувають широкого розповсюдження. Отже, суспільно небезпечні діяння, потреба в охороні прав і свобод людини стали поштовхом для динамічного розвитку кримінального права, на відміну від освітнього права.

Більшість науковців визнають, що освітнє право в Україні перебуває на стадії формування і говорити про нього як традиційну галузь не можна. Освітнє право України є внутрішньо суперечливим, незавершеним, громіздким, відірваним від реальних потреб людей. Наявна нормативно-правова база характеризується протиріччями, оскільки її оновлення розпочалося не з Закону України «Про освіту», а з Закону України «Про вищу освіту». Такий підхід суперечить найновішим здобуткам наук про людину і суспільство, культурологічному, особистісно орієнтованому, гуманістичному підходам, утвердженням неповторності людини як найвищої цінності у фундаментальних працях видатних педагогів: Я. Коменського, Д. Локка, А. Макаренка, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.

Формування освітнього права, розробка нормативно-правової бази повинні здійснюватися з урахуванням психолого-педагогічних знань. Оскільки особистість є елементом ієрархічно вищих систем суспільства та природи, зміни в освітньому законодавстві необхідно було б розпочинати із Закону України «Про освіту» як базового закону, дотримуючись вікової періодизації людини, у такій послідовності: закони України «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту». В логіці розробки освітнього законодавства простежується тенденція відповідності назви закону назві вікового періоду розвитку людини. Кожний з названих законів спрямований на реалізацію права на освіту відповідної вікової групи, та й сам зміст освітянського законодавства ґрунтується на поняттях і категоріях педагогіки.

Ідея навчати дітей, об'єднавши їх у класи за віковою ознакою, належить великому педагогу XVII ст. Я. Коменському. Проте сучасне освітнє право в XXI ст. не враховує цей принцип дидактики повною мірою. Для су-

часної людини освіта не закінчується з отриманням диплому, професійне становлення особистості продовжується все життя. Наприклад, за теорією Сьюпера, перший етап триває від народження до 14 років, другий – етап дослідника, від 15 до 24 років, далі – етап зміцнення кар'єри, від 25 до 44 років, збереження досягнутого – від 45 до 64 років, спаду – після 65 років. Можна розглядати й інші періодизації професійного становлення особистості (Є. Клімова, Хейвігхерста).

Зрозуміло, що процес розвитку особистості є індивідуальним, проте визначається він загальними закономірностями психічного розвитку і відбувається в конкретних соціокультурних, правових умовах. У суспільстві знань потреба в навчанні набуває фундаментального значення.

Наукові дослідження в царині педагогіки спрямовані на реалізацію концепції навчання впродовж всього життя, водночас існуючий стан освітнього права, законодавства гальмує цивілізаційний поступ українського суспільства. Наразі відсутній нормативний акт, який би повною мірою врегулював суспільні відносини у сфері освіти для людей віком від 25 років. Якщо ж суспільні відносини у сфері дошкільної освіти врегульовані, а вони тривають кілька років (від 2-х до 6-ти річного віку дитини), то суспільні відносини у сфері освіти дорослих врегульовані частково.

Так, у Законі України «Про вищу освіту» [7] питанню освіти дорослих, реалізації концепції навчання впродовж всього життя присвячена лише ст. 60 «Післядипломна освіта, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників». В її назві і змісті об'єднано два масиви суспільних відносин, які потребують розмежування і розробки однойменних нормативних актів.

Спираючись на попередні дослідження у галузі філософії, історії та теорії права, адміністративного права, педагогіки, психології, вдається можливим сформулювати такі висновки:

1) стан сформованості, рівень розвитку освітнього права перебуває в діалектичній єдності з рівнем освіченості населення, потребами конкретної людини в освіті та інтересами держави. Освітнє право є умовою і засобом цивілізаційного поступу людства. В умовах наукового прогресу, світових суспільно-політичних викликів процес формування освітнього права як самостійної галузі необхідно активізувати, використовуючи політичний вплив;

2) на гносеологічному рівні потребують переосмислення людиною, суспільством і державою цінності освіти; реалізації концепції впродовж всього життя із урахуванням повного життєвого циклу людини; розробки освітніх правових ідей, концепцій, доктрин на основі міждисциплінарних зв'язків філософії, історії, права, педагогіки та психології;

3) в суспільстві знань, яке потребує самоактуалізації, предметом освітнього права не можуть бути лише відносини між органами державної влади й освітніми закладами, його межі потребують розширення і спрямування на вдосконалення відносин між усіма учасниками освітнього процесу.

Література

1. Андрусишин Б.І Освітнє право України: деякі дискусійні проблеми / Б.І. Андрусишин // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 18. Економіка і право : зб. наукових праць. – Випуск 12. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – С. 3-18.
2. Давидова Н.О. Місце освітнього права в правовій системі України / Н.О. Давидова // Проблеми та перспективи управління сучасною столичною школою : зб. наук. статей за матеріалами регіональної наук-практ. конф. – К., 2014. – С. 22-27.
3. Романенко К.М. Конституційне право громадянина на освіту в Україні: стан і тенденції розвитку : автореф. дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / К. М. Романенко. – Харків, 2008. – 20 с.
4. Суханов Е.А. О концепции кодекса об образовании и самостоятельного «образовательного права» // Юридическое образование и наука. – 2001. – № 3. – С. 3-9.
5. Сырых М. В. Введение в теорию образовательного права / М. В. Сырых. – М. : Готика, 2002. – 340 с.
6. Тоффлер Е. Третья хвиля / Е. Тоффлер ; пер. з англ. ; за ред. В. Шовкуна. – К. : Всесвіт, 2000. – 475 с.
7. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

Саксонов Владислав Борисович
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА НЕГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ – ЮРИДИЧНИХ ОСІБ У СФЕРІ ВІДЧУЖЕННЯ МАЙНА

Відповідно до норм, закріплених у ст. 4 Господарського кодексу України «Розмежування відносин у сфері господарювання з іншими видами відносин», «не є предметом регулювання цього Кодексу: майнові та особисті немайнові відносини, що регулюються Цивільним кодексом України».

Згідно з положеннями, викладеними у ч. 2 ст. 9 Цивільного кодексу України, «законом можуть бути передбачені особливості регулювання майнових відносин у сфері господарювання».

У ч. 1 ст. 175 ГК України «Майново-господарські зобов'язання» зазначено, що «майново-господарськими визнаються цивільно-правові зобов'язання, що виникають між учасниками господарських відносин при здійсненні господарської діяльності, в силу яких зобов'язана сторона повинна вчинити певну господарську дію на користь другої сторони або утриматися

від певної дії, а управнена сторона має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку. Майнові зобов'язання, які виникають між учасниками господарських відносин, регулюються Цивільним кодексом України з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом».

Отже, цивільні майнові зобов'язання регулюються ЦК України, а господарські – ЦК з урахуванням особливостей, передбачених ГК України.

Крім того, у ч. 2 ст. 175 ГК України вказано: «Суб'єктами майново-господарських зобов'язань можуть бути суб'єкти господарювання, зазначені у статті 55 цього Кодексу, негосподарюючі суб'єкти – юридичні особи, а також органи державної влади, органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією. Якщо майново-господарське зобов'язання виникає між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і негосподарюючими суб'єктами – юридичними особами, зобов'язаною та управненою сторонами зобов'язання є відповідно боржник і кредитор».

Таким чином, майново-господарські зобов'язання суб'єктів господарської діяльності та негосподарюючих суб'єктів – юридичних осіб також регулюються ЦК з урахуванням особливостей, передбачених ГК України.

Проте у ч. 6 ст. 255 ГК України вказується, що «реалізація суб'єктами господарювання товарів негосподарюючим суб'єктам здійснюється за правилами про договори купівлі-продажу. До відносин поставки, не врегульованих цим Кодексом, застосовуються відповідні положення Цивільного кодексу України про договір купівлі-продажу».

З наведеного випливає висновок, що до відносин, наприклад, поставки товарів (продукції) суб'єктів господарювання негосподарюючим суб'єктам – юридичним особам не застосовуються норми ГК, а тільки норми ЦК України.

Урахування зазначеного факту є досить важливим при укладенні та виконанні цих договорів, що регулюються тільки цивільним законодавством, оскільки аналогічні положення ЦК та ГК України мають суттєві відмінності. Зокрема, Цивільний і Господарський кодекси встановлюють різні вимоги до форми та змісту договорів (особливо істотних умов) [4], дійсності цих договорів [5], забезпечення виконання зобов'язань за цими договорами [6] та інших важливих питань.

Так, залежно від того, яким кодексом (цивільним чи господарським) регулюються певні договірні відносини, розмір майнової відповідальності сторін договору може суттєво відрізнитися (навіть у кратному розмірі), якщо сторони в договорі безпосередньо не визначили інші умови.

Наприклад, у ЦК України термін «неустойка» вживається як узагальнююче (родове) поняття стосовно штрафу і пені та позиціонується як забезпечувальний інститут. За правилами ЦК штраф обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання (ч. 2 ст. 549), пеня – у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання (ч. 3 ст. 549).

Критерієм визначення неустойки за ГК України можна вважати метод

обчислення. Так, відповідно ч. 4 ст. 231 ГК України у разі, якщо розмір штрафних санкцій (неустойки) законом не визначено, санкції застосовуються в розмірі, передбаченому договором, за правилами, передбаченими в Господарському кодексі. При цьому розмір санкцій може бути встановлено: *у відсотковому відношенні до суми порушеного зобов'язання незалежно від строку прострочення; у відсотковому відношенні до суми порушеного зобов'язання залежно від строку; в твердій сумі; в кратному розмірі до вартості товарів (продукції).*

Поряд із вказаним і співвідношення неустойки та відшкодування збитків у ЦК і ГК України визначено по-різному. Так, у ч. 1 ст. 232 ГК України вказано: «якщо за невиконання або неналежне виконання зобов'язання встановлено штрафні санкції, то збитки відшкодовуються в частині, не покритій цими санкціями» (залікова неустойка). У ч. 2 ст. 552 ЦК України зазначено, що «сплата (передання) неустойки не позбавляє кредитора права на відшкодування збитків, завданих невиконанням або неналежним виконанням зобов'язання» (тобто закріплено штрафний характер неустойки).

Тому, навіть ще на етапі визначення умов договорів у сфері відчуження майна та підготовки до їх укладення, сторони повинні зважати на вказані факти й враховувати відповідні можливі наслідки.

Література

1. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. № 435-IV) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
2. Господарський кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
3. Господарське право (загальна частина) : навчальний посібник / О.М. Обушенко, К.І. Чижмарь, Д.В. Журавльов, А.В. Коваленко, В.Б. Саксонов, Л.В. Межевська, Н.М. Обушенко, Л.Ю. Манукова. (Рекомендовано МОН України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, лист № 1/11-18547 від 29.11.2013). – Київ : Хай-Тек Прес, 2014. – 352 с.
4. Саксонов В.Б. Договір поставки у господарському та цивільному законодавстві України // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 1. – С. 129-137.
5. Саксонов В.Б. Строк як істотна умова господарських договорів // Науково-практичний семінар «Роль приватного права України в умовах євроінтеграції» (листопад 2016 р.). – Дніпро, ДДУВС, 2016.
6. Саксонов В.Б. Особливості неустойки в цивільному та господарському кодексах України // Тенденції розвитку приватно-правових відносин у сучасних умовах : матеріали «круглого столу» (18 квітня 2014). – Д. : ДДУВС, 2014.

Самотуга Андрій Валерійович
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Конституція як суспільний договір закріплює взаємні права та обов'язки особи і держави. За порушення конституційних прав та невиконання чи неналежне виконання конституційних обов'язків передбачається настання особливої соціальної та юридичної відповідальності. Саме на державу, згідно зі ст. 3 Конституції України, покладено відповідальність перед людиною за свою діяльність. Звідси, в конституційному праві як галузі національного права та юридичної науки вже понад 20 років із часу прийняття Конституції України не втрачає своєї актуальності проблема конституційно-правової відповідальності, навколо якої тривають дискусії з приводу таких базових її елементів, як підстави (нормативні і фактичні), процедура, санкції і, головне, суб'єкти.

Так, складовою визначення поняття конституційно-правової відповідальності є те, що даний вид відповідальності характеризується, зокрема, специфічним колом суб'єктів. З одного боку, в юридичній літературі висловлена думка, що коло суб'єктів конституційно-правової відповідальності є порівняно обмеженим, оскільки до нього слід відносити лише найвищі, регіональні й місцеві органи влади, депутатів, найвищих посадових осіб, тобто, саме ті структури та осіб, які беруть участь у прийнятті найважливіших державних рішень. З іншого боку, деякі науковці вважають прирівнювати суб'єктів конституційно-правової відповідальності до суб'єктів конституційно-правових відносин. Наявність різнополярних підходів зумовлена, на нашу думку, недостатньою розробленістю критеріїв виокремлення даного виду суб'єктів, що й слід з'ясувати в нашій публікації.

Ще 2000 р. у своєму дисертаційному дослідженні О.В. Мельник запропонувала систематизувати законодавство з питань конституційно-правової відповідальності в окремому Законі "Про конституційно-правову відповідальність посадових осіб", де необхідно чітко визначити поняття конституційно-правової відповідальності та, зокрема, коло її суб'єктів [1, с. 3]. З цього приводу науковець зазначає, що суб'єкти конституційно-правової відповідальності є специфічними, оскільки вони є представниками влади і мають певний державно-правовий статус. На її погляд, всі державні органи та посадові особи можуть і повинні нести конституційно-правову відповідальність. Коло таких суб'єктів, як правило, виводиться логічним шляхом, хоча доцільним була б їх конкретиза-

ція в законодавстві. Так, аналіз Конституції України (ч. 2 ст. 3, ч. 2 ст. 19) дозволив авторці віднести до суб'єктів конституційно-правової відповідальності в Україні державу в цілому, органи державної влади і їх посадових осіб, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, фізичних осіб [1, с. 3]. Парламент України, на її думку, належить до кола суб'єктів конституційно-правової відповідальності, і підставою для її застосування є невиконання Верховною Радою України своєї основної функції – законодавчої [1, с.10].

Наступний автор А.І. Червяцова вважає, що суб'єктами визнаються: держава, органи державної влади (посадові особи), органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, фізичні особи (громадяни, особи без громадянства, іноземці) [2, с. 10.]. Більше того, коло суб'єктів конституційно-правової відповідальності збігається з колом суб'єктів конституційно-правових відносин; виняток складають монарх і народ – юридично безвідповідальні суб'єкти [2, с. 11].

Нарешті, Н.М. Батанова стверджує, що суб'єктом конституційного делікту (як підстави конституційно-правової відповідальності) можуть бути усі суб'єкти конституційно-правових відносин (за винятком народу, нації, національних меншин і корінних народів), які, відповідно до конституційно-правових норм, зобов'язані та здатні нести конституційно-правову відповідальність за вчинені протиправні діяння, тобто володіють конституційною деліктоздатністю [3, с. 6].

Отже, яких саме учасників конституційно-правових відносин слід вважати суб'єктами конституційно-правової відповідальності?

Так, Конституція України, поміж таких центрів влади, як Верховна Рада України, Президент України та Кабінет Міністрів України, закріплює досить значну кількість вищих органів та посадових осіб держави, повноваження яких, в т.ч. характер відповідальності, деталізуються в окремих законах, на пр.: «Про статус народного депутата України», «Про Рахункову палату», «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», «Про Центральну виборчу комісію», «Про прокуратуру», «Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про статус депутатів місцевих рад», «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про місцеві державні адміністрації», «Про Національний банк України», «Про Раду національної безпеки і оборони України», «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищу раду правосуддя», «Про Конституційний Суд України», «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» та ін.

Особливе коло суб'єктів конституційно-правової відповідальності поряд із закріпленням їх Основним Законом, обумовлене особливим характером набуття ними повноважень: 1) за результатами загальних виборів (всеукраїнських та місцевих) – Верховна Рада України, Президент України, органи та посадові особи місцевого самоврядування; 2) шляхом призначення: а) парламентом – Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної

Ради України з прав людини; б) за участю парламенту та Президента України – Прем'єр-міністр України, Генеральний прокурор України, Голова Національного банку України, Міністр оборони України, Міністр закордонних справ України, Голова Служби безпеки України, Конституційний Суд України, Вища рада правосуддя, Центральна виборча комісія, Рада Національного банку України, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення; в) за участю Президента України та Кабінету Міністрів України – голови місцевих державних адміністрацій [4].

Специфічний статус суб'єктів конституційно-правової відповідальності, особливо у її позитивному аспекті, полягає в часовому обмеженні повноважень зазначених органів та посадових осіб: 5 років – Президент України, Верховна Рада України, органи та посадові особи місцевого самоврядування, 9 років – судді Конституційного Суду України. Крім того, одна й та сама особа не може бути Президентом України більше ніж два строки підряд. Подібну норму необхідно запровадити, на нашу думку, щодо народних депутатів України. Стосовно Кабінету Міністрів України, то він складає свої повноваження перед новообраною Верховною Радою України, хоча лише щодо нього в Основному Законі найбільш конкретно виражена конституційно-відповідальність, а саме відповідальність перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольність і підзвітність Верховній Раді України.

Натомість відносно Президента України та народних депутатів України, навпаки, відсутня відповідальність: напр., народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп. Більше того, Конституція наділяє і парламентарів, і Президента недоторканністю на час виконання ними своїх повноважень і передбачає особливий, ускладнений порядок позбавлення їх недоторканності, напр., усунення з поста Президента України в порядку імпічменту. Недоторканність також гарантується конституцією та законами України суддям.

Специфічність кола суб'єктів конституційно-правової відповідальності виявляється також у їх виключному праві ініціювати внесення змін до Конституції України: Президент України, третина народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Не завжди відповідальний і зважений підхід до цього питання підтверджується тими фактами з історії незалежної України, коли ініціювання конституційних змін породжувало суспільно-політичні конфлікти і протистояння.

І, нарешті, з метою охорони Конституції України Основним Законом закріплено повноваження на звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням з приводу відповідності Конституції України законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та офіційного тлумачення Конституції України такого обмеженого кола суб'єктів, як Президента України, щонайменше сорока п'яти на-

родних депутатів України, Верховного Суду, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Підсумовуючи, зазначимо такі критерії виокремлення суб'єктів конституційно-правової відповідальності: 1) конституційно-законодавча регламентація повноважень; 2) всенародна виборність та особливий порядок призначення; 3) обмеженість строків виконання повноважень; 4) недоторканність на час виконання повноважень; 4) виключність права на внесення змін до Конституції та 5) звернення до Конституційного Суду з питань конституційності законодавчих актів.

Ознаками, що характеризують специфічність суб'єктів конституційно-правової відповідальності, також можемо вважати застосування останніми роками щодо них законодавства про очищення влади (люстрацію) та протидію корупції. Адже із нещодавньої зарубіжної практики відомо, коли високопоставлений політик виявився фігурантом корупційних скандалів, це відразу потягло його спочатку політичну, тобто конституційно-правову відповідальність, напр., імпічмент президентів Бразилії та Південної Кореї, відставка уряду Румунії на тлі вуличних протестів – наймасовіших після страти подружжя Чаушеску наприкінці 1989 р. та ін.

Література

1. Мельник О. В. Конституційно-правова відповідальність вищих органів державної влади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / О. В. Мельник. — К., 2000. — 16 с.
2. Червяцова А.О. конституційно-правова відповідальність в системі видів юридичної відповідальності: теоретико-правовий аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / А.О. Червяцова. — Х., 2004. — 16 с.
3. Батанова Н. М. Конституційні делікти в Україні: проблеми теорії та практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / Н. М. Батанова. — К., 2007. — 18 с.
4. Конституція України від 28.06.1996 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

Саранча Ірина Русланівна
студентка юридичного факультету
науковий керівник – Чербаєва О.В.
викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Право на працю є соціальним правом людини, яке закріплено в Основному нормативному акті України – Конституції. На шляху до побудови нашої країни як правової держави постало багато проблем, однак регулювання праці неповнолітніх є однією із найбільш актуальних. Незважаючи на розви-

ток програм молодіжної політики та великий обсяг нормативних актів, що регулюють дані питання, проблема реалізації неповнолітніми права на працю є ще досі не вирішеною.

Слід зазначити, що неповнолітні – це особи, які не досягли 18 років. Кодекс законів про працю України легалізує працю неповнолітніх та встановлює деякі пільги для них, що стосуються сфери охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці.

Нормативні акти, що регулюють працю дітей, спрямовані на вилучення тих видів робіт, які справляють шкідливий вплив на здоров'я та розвиток дитини, створення умов для всебічного розвитку дітей, зокрема розвиток творчих здібностей, формування позитивних настанов на суспільно корисну трудову діяльність, створення умов для реалізації трудової активності дітей і підлітків у належних санітарно-гігієнічних умовах, які сприяють розвитку дитини. Особливості охорони праці неповнолітніх спрямовані на реальне здійснення права на працю, підвищення кваліфікації, поєднання роботи з навчанням. Особлива охорона праці неповнолітніх – система спеціальних норм, які надають неповнолітнім трудові пільги [3, с. 96].

Для підготовки молоді до продуктивної праці допускається прийняття на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час до досягненні ними чотирнадцятирічного віку за згодою одного з батьків або особи, що його замінює [1, с. 82].

Роль органів держави та органів місцевого самоврядування у процесі працевлаштування неповнолітнього, на нашу думку, має полягати у спільній діяльності таких органів разом з роботодавцями щодо створення робочих місць для працевлаштування, а також проведення відповідних тестів психологічного характеру, які б змогли виявити потенціал таких осіб для подальшого їх розподілу за місцями роботи. Таким чином можна вирішити багато питань, зокрема щодо дієвого розподілу молодих кадрів, можливості особистісного розвитку на підприємстві, нагоди отримати гарного спеціаліста в майбутньому.

Однак норми з охорони праці неповнолітніх, передбачені чинним трудовим законодавством, спрямовано, в першу чергу, на охорону їх фізичного здоров'я. А питання, що стосуються формування особистості, відповідної системи моральних цінностей, уявлень щодо можливо майбутньої роботи, захисту від негативних впливів на психіку у процесі роботи, все це ще потребують посиленої уваги з боку держави [4, с. 11].

Особливостями працевлаштування неповнолітніх є:

– по-перше, перед працевлаштуванням медичний огляд і надання роботодавцю медичного висновку про відсутність протипоказань для участі у трудовій діяльності є обов'язковим з подальшим проходженням кожного року обов'язкового профілактичного медичного огляду до досягнення 21-річного віку [1, с. 84];

– по-друге, важливим моментом є те, що трудовий договір з такою особою повинен обов'язково бути укладений у письмовій формі. Якщо такій особі ще не виповнилося 16 років і паспорт відсутній, то обов'язковим є надання роботодавцю свідоцтва про народження;

– по-третє, випробувальний термін під час прийому на роботу для таких осіб не встановлюється [1, с. 15].

Не зважаючи на те, що в Україні діє трудове законодавство, в якому чітко обумовлено всі умови працевлаштування неповнолітніх, ратифіковано дві Конвенції міжнародної організації праці № 138 та № 182, існує Закон „Про охорону дитинства”, передбачено кримінальну відповідальність за експлуатацію дітей, все одно є роботодавці, які порушують трудові права неповнолітніх.

Зокрема, Державною інспекцією України з питань праці протягом 2015 року було проведено майже 10000 перевірок щодо дотримання законодавства про працю неповнолітніх. Так, найпопулярнішими підприємствами, де використовується праця неповнолітніх, стали підприємства сектору сільськогосподарства, торгівлі та сфери послуг, а також інші види діяльності.

У перевірених роботодавців працювало 1082 неповнолітніх, з яких віком від 16 до 18 років – абсолютна більшість – 989 осіб. Також 308 неповнолітніх вперше приймалися на роботу.

Перевірки виявили ряд порушень законодавства про працю, зокрема:

- 1) праця із важкими та шкідливими умовами – 1,8%;
- 2) робота із небезпечними механізмами, обладнанням чи інструментами – 1,5%;
- 3) надурочні роботи та робота у нічний час й у вихідні дні – 7,6%;
- 4) робота без офіційного оформлення – 4,5% [2].

Враховуючи викладене, можна сказати, що працевлаштування неповнолітніх може розглядатися як елемент виховання самостійності дитини, яка спроможна ефективно та наполегливо працювати, однак ті порушення, які зустрічаються у процесі правового регулювання праці неповнолітніх, є дуже поширеними. Шляхом подолання такої ситуації є правова робота як з роботодавцями, так і з неповнолітніми працівниками. Така дитина повинна чітко знати свої трудові права та обов'язки, умови безпечної праці при працевлаштуванні, адже не слід забувати, що такі особи можуть легко піддаватися впливу або обману. Тож інформаційна робота з підлітками могла б значно покращити ситуацію, яка склалася щодо порушень у сфері працевлаштування неповнолітніх в Україні.

Література

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР від 17.12.1971.
2. Офіційний сайт Державної інспекції з питань праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dpu.gov.ua/Lists/news/DispForm.aspx?ID=353>.
3. Проблеми охорони праці в Україні. – 2014. – Вип. 27. – С. 95-101.
4. Реус О.С. Правове регулювання трудової діяльності неповнолітніх в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення / О.С.Реус. – Х., 2013. – 17 с.

Свистак Юлія В'ячеславівна
студентка юридичного факультету
науковий керівник – **Черобаєва О.В.**
викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Однією з обов'язкових складових механізму регулювання суспільних відносин є саме правовий інститут відповідальності. Він зміцнює екологічний правопорядок та спонукає суб'єктів й уповноважених осіб неухильно дотримуватися чинних норм у сфері екологічних правовідносин.

До основних видів юридичної відповідальності в галузі екології відносять кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та цивільну. Поміж них також існують галузеві, міжгалузеві та інші види відповідальності, а їх сукупність науковці визначають екологічно правовою відповідальністю.

На сучасному етапі функціонування законодавства в галузі екології питанню екологічно-правової відповідальності приділяють значну увагу як науковці, так і практики.

Одним з перших, хто звернув увагу на необхідність виділяти цю форму юридичної відповідальності, був професор В.В. Петров. Наразі опубліковано багато наукових статей, в яких висвітлюються ті чи інші аспекти проблеми. Серед таких можна виділити праці В.І. Андрейцева, А.І. Бобилєва, С.Б. Гавриша, В.І. Івакіна, С.М. Кравченко, В.Л. Мунтяна, Н.І. Титової, Ю.С. Шемшученка та інших [1, с. 13].

Важливою ознакою юридичної відповідальності, на яку звертають увагу багато фахівців з теорії держави і права, є зв'язок юридичної відповідальності з державним примусом.

Саме за допомогою примусових заходів, як майнових, так й особистих, уповноваженими державними органами і проявляється відповідальність за порушення норм екологічного права.

Множинність нормативно-правових актів, які є малоефективними та недосконалыми, спричинює неможливість у повному розмірі покласти на правопорушника відшкодування шкоди, завдану природному середовищу, та поновити його стан, внаслідок чого цей стан постійно погіршується, що прямим чином завдає шкоди здоров'ю населення.

Певним недоліком постсоціалістичного законодавства багатьох країн довгий час залишався досить звужений підхід до визначення поняття «екологічна шкода», яку ототожнювали із майновою шкодою, завданою природоко-

ристувачам.

У той же час юридична наука європейських країн виділяла в структурі екологічної шкоди як економічну шкоду (шкоду, завдану інтересам природокористувачів), так і власне екологічну шкоду, що охоплює вартість відновлювальних робіт, фактичні втрати в природному середовищі, зниження його продуктивності [2, с. 275].

Спектр правопорушень дуже широкий, він зазначається у ст. 68 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [3].

Об'єктом екологічного правопорушення є суспільні відносини, на які таке правопорушення посягає і своїм наслідком має завдання шкоди. Можна говорити про об'єкт екологічного правопорушення у «вузькому» екологічному розумінні як про екологічні правовідносини, на які посягає правопорушення, або у «широкому» розумінні – як про суспільні відносини у цілому, враховуючи, що предметом правового регулювання екологічного права є відносини у галузі охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, раціонального природокористування та охорона життя і здоров'я людей [4].

Еколого-правові методики дозволяють поррахувати шкоду, завдану природним об'єктам, виходячи з вартості робіт, затрат та часу, який потрібен на відновлення стану, що існував до порушення. Безумовно, методики дозволяють розрахувати розмір екологічної шкоди більш повно, враховуючи комплексний характер заходів, необхідних для відновлення екологічної системи, але, у той же час, вони також визначають лише вірогідні [2, с. 276].

Отже, виходячи з вищевказаного, можна зазначити, що на сучасному етапі розвитку екологічного законодавства існує низка проблем, які характеризують еколого-правову відповідальність у цілому. Досить мало розвинуто механізми дослідження зв'язку між забрудненням та шкодою як природному середовищу, так і здоров'ю людини. Основною ж проблемою сьогодення залишається неможливість відтворення об'єктів екологічного правопорушення, які зазнали шкоди.

Література

1. Корнеєв Ю.В. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення / Ю.В. Корнеєв, М.В. Садовський // Юридичний вісник. – 2015. – № 1 (34). – С. 17.
2. Ткаченко О.М. Еколого-правова відповідальність: проблеми та шляхи вдосконалення / О.М. Ткаченко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2012. – № 13. – С. 274-277.
3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» / Верховна Рада УРСР; Закон від 25.06.1991 № 1264-ХІІ.
4. Костицький В.В. Десять тез про юридичну відповідальність за екологічні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kostytsky.com.ua/upload/doc/vidp.pdf>.

Семенкова Наталія Ігорівна
студентка юридичного факультету

Науковий керівник – Дзюба І.В.
старший викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУПЕРЕЧНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ОСІБ, ЯКІ ОГОЛОШЕНІ ПОМЕРЛИМИ АБО ВИЗНАНІ БЕЗВІСНО ВІДСУТНІМИ

Розглядаючи сучасне українське законодавство, часто можна зустріти колізії, прогалини, тобто певні моменти, які підлягають редагуванню. На сучасному етапі державотворення законодавець вносить значну кількість змін та доповнень, але, на жаль, не завжди якісно. У зв'язку з цим виникають суперечності у текстах нормативно-правових актів. Аналізуючи Цивільний кодекс України, звертаєш увагу на низку проблем. Однією з таких є випадки повернення особи, яка була оголошена померлою або визнана безвісно відсутньою, перебуваючи безпосередньо у шлюбі, чи дитина якої була усиновлена.

Дане проблемне питання розглядали багато вчених, зокрема Т. Лісніча, А. Зинов'єва, І. Власюк, В. Бобко, Д. Нікітін, Л. Кулицька, О. Шиманович та інші. Проте, незважаючи на велику кількість робіт, проблема залишається актуальною і дотепер.

Згідно зі ст. 45 ЦК України, якщо фізична особа, яка була визнана безвісно відсутньою, з'явилася або якщо одержано відомості про місце її перебування, суд за місцем її перебування або суд, що постановив рішення про визнання цієї особи безвісно відсутньою, за заявою цієї особи або іншої заінтересованої особи скасовує рішення про визнання фізичної особи безвісно відсутньою [1]. З даної статті виходить, що підставою скасування рішення суду щодо визнання особи безвісно відсутньою є поява цієї особи або одержання відомостей про місце її перебування.

Схожу норму можна побачити у ч. 1 ст. 48 ЦК України, яка визначає, що якщо фізична особа, яка була оголошена померлою, з'явилася або якщо одержано відомості про місце її перебування, суд за місцем перебування цієї особи або суд, що постановив рішення про оголошення її померлою, за заявою цієї особи або іншої заінтересованої особи скасовує рішення про оголошення фізичної особи померлою [1]. Тобто це такі самі положення, що і в ст. 45 ЦК України, хоча суд має точно впевнитися, що особа була визнана померлою помилково. Із цією метою закон встановлює, що справа про скасування рішення суду про визнання фізичної особи померлою розглядається в присутності цієї особи, хоча заява про скасування рішення суду може бути

подана не лише цією особою, а й будь-якою іншою заінтересованою особою [2, с. 734]. Із цього можна дійти висновку, що потрібна обов'язкова участь людини у судовому процесі, а не просте скасування рішення лише на підставі відомостей про її місцезнаходження.

Через визнання особи померлою або безвісно відсутньою наступає також ряд наслідків, які потребують вдосконалення, а саме: ч. 1 ст. 118 Сімейного кодексу України зазначає: якщо особа, яка була оголошена померлою, з'явилася, і відповідне рішення суду скасовано та актовий запис про смерть анульовано, її шлюб з іншою особою поновлюється за умови, що ніхто з них не перебуває у повторному шлюбі [3]. Ця норма суперечить ст. 51 Конституції України, яка зазначає, що шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка [4]. Але ч. 2 ст. 118 СК України закріплює: якщо особа, яка була визнана безвісно відсутньою, з'явилася, і відповідне рішення суду скасоване, шлюб з іншою особою може бути поновлений за їхньою заявою за умови, що ніхто з них не перебуває у повторному шлюбі [3]. Аналіз дає зрозуміти, що законодавець все ж таки звернув увагу на цю проблему і зазначив її у ч. 2, хоча і не зовсім точно. На нашу думку, слід вказувати таке: "Якщо особа, яка була визнана безвісно відсутньою, з'явилася, і відповідне рішення суду скасоване, шлюб з іншою особою може бути поновлений за їхньою спільною заявою та вільної згоди жінки та чоловіка".

Також важливим наслідком є усиновлення дитини (дітей) осіб, яких було визнано безвісно відсутніми, або оголошено померлими. Статті 45 і 48 ЦК України зазначають, що така особа поновлює всі свої права, а отже усиновлення дітей повинно бути скасоване [1]. Але тоді виникають суперечності стосовно: ст. 169 СК України, яка зазначає, що поновлення батьківських прав неможливе, якщо дитина була усиновлена і усиновлення не скасоване або не визнане судом недійсним; ст. 238 СК України, де визначається те, за яких підстав може бути скасоване усиновлення, також не зазначає факт щодо поновлення батьківських прав при появі безвісно відсутньої особи, або про визнання померлої особи живою [3]. Тому більш доречним буде зазначити у ст. 238 СК України таке: "Якщо особа, яка є біологічним батьком, матір'ю дитини, раніше оголошена померлою або визнана безвісно відсутньою, повернулась...". У такому випадку буде підстава для поновлення батьківських прав.

Отже, враховуюче вищезазначене, можна дійти висновку, що українське законодавство ще далеке від досконалості, але його слід корегувати. Суспільні відносини в Україні врегульовані багатьма нормативно-правовими актами, але цього іноді не вистачає, аби дати правильну юридичну оцінку певному виду діяння. Через те, що держава розвивається, приймається велика кількість нових законів, починають виявлятися суперечні моменти, які потребують вирішення, а деколи навпаки – норми є застарілими для сучасних відносин. Законодавець повинен враховувати всі нюанси сьогодення та пристосовувати норми до практичного застосування.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV [Електр. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/page>.
2. Ніколаєв А.Н. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / А.Н. Ніколаєв, О.В. Дзера. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – Т. 1. – 1327 с.
3. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/page>.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/-%D0%B2%D1%80/page>.

Сем'ян В'ячеслав Юрійович

студент 5 курсу юридичного факультету

Науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент Маркіна Л.Л.

доцент кафедри соціально-гуманітарних

дисциплін юридичного факультету

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ДІАЛОГОВІ КОНСТРУКЦІЇ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ

Аналіз літератури та практики свідчить, що правовиховна робота серед учнівської молоді являє собою цілісну систему, в якій системоутворюючим фактором є діяльність правоохоронних органів.

Конструктивне спілкування з правоохоронцями сприяє передачі суспільно значущих важливих правових норм і цінностей, мотиваційної підтримки правомірної поведінки підлітків та молоді.

Традиційно найбільш поширеною формою спілкування є зустрічі з представниками правоохоронних органів. На таких зустрічах, як правило, працівники ОВС розповідають підліткам та молоді про високий професіоналізм правоохоронців, технічну оснащеність, розглядають негідні вчинки і правопорушення, доводять невідворотність викриття злочинів.

Такі зустрічі є дуже корисними. Важливо, на наш погляд, що сучасні підходи до їх організації з боку правоохоронців змінюються на основі застосування діалогічного методу.

Діалогові конструкції є ефективною формою безпосереднього спілкування працівників органів внутрішніх справ, курсантів та студентів вищих навчальних закладів системи МВС з учнівської молоддю. Вони стимулюють активну пізнавальну діяльність учнів в умовах співбесіди, ситуації обміну думками і забезпечують позитивний вплив на формування правосвідомості. Такій діалог може здійснюватися у процесі проведення бінарних уроків з правознавства із залученням правоохоронців, засідань ради профілактичної

роботи, правових вікторин.

Дієвість застосування діалогу у правовій освіті підлітків та молоді підтверджують й інші приклади. На наш погляд, заслуговують на увагу форми виховної роботи, які будуються на основі залучення працівниками органів внутрішніх справ представників державних та громадських установ, дорослого населення, учнівської молоді до спільної праці у вихованні правомірної поведінки. Така підтримка молоді на основі досягнення працівникам ОВС соціально узгоджених спільних дій з іншими державними органами та громадськими організаціями сприяє забезпеченню контактної взаємодії та налагодженню педагогічно доцільного діалогу на основі зворотного зв'язку.

Поряд з досвідченими працівниками свій вклад у правову підтримку вносять і майбутні правоохоронці та юристи. Корисним для суспільства є проведення Всеукраїнського тижня права. Чимало цікавих заходів проводиться у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ. Активну роботу проводять й представники інших навчальних закладів.

Діалог, співробітництво, позитивний досвід, пошук нових цікавих форм роботи – ці та багато інших положень зберігаються, набувають нового підходу у системі роботи працівників органів внутрішніх справ з правового виховання молоді. Головна цінність цього досвіду полягає у тому, що він збагачує практику формування правової культури учнівської молоді, допомагає знайти шляхи та засоби формування якісно іншої практики правового виховання.

Отже, діалогові конструкції є ефективною формою безпосереднього спілкування працівників органів внутрішніх справ з учнівською молоддю. Саме у процесі діалогу створюються психолого-педагогічні передумови для привласнення і реалізації молодого людиною соціальних норм та нейтралізації результатів негативних соціальних впливів завдяки розвитку рефлексивно-критичної позиції стосовно цих впливів, виявлення ставлення особистості до вироблення правової установки на правомірну поведінку, актуалізації позитивного внутрішнього духовно-правового стану особистості.

Технологія створення змісту діалогових конструкцій має бути гнучкою, відзначатися творчим синтезом правових знань із почуттями цінності права. В процесі діалогу доцільно: розкривати соціальну значущість правових норм поведінки шляхом порад і етичних питань; виявляти особистісний зміст правових норм; з'ясувати власне ставлення до правових норм; аналізувати будь-яке порушення правової норми; відслідковувати ступінь осолодіння молоддю правовими нормами.

При цьому поведінка правоохоронця має бути реально прийнятним моральним орієнтиром для молоді, індикатором моральних позицій і переконань.

Література

1. Проць О.Є. Правова культура молоді в Україні: загальнотеоретичне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / О.Є. Проць ; Міжнародний гуманітарний університет. – Одеса, 2013. – 20 с.

Степаненко Кирило Володимирович

доцент кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

РОЗВИТОК ПРЕЦЕДЕНТНОЇ ФОРМИ ПРАВА У ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку України в рамках демократичних перетворень відбувається формування нових суспільно-економічних відносин, закладається основа громадянського суспільства, правової держави, здійснюється судово-правова реформа, формується єдиний загальний правовий простір як частина європейського. Процеси ідентифікації сьогоденної України у світовому співтоваристві характеризують сучасний етап становлення української державності як перехідний. Але і за цих складних та важливих умов визначення оптимального вектору розвитку нашої держави пріоритетна роль належить праву, функціонуючому у вигляді цілісної правової системи, яка має свою історію, організацію, структуру, джерела, архетипи [1, с. 31].

Правова реформа, що здійснюється в Україні, сягнула глибинних пластів правової дійсності. Перетворення стосуються не тільки нормативно-правових актів, які поступово приводяться у відповідність до європейських стандартів права, а й усього механізму правового регулювання, правової свідомості суб'єктів права. На зміну імперативному, дозвільному механізму приходять диспозитивна модель. Диспозитивний метод правового регулювання відкриває широку дорогу різноманітним формам права, які у недавньому минулому, по суті, були витіснені нормативними правовими актами.

Правовій системі України сьогодні притаманні здебільшого ознаки так званої романо-германської (континентальної) правової системи. Романо-германська правова система виникла в більшій своїй частині на основі рецепції римського права, для неї характерними є нормативність права, верховенство закону, високий рівень кодифікації. Крім цього, романо-германська система права складається з двох систем – публічного і приватного права. На відміну від англо-американської, в романо-германській правовій системі судово-практика є допоміжним джерелом права, вона здійснюється лише в рамках, встановлених законодавцем.

Процес створення Україною власної правової системи обумовлений реальними потребами розвитку суспільства та спирається на історичні традиції українського права. Але, оскільки Україна знаходиться на європейському континенті, а також беручи до уваги глобальний характер інтеграційних тенденцій правових систем країн Європи, становлення вітчизняної правової систе-

ми не може відбуватися ізольовано. Зважаючи на це, доцільним і надзвичайно важливим є вивчення відповідного досвіду провідних держав світу. Особливо це стосується не знайомих українському праву інструментів правового регулювання, потенціал яких широко застосовується іншими країнами. Серед таких інструментів важливе місце займає юридичний прецедент, адже, зважаючи на бурхливий розвиток суспільних відносин та поглиблення євроінтеграційних процесів, стає зрозумілим, що основне джерело континентального права – закон – недостатньо оперативно регулює суспільні відносини, що складаються в сучасній Україні.

Розвиток прецедентної форми права є складовою розвитку будь-якої правової системи, де дане джерело права має застосування. У науковій літературі правовий або юридичний прецедент розглядаються як рівнозначні поняття. Юридичний прецедент є судовим або адміністративним рішенням органу державної влади, яке приймається за зразок при подальшому розгляді аналогічних справ та якому держава надає загальнообов'язкове значення. Актуальність теоретичного осмислення сутності, розвитку та механізму дії прецедентної форми права базується також і на об'єктивній необхідності постійного оновлення науки теорії права, яка, по-перше, не може обмежуватись рамками вітчизняної правової системи, по-друге, має йти попереду практики, виконуючи свою прогностичну функцію [2, с. 3].

Таким чином, сьогодні спостерігається трансформація правової системи України під впливом євроінтеграційних процесів, які з кожним роком глибшають та інтенсифікуються. Традиційні для романо-германської правової сім'ї риси, притаманні й українському праву, змішуються з англосаксонськими традиціями правотлумачення та правозастосування. Сьогодні на часі змінити наше бачення континентального характеру української правової системи як безальтернативної універсальної форми правового регулювання, інтерпретацію її призначення як одного лише «застосування права». В умовах стрімкого розвитку правової системи України результати всебічного дослідження юридичного прецеденту як форми юридичного впливу на суспільне життя здатні допомогти у визначенні нових методів підвищення ефективності законодавства; при удосконаленні процедур відправлення правосуддя; у створенні незалежної судової влади, яка б користувалася повагою у суспільстві; при імплементатії конструкцій англо-американського права.

Література

1. Степаненко К.В. Концептуальні основи правової системи України перехідного періоду / К.В. Степаненко // Юридичний науковий електронний журнал. – 2016. – № 6. – С. 30-33.
2. Малишев Б. В. Судовий прецедент у правовій системі Англії (теоретико-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Б.В. Малишев. – К., 2002. – 19 с.

Струц Анастасія Сергіївна
студентка юридичного факультету

*Науковий керівник – доктор історичних наук Маргулов А.Х.
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ІСТОРИЧНІ УРОКИ ТОТАЛІТАРНОГО МИНУЛОГО НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ГУЛАГУ

Пізнання сучасної системи правових відносин у незалежній українській державі неможливе без критичного осмислення минулого. Період 1920-1950-х років є визначальним у створенні фундаменту тоталітарних засад існування радянського минулого.

Метою нашого дослідження є виявлення фактів придушення національної свідомості українців у СРСР за допомоги ГУЛАГівської системи.

Цим питанням опікувалось широке коло науковців, серед вітчизняних можна визначити І. Біласа, В. Даниленко, Р. Подкура та ін., які у своїх працях розвінчують міфологію непогрішності радянського тоталітарного устрою та вказують на розбіжності між існуючими нормами права та системою покарань [1].

Радянська влада створила систему фізично-правового залякування населення за допомогою державної системи відбування покарань. Мережа впровадження покарань була об'єднана у таку структуру, як ГУЛАГ (Головне управління виправно-трудова таборів, трудових поселень і місць ув'язнення). В СРСР в 1934-1956 рр. цей підрозділ НКВС здійснював керівництво системою виправно-трудова таборів (ВТТ), у структурі якої існували такі ВТТ: Карлаг, Норильський ВТТ, СЛОН та ін., які включали в себе цілий ряд табірних пунктів (тобто власне таборів).

Здебільшого туди потрапляли діячі українського національно-визвольного руху – військовослужбовці армії УНР, вояки повстанських загонів, громадсько-політичні діячі, духовенство, інтелігенція, репресоване селянство. Більшовицька влада розпочала знищення своїх дійсних, а так само потенційних опонентів, незважаючи на загальноприйняті процесуальні норми і правові гарантії. Тепер людське життя стало залежати від «милості» більшовицьких вождів. Насильство стало універсальним засобом досягнення намічених цілей.

Терор більшовиків проти політичних супротивників мав метою прискіпати будь-які спроби інакомислення. З кожним днем табори росли і набирали міць. Це були табори суворого режиму, в'язні яких примусово працювали на

будівництва заводів та у видобувній промисловості в нелюдських умовах: 12-годинний робочий день, фіксовані норми виробництва, котрі за вказівкою бригадира слід було доробляти у позаробочий час під пильним оком озброєних конвоїрів.

У таборах панувала нелюдська атмосфера – важкі умови, недотримання елементарних прав людини, суворі покарання за найменші порушення режиму. За підрахунками українських дослідників В. Щербини та Б. Гривачевського, в 1930-х рр. лише за звинуваченнями у «контрреволюційній» та «троцькістській» агітації в Україні засудили 370 тис. осіб. Статистика жертв серед учасників та прихильників українського визвольного руху за 1944-1953 роки сягає близько півмільйона осіб. Радянськими органами держбезпеки було заарештовано 134 тисячі осіб, знищено (загинули у повстаннях, розстріляні або закатовані) 153 тисячі, депортовано 204 тисячі осіб (переважно сім'ї учасників визвольного руху) [2].

Перебуваючи в системі лагерних установ, українці не полишали власної гідності, відчуття національної самосвідомості та намагалися відстояти свої права, незважаючи на існуючий устрій. Це виливалося у повстання. Одним із проявів такої тенденції є повстання у Кенгірі, Норильську та ін. Серія цих повстань вказує на нескореність українського духу та природне відчуття правди.

Як бачимо, до українців була застосована потужна система репресивного карального придушення з боку тоталітарного керівництва Радянського Союзу, але, незважаючи на це, незламність поглядів, стійкість прагнень відстоювання національної самобутності та ментальності у націо-державному контексті стає невід'ємною рисою українців у 1930-1950-х рр. та транслюється у майбутнє. Досвід незламності формує нову ментальність із прагненням незалежності, що наочно було продемонстровано українцями у 1991 році та під час Революції Гідності.

Література

1. Подкур Р. «Дитячий ГУЛАГ» у контексті політики державного терору (1937-1939 р.) / Р. Подкур // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – К. : Сфера, 2007. – С. 189-204; Даниленко В. Сталінізм на Україні: 20-30-ті рр. / В. Даниленко. – К. : Либідь, 1991. – 344 с.; Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: у 2 кн. / І. Білас. – К. : Либідь – Військо України, 1994. – Кн. 2. – 688 с.
2. Портал українського націоналіста. Нескорена нація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://neskorena-nacia.com.ua/novyny/936-ukrainski-povstantsi-v-hulahu-borotba-tryvaie.html>.

Тимошенко Надія Вікторівна
студентка юридичного факультету

науковий керівник – Чербаєва О.В.
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ БОЙОВИХ ДІЙ У ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Війна завжди приносить лише збитки і має жахливі наслідки. Сьогодні тема військових дій є дуже актуальною як для всього світу, так і для нашої держави. При вивченні питання наслідків ведення бойових дій завжди звертають увагу, перш за все, на економічні та демографічні проблеми. Але потрібно займатися вивченням екологічних проблем, які настають під час війни і мають великий вплив на подальший розвиток постраждалої місцевості у майбутньому.

Зараз наша держава переживає важкі часи через збройний конфлікт на Сході. І, на жаль, на даний час бойові дії тривають. Але вже зараз ми повинні шукати шляхи вирішення екологічних проблем, які обов'язково постануть перед нами після завершення антитерористичної операції. І через те, що неможливо одразу виправляти становище на окупованих територіях, оскільки практично неможливо туди потрапити, слід розуміти, що наслідки цих бойових дій будуть досить суттєвими і на відновлення екологічного стану піде не один рік.

Вивченням даної теми вже активно займалися вчені на прикладах війн, які відбувалися раніше. Можна зазначити, що найбільш активно вивчення даного питання розпочалося у ХХ ст., коли відбувалися найбільш масштабні війни і почали з'являтися нові види озброєння, які мають безпосередній вплив на довкілля. Це були такі вчені, як Вавилов А.М., Зонн С.В., Дорфман С., Яременко В., Усиков А., Шушков П., Колбасов О.С. та інші.

Якщо за приклад для розгляду воєнних наслідків взяти наслідки конфлікту у колишній Югославії, то до них можна віднести забруднення атмосферного повітря, яким небезпечні викиди розповсюджуються і на сусідні держави. Також має місце забруднення річок, води яких впадають в інші річки та моря, які знаходяться у межах інших держав. Бомбардування та «кислотні дощі» завдали непоправної шкоди зерновим і овочевим культурам, фруктовим садам на величезній території. Все це завдало балканському регіону економічних збитків на 15-20 років вперед [1].

Як бачимо, екологічні наслідки неможливо «втримати» лише у межах території, де відбуваються озброєнні конфлікти. Через якийсь час, а деякі наслідки можливо відчуті й одразу, всі ці проблеми матимуть вплив не лише на Луганську та Донецьку область, але й на всю країну, і навіть на країни-сусідів.

Що стосується саме Донецької та Луганської областей, то зараз вже іс-

нує велика кількість екологічних проблем, які потрібно вирішувати негайно, а також певна кількість проблем, на подолання яких потрібен буде час. Треба зазначити, що ще до виникнення конфлікту на Сході констатувалася концентрація екологічних проблем, які мали істотний вплив на довкілля усієї держави, а зараз, коли виникли додаткові фактори впливу на існуючий стан, слід боятися, що рано чи пізно це може привести до екологічної катастрофи [2].

Спираючись на специфіку східного регіону, треба звернути увагу на руйнування найбільш екологічно небезпечних промислових підприємств, таких як Авдіївський, Єнакієвський та Ясинуватський коксохімічні заводи, Горлівський азотно-туковий завод «Стирол», Лисичанський нафтоперероблювальний завод та інші гіганти промисловості. Внаслідок їх пошкодження існує великий ризик потрапляння токсичних речовин в атмосферу, ґрунт, підземні та поверхневі води. Десятки і сотні років територія може бути отруєна радіоактивними та іншими шкідливими речовинами [3].

Прикладом небезпечного впливу воєнних дій на вугледобувну сферу, а саме на їх роботу, може бути вибух метану на шахті ім. А.Ф. Засядька. Під час цього вибуху у березні 2015 року загинули 33 гірника. Ця шахта знаходиться у безпосередній близькості до донецького аеропорту, де відбуваються активні бойові дії, що саме й призвело до цієї трагедії. Також постійні перепади електроенергії через пошкодження електроліній призводять до повного зупинення роботи шахт та підтоплення шахтними водами. Як наслідок, спостерігаємо виникнення аварійних ситуацій і значну шкоду довкіллю [2].

Великих збитків завдано земельним ресурсам краю. Ґрунту східних областей властива висока родючість, на них знаходилась велика кількість сільськогосподарських підприємств, які вирощували зернові культури, займалася висадками садів. Земля після розривів боєприпасів, пересування військової техніки, впливу шкідливих викидів промислових підприємств у навколишнє середовище не може самостійно відновлюватися. Можна припустити, що, коли буде зроблено офіційну оцінку стану довкілля у зоні АТО, виявиться великий відсоток земель, які неможливо відновити. І країна зазнає економічних збитків.

Через постійні обстріли та вибухи у Донецькій і Луганських областях значно збільшилась кількість пожеж. За даними організації «Екологія-Право-Людина», у результаті пожеж пошкоджено 17% лісів і 24% степів в зоні АТО. А за даними ЗМІ, згоріло 1200 га національного парку «Святі гори» і 1800 га регіонального парку «Донецький кряж». На відновлення лісів може піти 50 років [4].

Як висновок, можна сказати, що зараз на Донбасі існує багато труднощів з подоланням проблем екологічної безпеки, не функціонують офіційні оціночні й контролюючі установи, які можуть надати точну і повну оцінку стану навколишнього середовища. Немає точних даних про пошкодження та їх характер. Більшість інформації вважається секретною і не може розповсюджуватися. Коли настане момент повернення окупованих територій під пра-

вове забезпечення України, перед державою постане багато проблемних питань, й одним з них буде питання екологічної безпеки не лише територій, на яких відбувалась антитерористична операція, а й усієї держави. І від цього залежатиме життя та здоров'я усіх громадян, майбутнє Донецької і Луганської областей. Для відновлення природного середовища і надр необхідним буде залучення міжнародних екологічних організацій, Україна потребуватиме фінансової, технічної та організаційної допомоги. Треба обов'язково звернути увагу на досвід виходу інших держав із подібних ситуацій. Також вважаємо, що потрібно більш детально вивчати екологічний контекст збройних конфліктів. Це дозволить у майбутньому запобігти появі нових проблем не лише в Україні, а й в інших державах світу, і допоможе не допускати екологічних катастроф під час воєнних конфліктів.

Література

1. Міщенко Л.В. Екологічні наслідки військової діяльності ті можливі шляхи їх подолання / Л.В. Міщенко // Науковий вісник НГУ. – 2010. – Вип. 1 – С. 96-100.
2. Аверін Д. Війна на сході України: бойові дії та екологічні наслідки / Д. Аверін, М. Денісов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://euaeco.com/?environmental-consequencesfighting/ua>.
3. Мінка С.В. Екологічні наслідки локальних військових конфліктів / С.В. Мінка // Системи обробки інформації. – 2006. – Вип. 3 (52) – С. 198-202.
4. Петрухін С.Ю., Пісня Л.А., Чеботарьова О.В., Кірієнко М.М. Екологія військової діяльності в аспектах впливу на АПК України / Петрухін С.Ю., Пісня Л.А., Чеботарьова О.В., Кірієнко М.М. – К., 2015.
5. Приборович А.А. Екологічний контекст сучасних воєнних конфліктів / А.А. Приборович // Місце особистості в історії: реальність і проблеми вивчення: наук. зб. (за матеріалами 1-ї Міжнародної науково-практ. Інтернет-конференції) / редкол. В. Н. Сидорцов. – Мінськ : БДУ, 2011. – С. 148-153.

Тищенкова Ірина Олександрівна
доцент кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПРАВОВІ ЗАСАДИ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Сучасна розбудова демократичної держави неможлива без ринку надання адміністративних послуг, оскільки дані правовідносини встановлюють зв'язок співпраці між органами державної влади та населенням України.

Упродовж багатьох років розбудова системи надання адміністративних послуг та впровадження в діяльність органів публічної влади технологій електронного урядування відбувалися несистемно, майже стихійно. Так, можли-

вості використання технологій електронного урядування мали факультативний характер, зосереджувалися переважно у сфері комунікацій та визнавалися альтернативним способом здійснення традиційних процедур [9].

Відповідно до ст. 3 Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1]. Також Конституцією гарантується, що «громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами» (ст. 38) та «усі мають право направляти індивідуальні чи колективні звернення ... до органів державної влади». Отже, діяльність держави спрямована на задоволення потреб та інтересів фізичних і юридичних осіб. Держава в цьому випадку є партнером, що надає послуги, а фізичні та юридичні особи – одержувачами послуг.

Також, відповідно до ст. 34 Конституції України, «кожен громадянин має право вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію в усній формі, письмово або іншим способом» [1]. У ст. 9 Закону України «Про інформацію» також зазначено, що «всі громадяни мають право отримувати інформацію, а також закріплено можливість вільного отримання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних для реалізації своїх прав і задоволення законних інтересів» [2].

Можливість висвітлення діяльності органів влади в мережі Інтернет (на власних веб-сайтах) – це лише невелика частка від загальної кількості варіантів інформування органами влади про свою діяльність, але, враховуючи стрімкий розвиток ІКТ, дуже важливим в контексті задоволення потреб громадян в інформації є отримання сервісних послуг.

В Україні сформовано нормативно-правову базу, що регулює питання поширення в мережі Інтернет інформації про соціально-економічну діяльність у державі та регіонах, нормативно-правову діяльність органів влади, процедуру надання адміністративних послуг.

Так, 6 вересня 2012 р. було прийнято Закон України «Про адміністративні послуги» № 5203-VI [3], який докорінно змінив ситуацію не тільки щодо надання адміністративних послуг, але й щодо застосування в діяльності органів влади технологій електронного урядування для надання електронних послуг. Відтепер ці технології стали обов'язковими в роботі органів публічного управління.

Після прийняття цього Закону в нормативно-правовій базі України стали з'являтися документи, які визначають конкретні моменти використання технологій електронного урядування в діяльності органів влади щодо надання електронних послуг:

- постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку ведення Реєстру адміністративних послуг” від 30 січня 2013 р. № 57 [4];
- розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концеп-

ції Державної цільової програми створення та функціонування інформаційної системи надання адміністративних послуг на період до 2017 року” від 24 липня 2013 р. № 614-р [5];

– постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Примірного регламенту центру надання адміністративних послуг” від 1 серпня 2013 р. № 588 [6].

Постановою Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо створення інформаційної системи «Електронний Уряд» визначено, що «одним із пріоритетних завдань щодо розвитку інформаційного суспільства є надання громадянам та юридичним особам інформаційних та інших послуг» [7] і, відповідно до «Порядку надання інформаційних та інших послуг з використанням електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» [8], виділено чотири види надання інформаційної послуги: інформування, одностороння взаємодія, двостороння взаємодія і проведення трансакцій. За цим Порядком перелік має чотири основні розділи: послуги для громадян, послуги для державних службовців, послуги для юридичних осіб та послуги для представників міжнародної спільноти. Проте, як вважають деякі дослідники, така класифікація потребує доопрацювання, оскільки, наприклад, не передбачено послуг, пов’язаних з правами власності на землю, та не визначено зміст конкретних послуг [10, с. 56].

Основні цілі щодо надання послуг в електронному вигляді визначено в Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки [9, с. 102]. Зокрема, вказано на необхідність збільшення різноманітності та кількості послуг населенню та бізнесу, що надаються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, та впровадження механізмів надання органами державної влади й органами місцевого самоврядування юридичним та фізичним особам інформаційних послуг з використанням мережі Інтернет.

Незважаючи на існування нормативно-правових документів, які регулюють сферу впровадження послуг в електронному вигляді, існують певні недоліки щодо визначення та класифікації послуг; деякі програми та документи мають декларативний характер та «їм бракує чіткого логічного ланцюга: мета – завдання – результати – короткотермінові наслідки – довготермінові наслідки» [10, с. 195]. Тому нагальною є потреба в розробці стратегії розвитку електронного урядування в Україні.

На необхідності даної стратегії неодноразово наголошується на науково-практичних конференціях, «Днях електронного урядування» та в наукових дослідженнях. Зокрема, в дослідженні «Електронне урядування в Україні: аналіз та рекомендації» наголошується, що «розробка та прийняття стратегії сприятиме досягненню європейських стандартів якості електронних адміністративних послуг для бізнесу та громадян» [10, с. 215].

Проблема інформаційної відкритості органів державної влади та органів місцевого самоврядування теж має важливе значення. Закритість процедур процесу надання послуг та низький рівень інформованості населення про

принципи діяльності публічного органу є суттєвим гальмом при впровадженні адміністративних послуг в електронному вигляді. Інформаційна відкритість є одним із факторів легітимності влади, її ефективної політики та важливим засобом громадського контролю і протидії корупції. Лише необхідний рівень відкритості та прозорості публічних органів влади сприятиме вирішенню цієї проблеми.

Виконання вимоги закону, щодо створення міжвідомчої електронної взаємодії забезпечення безоплатного та відкритого доступу до інформаційних систем та баз даних, передбачене Концепцією Державної цільової програми створення та функціонування інформаційної системи надання адміністративних послуг на період до 2017 р., затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 липня № 614-р. Серед шляхів та способів розв'язання проблеми недостатності інформаційного забезпечення надання електронних адміністративних послуг Концепцією визначено такі напрямки:

– «створення інформаційної системи електронної міжвідомчої взаємодії державних органів, яка повинна забезпечувати отримання інформації, необхідної для надання адміністративних послуг, з електронних інформаційних систем та баз даних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в автоматичному режимі;

– забезпечення технологічної сумісності інформаційної системи електронної міжвідомчої взаємодії державних органів з електронними інформаційними системами та базами даних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та визначення на законодавчому рівні вимог щодо обов'язкового підключення до зазначеної системи всіх інформаційних систем та баз даних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування;

– підключення до інформаційної системи електронної міжвідомчої взаємодії державних органів інформаційних ресурсів органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, державної установи «Урядовий контактний центр» та забезпечення фінансування подальшого функціонування й модернізації зазначеної системи» [5].

Таким чином, сучасна нормативно-правова база України передбачає існування широкого спектру процедур інформування публічної адміністрації споживачів адміністративних послуг із використанням інформаційно-комунікаційних технологій про порядок надання послуг.

Тобто в цілому можна стверджувати, що загальні передумови нормативно-правового регулювання надання електронних послуг створені, але для повноцінного впровадження електронних послуг цього недостатньо. Адже сьогодні нормативно-правова база, яка регулює підстави та порядок надання саме електронних послуг в Україні, відсутня, як і відсутні нормативно-правові акти, що визначають технічні стандарти та регулюють адміністративні процедури їх надання.

Література

1. Конституція України: Відомості Верховної Ради України. - 1996. - №30. - Ст. 141.
2. Про інформацію: Закон України від 3 жовтня 1992 № 2657-ХІІ. – ВРУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>
3. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI. – ВРУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>
4. Про затвердження Порядку ведення Реєстру адміністративних послуг: постанова КМУ України від 30.01.2013 р. № 57 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kmu.gov.ua/>
5. Про схвалення Концепції Державної цільової програми створення та функціонування інформаційної системи надання адміністративних послуг на період до 2017 р.: розпорядження КМУ України від 24.07.2013 р. № 614-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kmu.gov.ua/>
6. Про затвердження Примірного регламенту центру надання адміністративних послуг: постанова КМУ України від 01.08.2013 р. № 588 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2/rada.gov.ua/>
7. Про заходи створення електронної інформаційної системи «Електронний уряд»: постанова КМУ України від 24.07.2003 р. № 208 [Електронний ресурс]: ВРУ України : за станом на 1 січня 2012 р.. – Режим доступу: <http://zakon2/rada.gov.ua/>
8. Порядок надання інформаційних та інших послуг з використанням електронної інформаційної системи «Електронний уряд»: наказ Держкомітету зв'язку та інформатизації України від 16.08.2003 р. № 149 [Електронний ресурс]: ВРУ України : за станом на 1 січня 2012 р.. – Режим доступу: <http://zakon2/rada.gov.ua/>
9. *Конотопцев О.С.* Використання технологій електронного урядування в процесі надання адміністративних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db2013-2/doc/1/_03.pdf.
10. Баранов О.В. Електронне урядування в Україні: аналіз та рекомендації. Результати дослідження // [О.А. Баранов, І.Б. Жилияєв, М.С. Демкова та ін.]; за ред. І.Г. Малюкової. - К.: ООО «Поліграф-Плюс», 2007. - 254с.

Хаустова Аліса Костянтинівна

студентка юридичного факультету

науковий керівник – Черобаєва О.В.

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

юридичного факультету Дніпропетровського

державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ ВИДОБУТКУ БУРШТИНУ

Сьогодні гостро постає питання видобування та реалізації бурштину в Україні. У зв'язку з економічними проблемами та низьким рівнем зайнятості людей у Житомирській, Рівненській та Волинській областях розширилися масштаби незаконного видобування бурштину, які призводять до катастрофічних екологічних проблем, які виражаються у знищенні лісів. У свою чергу, знищення лісів тягне за собою проблеми тваринного та рослинного світу,

а використання помпового методу видобування бурштину призводить до повної загибелі ґрунту, який стає піском, а це означає, що на цій території природа не відновиться сама, на цьому місці в майбутньому більше не буде корисних копалин і бурштину.

Помповий метод є шкідливим і для самих старателів, які цілий день проводять стоячи ногами по коліно у холодній воді, це призводить до різних захворювань та іноді втрати самих ніг.

Не тільки економічні труднощі впливають на "тіньовий" ринок з бурштину, але і такі умови, як: висока якість українського бурштину на світовому ринку, корупція, незначна відповідальність за видобування корисних копалин, відсутність законодавства, простий спосіб видобування, неконтрольованість.

Держава теж зазнає великих втрат, тому що зовсім не отримує грошей з видобування бурштину, а це означає, що більше ніж 100 тисяч доларів за рік не надходять до бюджету і не покращують економічну ситуацію. В Україні було наявне лише одне легальне державне підприємство – «Укрбурштин», що застосовувало більш безпечний метод добування – кар'єрний, який задає не таких значних втрат, але потребує більше часу для добування та більшого технічного обладнання. Також державне підприємство відповідатиме у разі, якщо не закопають кар'єр і не відновлять ту частину лісу, яка загинула під впливом його діяльності.

Різниця у шкоді, що спричиняється фізичними особами, які видобувають бурштин, та ДП «Укрбурштин», майже немає. Методи вони використовують однакові, але стихійні видобувачі занадто швидко знищують екологічні об'єкти; встановити осіб, які будуть нести відповідальність, дуже складно; ці люди не спрямовують свої дії на обережне ставлення до природи та не займаються рекультивацією порушених земель. Сьогодні стан ДП «Укрбурштин» дуже скрутний, підприємство майже збанкрутіло, а це означає, що держава майже не отримує прибуток, в той час коли інші старателі мішками вивозять бурштин і гектарами знищують ліс [1].

Мало уваги з приводу цього питання приділено науковцями та правниками. Стосовно екологічної проблеми багато речей замовчуються, адже зрозуміло, що вплинути на це дуже складно. Хоча Конституція України закріплює у ст. 50 право кожної людини, яка проживає на території України, на безпечне життя та довкілля, а також право на інформацію про стан довкілля. Також бачимо порушення принципів охорони навколишнього середовища, які закріплені в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», де зазначається гарантування безпечного і здорового середовища, збереження просторової і видової різноманітності природних об'єктів, гласність і демократизм, а також компенсація завданої шкоди.

Не дотримуються гарантії екологічних прав громадян (ст. 10 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»), тому що не проводяться широкомасштабні державні та місцеві підтримання, відновлення і поліпшення стану навколишнього природного середовища.

Поки що цю проблему масово порушують лише ЗМІ. Верховна Рада так і не прийняла законопроект "Про видобування та реалізацію бурштину" від 20.11.2015, досі очікується його друге читання. До цього часу у Державній фіскальній службі у митній сфері не закріплено такого виду корисних копалин і товару, як бурштин, який вивозять закордон кожного дня [2].

Стосовно законопроекту "Про видобування та реалізацію бурштину" можна сказати, що він не є досконалим і майже не спрямований на те, щоб усунути екологічну проблему. В законопроекті зазначаються: об'єкти користування надрами (ст. 3); види користування (ст. 4); строки користування (ст. 5), набуття, договори, етапи отримання ліцензування, плата (ст. 18). Водночас у законопроекті майже не описані рекультиваційні зобов'язання, закон спрямований лише на економічні аспекти, за що можна вважати закон антиекологічним. Строки користування бурштиновими надрами на видобування становлять 20 років. На наш погляд, це занадто значний термін для однієї ділянки землі. В той же час не прописаний строк на відновлення природного середовища цієї місцевості тим суб'єктом, який здійснював виробничу діяльність.

Позитивним у законопроекті є те, що обов'язково зазначається особа старателя, його телефон і адреса, обов'язок оплати вартості робіт з рекультивациі земель (ч. 8 ст. 14). Також старателем може бути лише зареєстрована юридична особа або фізична особа – підприємець (ч. 2 ст. 35).

Недолік цих статей, з іншого боку, полягає в тому, що реалізація їх в житті буде дуже складною, тому що в нашій країні в даний час бути підприємцем або юридичною особою не вигідно через дуже великі податки. Тому для держави вкрай необхідно прийняти новий Податковий кодекс, який буде спрямований на користь підприємців, а від того буде корисним і для самої держави.

Стаття 29 Законопроекту "Про видобування та реалізацію бурштину" зазначає обов'язковість порядку обліку та звітності видобутого бурштину, але в Законопроекті ніде не вказуються межі видобування на рік бурштину, не йдеться про необхідність ведення обліку лісу, який був знищений і який потрібно відтворити в тому ж обсязі. Також потрібно встановити обмежену кількість старателів та підприємств, щоб бурштин добували не так швидко та природа встигала відновлюватися. Важливо, щоб легальні підприємства були зацікавлені слідкувати та спостерігати за територією лісу і не давати іншим фізичним особам добувати бурштин для «тіньового» ринку [3].

У законопроекті не встановлено державні органи, які повинні контролювати дії старателів, переміщення бурштину, екологічні наслідки, тим більше ці дії повинні виконуватися систематично, інакше легалізований бізнес одразу стане частково «тіньовим». Механізм забезпечення законності майже відсутній.

Науковець В.Є. Філіпович запропонував чудовий спосіб вирішити більшу частину проблем у сфері незаконного видобування бурштину, яке призводить до знищення лісу. Так, його ідея полягає в тому, щоб застосовувати супутниковий моніторинг – регіональний і локальний, де декілька разів на

добу будуть робитися фотографії лісової місцевості, на яких явно зазначатимуться порушені екологічні території та території, де протягом цієї доби займалися видобутком бурштину, що допоможе спіймати злодіїв майже на місці, а іноді – і встановити особу, тому що космічні комерційні супутники знімають до відстані 0.5-2 м. Ці супутники також будуть виявляти місця природного фонду, які потрібно відновити [4].

Отже, бурштин, лісовий і природний фонд – це об'єкти екологічного права, які повинні бути захищені законами України, тому що неналежне їх видобування і використання веде до екологічної загрози всьому українському суспільству. Зазначений вище законопроект має бути доопрацьовано, продумано механізми реалізації економічних та екологічних процесів, способу контролю та запобігання корупції. Також особливе значення треба надати місцевій громаді та здійснювати інформаційний вплив на все українське суспільство, щоб люди могли усвідомити наслідки цих процесів.

Література

1. Гордійчук М. В. Вплив видобування бурштину на природні ландшафти Рівненщини / М.В. Гордійчук // Фізична географія та геоморфологія. – 2013. – Вип. 2. – С. 259-262.
2. Гулак О. В. Проблемні питання організаційно-правового упорядкування видобутку бурштину в Україні: виклики сьогодення / О.В. Гулак, Р.А. Граб // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Право. – 2015. – Вип. 218. – С. 183-188.
3. Законопроект України "Про видобування та реалізацію бурштину" від 20.11.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53194.
4. Філіпович В. Є. Супутниковий моніторинг територій незаконного видобутку бурштину / В.Є. Філіпович // Український журнал дистанційного зондування Землі. – 2015. – № 6. – С. 4-7.

Хрипко Людмила Володимирівна
завідувач кафедри фізичного виховання,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Ластовкін Владислав Анатолійович
старший викладач кафедри фізичного виховання
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ В УКРАЇНІ

Фізичне виховання відіграє важливу роль у формуванні молодого покоління, зміцненні і збереженні його здоров'я, підготовці до майбутньої професійної діяльності та захисту Батьківщини. Громадяни мають право займа-

тися фізичною культурою і спортом незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, віросповідання, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин. Держава створює умови для правового захисту інтересів громадян у сфері фізичної культури і спорту, розвиває фізкультурно-спортивну індустрію та інфраструктуру, заохочує прагнення громадян зміцнювати своє здоров'я, вести здоровий спосіб життя [1, с. 12].

На сучасному етапі розвитку українського суспільства зберігається актуальність всебічної підтримки сфери фізичної культури і спорту з боку держави. Такий стан речей унормований чинним законодавством. Пріоритети державної політики висвітлювались у відповідних законодавчих та нормативно-правових актах: законах, указах Президента, постановах Верховної Ради України та Кабінету Міністрів, наказах та нормативно-методичних документах.

Указ Президента України № 42/2016 «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація"», лист Міністерства освіти та науки України від 23 лютого 2016 р. № 1/9-97 "Щодо підготовки до проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості студентів", Закон України "Про фізичну культуру і спорт", прийнятий у грудні 1993 року, – всі вони визначають цінність фізичної культури і спорту для здоров'я, фізичного і духовного розвитку населення, утвердження міжнародного авторитету України у світовому співтоваристві. Ці законодавчі акти визначають загальні правові, соціальні, економічні й організаційні основи фізичної культури і спорту в Україні, участь державних органів, посадових осіб, а також підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, у зміцненні здоров'я громадян, досягненні високого рівня працездатності та довголіття засобами фізичної культури і спорту. В ньому наголошується, що держава створює умови для правового захисту інтересів громадян у сфері фізичної культури і спорту, розвиває фізкультурно-спортивну індустрію та інфраструктуру, заохочує громадян зміцнювати своє здоров'я, вести здоровий спосіб життя.

Кабінет Міністрів України за участі громадських організацій розробляє систему заходів щодо підтримання та зміцнення здоров'я різних категорій населення в соціально-побутовій сфері та забезпечує умови для її впровадження в життя, використання фізичної культури і спорту як засобу профілактики і лікування захворювань. Створення умов для занять фізичною культурою населення за місцем проживання та у місцях масового відпочинку населення покладається на місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування за рахунок коштів відповідних бюджетів на підставі державних нормативів фінансування фізкультурно-оздоровчих програм [3, с. 6]. Кабінет Міністрів України 6 червня 2006 року схвалив Концепцію Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки [2, с. 5]. Також 1 вересня 1998 р. в Україні було прийнято другу програму – "Фізична культура – здоров'я нації".

Державні програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні спрямовані на практичну реалізацію Закону України "Про фізичну культуру і спорт". Вони розкривають основні напрямки державної політики в галузі фізичної культури і спорту, визначають їх роль у житті суспільства, показують тенденції розвитку фізкультурно-спортивного руху, окреслюють практичні заходи щодо впровадження фізичної культури в побут громадян, а також закріплюють основні засади організаційного, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного та інших її забезпечень на певних етапах суспільного розвитку.

На основі Державної програми розвитку фізичної культури і спорту Кабінет Міністрів України передбачає відповідний розділ у програмах економічного і соціального розвитку України. Для покращення регулювання у даній сфері приймаються Державні вимоги до фізичного виховання, що містять основні концептуальні положення, характеристики рівнів, змісту та форм фізичного виховання, оцінку діяльності тих, хто займається, кадрове забезпечення та керівництво фізичним вихованням. Вони визначають мету фізичного виховання у навчально-виховній сфері та його завдання, принципи побудови педагогічного процесу з фізичної культури в освітніх установах.

Література

1. Костенко М.П. Законодавче та нормативно-правове забезпечення розвитку спорту вищих досягнень в Україні / М.П. Костенко // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту : зб. наук. праць. – К. : Науковий світ, 2003. – С. 12-17.
2. Корж В.П. Нормативно-правове та організаційно-управлінське забезпечення розвитку фізичної культури і спорту в Україні / В.П. Корж, Ю.О. Павленко, М.В. Дутчак, О.К. Артем'єв, В.П. Карленко, В.О. Дрюков // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. – 2006. – № 10. – С. 4-12.
3. Шкретій Ю.М. Напрями реформування системи фізичної культури і спорту в Україні / Ю.М. Шкретій // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту : зб. наук. праць. – К. : Науковий світ, 2004. – № 4. – С. 5-11.

Царьова Ірина Валеріївна
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат філологічних наук

БІЛІНГВІЗМ ЯК БАГАТОНАЦІОНАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Питання білінгвізму в українській лінгвістиці завжди посідало важливе місце, але лише в останні роки набуло значної актуалізації у зв'язку із сумнозвісними подіями на сході України. Наразі дискусії щодо державної мови в Україні сягнули свого апогею, адже неможливо не помітити, що проблема

мови активно використовується як завіса, за якою розгорнуто широкомасштабну гібридну війну. Мова є одним із найважливіших елементів існування будь-якого етносу. Саме тому розвиток українського суспільства з усіма існуючими проблемами – політичними, економічними та соціальними – знаходить свій відбиток у мовному середовищі нашого соціуму.

Білінгвізм – реальне мовно-соціальне явище, що проявляється у співіснуванні двох мов в одному соціальному, етнічному прошарку суспільства. Це поширене мовне явище, яке спостерігалось в різні часи в різних народів світу. Білінгвізм виникає там, де наявні тісні соціально-економічні зв'язки і співіснують представники різних етнічних груп, які говорять різними мовами. Явище білінгвізму притаманне багатонаціональним країнам. Україна не становить виняток [1]. Проте ступінь володіння другою мовою може бути різним. За ступенем володіння другою мовою, за класифікацією Т. Бертагаєва, білінгвізм поділяється на такі різновиди: 1) нормований; 2) однобічний нормований; 3) ненормований. Нормований білінгвізм, за словами автора, – це такий білінгвізм, який характеризується дотриманням норм (граматичних, лексико-семантичних, фонетичних) обох мов. До однобічного нормованого білінгвізму належить такий, за якого мовець дотримується норм лише однієї з двох мов, здебільшого рідної. Ненормований білінгвізм – це користування другою мовою з порушенням її норми частково або повністю [2, с. 84].

У статті 10 Конституції України йдеться, що «державною мовою в Україні є українська мова» [3], проте вільно функціонують та застосовуються дві мови: російська та українська. Науковці, розглядаючи питання білінгвізму, виокремлюють два його різновиди: офіційний та неофіційний білінгвізм.

Офіційний білінгвізм характеризується визнанням та юридичним закріпленням одразу двох мов як державних. Така мовна політика характерна для багатьох країн світу, наприклад Канади, Бельгії, Білорусі та ін.

Неофіційний білінгвізм, у свою чергу, характеризується офіційним визнанням на рівні законодавства лише однієї мови, у той час як інша залишається широковживаною. Саме неофіційний україно-російський білінгвізм характерний для українського соціуму.

Наразі мовна ситуація в Україні склалася так, що українська й російська мови знаходяться на різних рівнях соціальної значущості та широти вжитку. На загальнодержавному рівні та у діловій сфері українська мова посідає головуючу позицію, але в інших сферах суспільного життя прерогатива належить російській. Гострота проблеми виявляється у тому, що українська мова використовується тому, «що так потрібно», адже вона є офіційною, а російська все більше пускає коріння у свідомості українців, хоча неможливо не погодитись з українським мовознавцем І. Огієнком, що «мова – душа кожної національності, її святощі, її найцінніший скарб» [4, с. 196].

Говорячи про білінгвізм, потрібно усвідомлювати, що у такій ситуації одна мова займає позицію домінуючої, а інша – підлеглої, відтак виникає загроза повного знищення рідної мови або втрата її самобутності. На території

нашої країни виникла така мовна ситуація, коли одна з мов широкого використання поступово перебирає на себе усі функції, витісняючи титульну мову, тобто українську. Інтерференція російської мови щодо української особливо помітна, коли білінгвіст перестає стежити за культурою свого мовлення і робить грубі помилки при вживанні однієї з мов. Довести це можна, наприклад, послухавши виконання носіїв української мови російською або навпаки.

З точки зору орфоепії вимова голосних звуків носіями двох мов має суттєву різницю. Після твердих приголосних голосні *a* та *o*, які знаходяться у ненаголошеному складі, є співзвучними з *[a]*. Така вимова пов'язана з ослабленою артикуляцією та зміною звучання ненаголошених звуків. Якщо порівняти вимову слів росіян та українців, то бачимо таке: наприклад, слово *сковорода* українець вимовлятиме як *[скаварада]*, тоді як росіянин скаже щось на кшталт *[сквьрьда]*, а слово *молоко* з вуст українця звучатиме як *[малако]*, а росіянин промовить *[мьлако]*. Така ж сама проблема з'являється після м'яких приголосних, де ненаголошені *o*, *e*, *a*, *я* є співзвучними з *i*. Іншим важливим моментом російської є оглушення дзвінких звуків у кінці слова та уподібнення *зж*, *сж*, *си*, *зи*, *чи*, *чи*. Українець завжди чітко вимовляє дзвінкі звуки в кінці слова і говорить слова так, як вони пишуться, не враховуючи норми російської мови.

Негативний вплив білінгвізму на чистоту української мови має масовий вжиток русизмів замість українських відповідників. Наприклад: *даже* замість *навіть*, *німа* замість *немає*, *почта* замість *пошта*, *цыплята* замість *курчата*, *председатель* замість *голова*, *зас* замість *зараз*, *рядом* замість *поруч*.

Іншим проблемним питанням білінгвізму залишається змішування українських та російських форм невизначених займенників. Як приклад наведемо: *хто-то* замість *хтось*, *шо-то* замість *щось*, *чого-то* замість *чомусь*.

Варто згадати і про деякі інші наслідки впливу двомовності на українську мову. Такими, наприклад, є утворення найвищого ступеня порівняння прислівників та прикметників за зразком норм російської мови: *самий швидкий* замість *найшвидший*, *самий головний* замість *найголовніший*. Інший наслідок – калькування слів та виразів російської мови: *прийняти участь* замість *взяти участь*, *на протязі* замість *протягом*, *міроприємство* замість *захід*.

Таким чином, під впливом російської мови українська втрачає свою чистоту та самобутність, і ми можемо стверджувати, що білінгвізм для України є негативним явищем. Ситуація двомовності є загрозливою та нестабільною для нашої країни, яка стоїть на порозі розбудови. Білінгвізм можна назвати конфліктом між двома мовами, що закінчиться лише повним витісненням однієї з них. Допоки на питання нашим співвітчизникам: «Яка мова для вас є рідною?» чуємо відповідь «Українська», ми можемо бути впевненими, що наша мова існуватиме, незважаючи на різні існуючі у державі та поза нею проблеми.

Література

1. Іваненко І. Білінгвізм як ознака мовної ситуації в сучасній Україні / І. Іваненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.philology.kiev.ua/library/Komparatyvni_doslidzhenna_17_2012/05.pdf.
2. Бертагаев Т. А. Билингвизм и его разновидности в системе употребления / Т. А. Бертагаев // Проблемы двуязычия и многоязычия. – М. : Наука, 1972. – С. 82-88.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (зі змінами, внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014.
4. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / І. Огієнко. – К. : Абрис, 1991. – 272 с.

Царьов Олександр Дмитрович

доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук

АСПЕКТИ ТАКТИКИ ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Актуальним на даний момент є питання, пов'язане із дослідженням правових підстав використання і застосування спеціальних засобів, заходів фізичного впливу та вогнепальної зброї, але ніхто не звертає уваги, що відпрацьовується тактика цих дій в спокійній обстановці без стороннього втручання. Проблеми ризико-небезпечних професій взагалі й в екстремальних ситуаціях зокрема є також доволі актуальними.

Питанням забезпечення фізичної безпеки працівників Національної поліції України присвячувались роботи майстрів бойових мистецтв різних країн; техніки і тактики дій поліцейських в екстремальних умовах розглядалися у працях Н.М. Ознобишина, В.А. Спиридонова, Л.М. Українця, І. Шмигіна, М. Лонсдейла, С. Франко, Р. Рейла та інших.

У науці проблеми підготовки поліцейських в екстремальних ситуаціях є предметом уваги низки вчених, серед яких потрібно відзначити таких, як Копилов І.А., Санакоєв Д.Б., Горпинич Г.Ф., Сергієнко В.В., Малолепший С.Б. та ін.

Дослідження вчених переконливо доводять, що на працівників, які діють в екстремальних умовах, окрім загальних для пересічних громадян чинників безпеки, впливають специфічні професійні чинники. Їх діяльність характеризується значними фізичними та психічними навантаженнями, необхідністю прийняття відповідальних рішень в умовах дефіциту часу та інформації, протидії озброєному та груповому нападу, масовим порушенням

громадського порядку. Такі умови є екстремальними. Окрім цього, навіть звичайна робота поліцейських (працівників поліції) – огляд місця події, опитування потенційних свідків, проведення допиту, обшуку, регулювання дорожнього руху, патрулювання тощо – містить в собі потенційну небезпеку, а тому теж є екстремальною [4].

Метою статті є визначення особливостей проведення тактико-спеціальних дій працівників Національної поліції в екстремальних умовах з підвищеним рівнем небезпеки.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

- вивчення особливостей найпоширеніших екстремальних ситуацій, що можуть зустрічатися у професійній діяльності поліцейського;
- пошук науково обґрунтованих пропозицій та механізмів щодо покращення навчальної бази із заходів безпеки в екстремальних ситуаціях;
- набрання досвіду, навичок та вмінь при поводженні в екстремальних ситуаціях;
- формування високої психологічної стійкості поліцейських, розвиток у них пильності, мислення, пам'яті, спостережливості та інших професійних навичок для вирішення оперативно-службових завдань в екстремальних ситуаціях.

У сучасних умовах оперативно-службова діяльність працівника поліції справ часто відбувається в екстремальних ситуаціях, в яких від ефективності та правомірності дій працівників залежить забезпечення їх особистої безпеки та безпеки громадян, а також успішність вирішення конкретної службової задачі.

Сучасна тактико-спеціальна підготовка – це теорія і практика підготовки і проведення силових заходів в рамках як спеціальної операції, так і при проведенні окремих оперативних і оперативно-бойових заходів. Виконання завдань психологічної підготовки та активне впровадження в практику навчання і підготовки працівників підрозділів спеціального призначення МВС України елементів напруженості, раптовості, небезпеки і ризику на заняттях з тактико-спеціальної підготовки передбачають чітку організацію і точне дотримання встановлених правил і заходів безпеки. Суворе дотримання заходів особистої безпеки на заняттях з тактичної підготовки має бути спрямоване не на відмову від небезпечних і ризикованих ситуацій, а на попередження та виключення нещасних випадків і пригод. Для цього необхідно заздалегідь планувати кількість і характер елементів ризику і небезпеки, передбачати заходи, що виключають можливість нещасних випадків і пригод. Перед заняттями викладачі повинні вивчити заходи безпеки в тому обсязі, в якому їм доведеться забезпечувати заняття з тактико-спеціальної підготовки, і довести до курсантів вимоги настанов, посібників, курсів та інших документів з питань заходів безпеки.

Дії працівників відбуваються в екстремальних ситуаціях:

- при вирішенні оперативно-службових завдань, пов'язаних із затриманням правопорушників, захисту себе і громадян від протиправних пося-

гань;

- за надзвичайних обставин;
- при вирішенні службово-бойових завдань.

При цьому у результаті помилок, що допускаються працівниками у даних ситуаціях, відбуваються випадки загибелі і поранення працівників і громадян. Особливості оперативно-службової діяльності працівника поліції обумовлюють необхідність спеціальної підготовки до дій в екстремальних ситуаціях. Ця підготовка повинна носити цілеспрямований, комплексний і системний характер. При цьому наголошується, що в даний час виникло протиріччя між вимогами до високого професіоналізму працівників органів внутрішніх справ і недостатньою підготовленістю випускників вузів МВС України до дій в екстремальних ситуаціях.

При цьому дослідниками, як правило, диференційно вивчалися питання фізичної, вогневої і тактико-спеціальної підготовки. Іноді ці питання досліджувалися в комплексі, але і в цих випадках процес підготовки до дій в екстремальних ситуаціях не розглядався як єдина комплексна педагогічна система.

Під поняттям екстремальної ситуації в оперативно-службовій діяльності працівника поліції нами розуміється ситуація, яка виникла в умовах рішення працівником оперативно-службового завдання, пов'язана з підвищеними розумовими, психічними і фізичними навантаженнями, небезпекою для його життя і здоров'я, а також для життя і здоров'я громадян. Екстремальна ситуація, як правило, характеризується:

- загрозою для життя і здоров'я працівника і громадян;
- вираженим дефіцитом часу для оцінки ситуації і прийняття правомірного і тактично-доцільного рішення;
- високим ступенем відповідальності за наслідки дій, обумовлених прийнятими рішеннями;
- високою емоційною напруженістю;
- необхідністю виконувати рухові дії, що характеризуються високою інтенсивністю, а в деяких випадках – великим обсягом фізичного навантаження;
- необхідністю застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї [2].

Моделювання екстремальних ситуацій – це специфічний вид практичного навчання з оперативно-тактичних, тактичних і тактико-спеціальних дисциплін, до яких входить і спеціальна фізична підготовка, при якому працівники поліції на тлі єдиної оперативно-тактичної обстановки набувають, закріплюють і поглиблюють теоретичні знання і практичні навички щодо оцінки обстановки, прийняття рішення із організації дій у надзвичайних ситуаціях та забезпечення ними в таких умовах збереження належного громадського порядку [3].

Основними компонентами підготовки працівників поліції до дій в екстремальних ситуаціях є:

1) фізична підготовка – підготовка працівників до дій в умовах підвищених фізичних навантажень, а також до ефективного застосування фізичної сили і спеціальних засобів для захисту себе і громадян від протиправних дій правопорушника, а також для його затримання;

2) вогнева підготовка – процес підготовки працівників поліції для ефективного застосування вогнепальної зброї в умовах оперативно-службової діяльності;

3) тактична (тактико-спеціальна) підготовка – процес навчання працівників індивідуальної тактики і тактики дій підрозділів поліції при вирішенні оперативно-службових завдань, у тому числі за надзвичайних обставин;

4) психологічна підготовка – процес формування у працівника морально-вольових і психічних якостей, що дозволяють успішно вирішувати оперативно-службові завдання в умовах підвищених фізичних і психічних навантажень, загрози життю і здоров'ю, а також здатності до швидкої й ефективної розумової діяльності в даних умовах;

5) спеціальна юридична підготовка – процес формування у працівників здібності в мінімальний час дати адекватну правову оцінку діям правопорушника і прийняти рішення на свої правомірні дії, пов'язані із застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї, які відповідають обставині, що склалася [2].

На сучасному етапі структура, завдання і функції діючої системи МВС України набули докорінних еволюційних змін. Стандартні методи викладання (лекції, практичні заняття та ін.) обов'язково повинні доповнюватись іншими нестандартними, перспективними для широкого використання методиками, такими як групові вправи (сценарії з моделювання екстремальних ситуацій). Ефективність такого комбінування стандартних поряд із нестандартними методиками проведення занять нам доводить зарубіжна практика [3].

Розглянуті нами компоненти в процесі підготовки працівників поліції в екстремальних ситуаціях реалізуються у вигляді інтегральної підготовки – комплексного процесу, що включає в себе системну сукупність даних компонентів, яка орієнтується на безпосередні умови оперативно-службової діяльності працівника, обумовлені екстремальними ситуаціями.

Література

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua.http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Ахматгатин А.А. Основи підготовки співробітників поліції до дій в екстремальних ситуаціях. – К., 2008.

3. Психолого-педагогічні особливості підготовки майбутніх правоохоронців до безпечної діяльності в екстремальних ситуаціях : посібник / Б.Б. Шаповалов, М.Х. Хасанов, В.С. Бажанюк. – К., 2015.

4. Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : зб. матеріалів міжнародної наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 груд. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2015. – 168 с.

Чабаненко Микола Миколайович
професор кафедри цивільного,
трудового та господарського права
юридичного факультету
Дніпропетровського національного
університету імені Олеся Гончара,
доктор юридичних наук, доцент

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР ДОБРОВІЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст – по суті, новий інститут конституційного права, який з'явився на початку 2015 року та наразі ще не отримав належної оцінки у наукових працях з юриспруденції, викликаючи інтерес передусім у вчених в галузі держаного управління, економіки, політології тощо. В той же час вбачається необхідність і правового аналізу добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст. Почати його доцільно із аналізу відповідних норм позитивного права, які містяться у Законі України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 № 157-VIII [1] (далі – Закон № 157-VIII), та виявлення окремих проблем позитивного правового регулювання добровільного об'єднання територіальних громад, почавши передусім із конституційного виміру добровільного об'єднання територіальних громад.

Відповідно до ч. 1 ст. 140 Конституції України [2] «місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України». З попереднього аналізу цього положення випливає, що Конституція України передбачає об'єднання в єдину громаду лише жителів кількох сіл.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України [2] «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України»; відповідно до ч. 2 ст. 8 – «Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй».

З урахуванням згаданих положень Конституції виникає закономірний сумнів у тому, чи не суперечить Конституції Закон № 157-VIII в частині добровільного об'єднання територіальних громад селищ та міст.

В межах позитивного права це питання знято Рішенням Конституційного Суду України від 18.06.2002 № 12-рп/2002 [3], в п. 1 резолютивної частини якого зазначено: «Положення частини першої статті 140 Конституції України в аспекті порушених у конституційному поданні питань необхідно

розуміти так, що ці положення дають визначення:

- місцевого самоврядування як права територіальної громади вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України;
- територіальної громади як жителів села, селища, міста чи добровільного об'єднання жителів кількох сіл у сільську громаду.

Зазначені положення не встановлюють порядку об'єднання або роз'єднання самих територіальних громад.

Питання організації місцевого самоврядування, які не врегульовані Конституцією України, у тому числі умови та порядок об'єднання або роз'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, мають визначатися законом (стаття 146 Конституції України)».

Така правова позиція Конституційного Суду України обґрунтована, зокрема, тим, що:

«Установивши в статтях 140-145 Конституції України основні засади функціонування місцевого самоврядування, його органів, матеріальну і фінансову основу тощо, Конституція України решту питань організації місцевого самоврядування, формування, діяльності та відповідальності його органів віднесла до визначення законом (ст. 146 Конституції України). Тим самим на конституційному рівні передбачено створення правових умов для подальшого законодавчого врегулювання суспільних відносин у сфері місцевого самоврядування.

Конституційний Суд України виходить з того, що вирішення порушених у конституційному поданні питань щодо об'єднання або роз'єднання територіальних громад, які положеннями Конституції України не визначені, має здійснюватися у законодавчому порядку» (п. 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 18.06.2002 № 12-рп/2002 [3]).

Однак правова позиція Конституційного Суду України видається недосконалою. У статті 146 Конституції України [2] зазначено, що «інші питання організації місцевого самоврядування, формування, діяльності та відповідальності органів місцевого самоврядування визначаються законом». Очевидно, під «іншими питаннями» слід розуміти ті питання, що не врегульовані Конституцією. Однак не можна сказати, що питання визначення того, хто ж є територіальною громадою і в якому випадку територіальна громада може бути результатом об'єднання, не врегульоване Конституцією України – за наявності згаданої ст. 140 Конституції.

Цікаво, що в ході конституційного провадження правову позицію, відмінну від позиції Суду, а саме про те, що Конституція України передбачає лише об'єднання територіальних громад сіл, а об'єднання територіальних громад селищ і міст суперечить Конституції України та не може бути передбачено окремим законом, висловили Президент України та Міністерства юстиції. При цьому в дусі правової позиції Суду висловилися: суб'єкт права на конституційне подання – 45 народних депутатів України – та Голова Верховної Ради України.

Таким чином, наявність Рішення Конституційного Суду України від 18.06.2002 № 12-рп/2002 не знімає проблеми конституційних засад об'єднання територіальних громад селищ та міст. Про це свідчить і аналіз матеріалів законопроектної роботи, яка передувала прийняттю Закону № 157-VIII. Так, сумніви щодо конституційності об'єднання територіальних громад селищ та міст висловили Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради та Головне юридичне управління Апарату Верховної Ради [4-6].

Таким чином, вбачаємо за необхідне внести відповідні зміни до ст. 140 Конституції, зміст яких полягав би у безпосередньому закріпленні поряд із можливістю об'єднання територіальних громад сіл також і можливості об'єднання територіальних громад селищ та міст.

Література

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – Ст. 91.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Рішення Конституційного Суду України від 18.06.2002 № 12-рп/2002 у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 140 Конституції України (справа про об'єднання територіальних громад) (справа № 1-16/2002) // Офіційний вісник України. – 2002. – № 26. – С. 12. – Ст. 1233.
4. Висновок на проект Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (реєстр. № 4070а від 13.06.2014) від 03.07.2014 / Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України; В.О. Гергелійник; В.І. Борденюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=523&pf35401=316020>.
5. Зауваження до проекту Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (до реєстр. № 4070а (друге читання)) від 13.08.2014 / Головне юридичне управління Апарату Верховної Ради України; А. Нижник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&511=52379&pf35401=316028>.
6. Зауваження до проекту Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (до реєстр. № 0915 (друге читання)) від 02.02.2015 / Головне юридичне управління Апарату Верховної Ради України; А. Нижник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=52379&pf35401=327264>.

Чербаєва Ольга Володимирівна
викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРСНОГО ВІДБОРУ ПРАЦІВНИКІВ

Однією з основних функцій вітчизняного трудового законодавства є захист права громадянина на працю, що гарантується ст. 43 Конституції України. Укладання трудового договору, мета якого полягає у вирішенні питань щодо роботи за обраною професією, спеціальністю та відповідною кваліфікацією, – це шлях до реалізації зазначеного права. Свобода укладання трудового договору для працівника виявляється в можливості обирати місце і вид роботи, враховуючи власні інтереси, а для роботодавця – це вибір працівника, що відповідає за своїми діловими та кваліфікаційними якостями за запропонованій посаді.

Досить ефективною формою підбору кваліфікованого персоналу є конкурсний відбір. Чинний Кодекс законів про працю України і вітчизняне трудове законодавство не надають визначення поняття «конкурс», хоча неодноразово у наукових працях обговорювалося питання щодо необхідності його законодавчого закріплення. У ст. 53 Проекту Трудового кодексу України зазначається, що конкурсний відбір проводиться у випадках, передбачених трудовим законодавством або рішенням роботодавця. Порядок проведення конкурсу затверджується роботодавцем [5]. Отже, власне визначення поняття «конкурс» у проекті Трудового кодексу ми також не знаходимо. Звернемося до наукового визначення. Так, В.І. Прокопенко визначає конкурс як особливий порядок підбору працівників на посади, що дозволяє відбирати на заняття певної посади кращого з претендентів [4, с. 171]. Таким чином, головною метою конкурсу є підвищення об'єктивності відбору висококваліфікованого персоналу з числа запропонованих спеціалістів за допомогою всебічного розкриття потенціалу майбутніх працівників. Обрання на посади за конкурсом дає змогу поліпшити й удосконалити діяльність певної організації, підвищити конкурентоспроможність та зростання ділової кваліфікації колективу підприємства.

Ми знаходимо регулювання конкурсного відбору у різних нормативно-правових актах. В Україні згідно з чинним законодавством конкурс може проводитись при виникненні трудових правовідносин з медичними працівниками, науково-педагогічними працівниками, з державними службовцями, з художнім та артистичним персоналом закладів культури.

Порядок заміщення вакантних посад за конкурсом встановлюється не

тільки законами, а й статутами або положеннями певних підприємств, установ, організацій. Вважаємо за доцільне на рівні конкретної організації здійснювати розробку відповідного Положення про проведення конкурсу із зазначенням переліку посад, що заміщаються у конкурсному порядку.

Отже, на підставі викладеного можемо диференціювати такі різновиди конкурсного відбору: конкурс, що проводиться на підставі закону; конкурс, що проводиться на підставі локальних актів організації.

Конкурс є досить дієвим та ефективним способом проведення кадрового відбору, оскільки, як вже зазначалось раніше, дає змогу роботодавцеві обрати найбільш підходящу кандидатуру серед певної кількості претендентів на посаду. При цьому до участі в конкурсі будуть допущені лише ті кандидати, які відповідають вимогам, що висуваються до певної посади безпосередньо керівником або адміністрацією підприємства. Слід відзначити також демократичність, що характеризує проведення такого заходу. В ході проведення конкурсу, тобто у процесі пошуку найкращого або найбільш підходящого претендента, відбувається аналіз наданих документів та відомостей, проводяться різні співбесіди та тестування, виконуються ті чи інші пробні завдання, – все залежить від кваліфікаційних вимог, що висуваються роботодавцем до тієї чи іншої посади. Слід зазначити, що всі етапи проведення конкурсу та остаточні вимоги, що висуваються до претендентів, повинні бути передбачені в Положенні про проведення конкурсу на заміщення вакантних посад.

Застосування конкурсу з метою ефективного вибору майбутнього працівника характеризує його як практичний інструмент, що передбачає процедурний формалізм, який гарантує дієвість його результатів і забезпечує рівність доступу осіб до виконання робіт (обіймання посад) [2, с. 106, 107].

Характеризуючи конкурс як окрему організаційно-правову форму відбору кадрів, можна відзначити декілька специфічних ознак або рис:

а) наявність окремих етапів (або стадій), таких як: висунення кандидатур; вивчення та обговорення конкурсною комісією ділових та професійних якостей кандидата; прийняття спільного рішення комісії та керівника підприємства щодо кандидатури, обраної за результатами конкурсу, що забезпечує виваженість рішень, оскільки повноваження роботодавця делегуються колегіальному органу – конкурсній комісії, завдяки функціонуванню якого долається упередженість при прийнятті рішення;

б) мета конкурсу, як ми вже згадували раніше, – це виявлення найкращих працівників серед претендентів на виконання відповідної роботи;

в) коло кандидатів у працівники, що приймаються на роботу за конкурсом, визначається на законодавчому рівні та в локальних актах;

г) трудовий договір укладається за результатами прийнятого конкурсною комісією рішення після проведення конкурсної процедури відбору кандидата у працівники [1, с. 146].

Водночас, разом із перевагами, конкурс має й певні недоліки. Оцінка професійних якостей ґрунтується на кваліфікаційних вимогах, що висува-

ються до відповідної посади. Оскільки конкурсна процедура, особливо на державних підприємствах, полягає у порівнянні даних про кандидатів за документами, то можна стверджувати, що ці відомості не дають повного уявлення про ділові якості осіб, які беруть участь у конкурсі. Конкурс, на жаль, далеко не завжди дає можливість визначити моральні якості претендентів, риси їх характеру, ступінь вихованості та соціальну орієнтованість.

Різноманітні форми добору кадрів, однією з яких є і конкурс, досі не отримали належної правової регламентації, завдяки чому роботодавці мають змогу зловживати своїм становищем, порушуючи конституційні права громадян на працю, а також припускаючись випадків дискримінації. Отже, у проекті Трудового кодексу слід надати поняття конкурсу, визначивши загальний порядок та підстави для його проведення.

Література

1. Биков А.В. Добір працівників за законодавством України: питання організаційно-правових форм / А.В. Биков // Актуальні проблеми права: теорія і практика. – 2012. – № 25. – С. 141-148.
2. Зеленський В.М. Конкурс в системі юридичних фактів – підстав виникнення трудових правовідносин / В.М. Зеленський // Митна справа. – 2014. – № 6 (96). – С. 50-506.
3. Мовчан А.О. Правове регулювання відносин із добору кадрів у сучасних умовах / А.О. Мовчан. – Сімферополь : Фірма «Салта» ЛТД, 2010. – 192 с.
4. Прокопенко В.І. Трудове право України : підручник / В.І. Прокопенко. – Х. : Консум, 1998. – 480 с.
5. Проект Трудового кодексу України № 1658 від 27.12.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=53221&pf35401=322609>.

Черненко Анатолій Павлович

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБАЦІЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

7 вересня 2016 року Верховною Радою України прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених», яким внесено певні зміни до деяких законодавчих актів України, у тому числі й до Кримінального процесуального кодексу України. Зокрема, у КПК запроваджено новий інститут – пробацію.

Сам термін «пробація» у вітчизняному законодавстві вживається вперше, тому ознайомлення з цим новим явищем слід розпочинати із з'ясування його тлумачення. Отже, «пробація» у перекладі з англійської означає «випробування» або «умовне звільнення (від покарання)», а у перекладі з латині – «випробувати» або «віддавати під нагляд». Окрім довідкової літератури, поняття пробації наводиться у спеціальному законі. Так, у п. 6 ст. 2 Закону України «Про пробацію» йдеться, що пробація – це «система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого» [1].

На відміну від нашої держави, пробація в інших країнах діє доволі давно, відтак, звернемося до її історії. Науковці (Д.В. Ягунов та інші) зазначають, що перші спроби створити відповідні агенції та інституції були зроблені в Англії. «Так, суддя Метью Девенпорт Хілл з м. Бірмінгем в 1840-х роках відзначився тим, що почав звільняти молодих правопорушників, справи яких він розглядав, для подальшої передачі їх під опіку та проживання з особами, які визвалися бути такими опікунами. Особи, які брали під свої опіку правопорушника, підписували відповідну декларацію. Головним критерієм такої передачі було припущення, що «особа не є настільки морально зіпсованою, щоб відправляти її до в'язниці». Як свідчать офіційні документи, за 17-річну практику такого звільнення зазначеним вище суддею лише 78 з 483 молодих людей повторно постали перед судом» [2, с. 34]. Суддя Метью Девенпорт Хілл багато зробив у сенсі створення і розвитку пробації, але, наприклад, Д.В. Ягунов вважає, що суддя Едвард Кокс з м. Портсмут ще більше наблизився у своїх практиках до сучасної концепції пробації, запровадивши практику призначення спеціальної особи – «офіцера для з'ясування обставин» – для здійснення нагляду за умовно звільненими правопорушниками, що стало зародком системи пробації [2, с. 34].

Ці два англійські судді, безперечно, зробили вагомий внесок у створення пробації, а головне – вони показали, що судді повинні думати про людей, котрі потрапили під суд, не як про потенційних в'язнів, а як про таких, яких можна повернути до суспільства, до нормального життя в ньому, які тож заслуговують на повагу. Повага до цих суддів є беззаперечною, бо історія знає й інших суддів, які приблизно в той же час вчиняли по-іншому. Так, характеризуючи історичні форми кримінального процесу, М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, В.П. Шибіко неодноразово цитували Вольтера, який наводив жахливі приклади суддівського свавілля. У Саксонії, наприклад, суддя Карпцов підписав більш як 20 тисяч смертних вироків. Інший суддя відправив на вогнище більш як 700 осіб [3, с. 7-8].

Цікавим є питання – як поставляться до пробації вітчизняні судді? Безперечно, як відповідальні посадовці, але, щоб розібратися з новою справою, їм буде не зайвою допомога, і така допомога вже передбачається. Про це по-

відомила на прес-конференції в Укрінформі перший заступник Міністра юстиції Наталія Севостьянова. За її словами, «в Україні вже діє пілотний проект з пробації для неповнолітніх. Завдяки Канаді він працює вже декілька років. Норвезькі та канадські консультанти будуть працювати над впровадженням реформ і взаємодіяти із суддями, прокурорами, працівниками пенітенціарних установ, надавати безпосередні консультації, проводити навчання» [4].

Хотілося б наголосити, що такі заходи є цілком виправданими, бо ця справа є новою для вітчизняних суддів, а тому така підготовка є вкрай необхідною. Можливо тому законодавець у КПК України й встановив, що положення щодо застосування пробаційних програм набирають чинності з 1 січня 2018 року [5]. Вважаємо, що за цей час слід використовувати всі можливості у такій підготовці, а якою вона повинна бути – це, на нашу думку, є предметом окремого наукового дослідження.

Не зайвою така підготовка буде й для студентів вищих навчальних закладів юридичного профілю. Управління кримінально-виконавчої інспекції апарату ДПтС України стверджує: «Сьогодні світова спільнота та, зокрема, Європейський Союз розглядають пробацію не як альтернативу тюремному ув'язненню, а як заходи кримінально-правового реагування, що мають застосовуватися у першу чергу. До позбавлення волі вдаються лише у крайніх випадках, коли це відповідає інтересам безпеки потерпілого, суспільства або ресоціалізації правопорушника» [6]. Отже, пробація є новою політикою реагування на вчинення кримінального правопорушення, а звідси й потребує ретельного осмислення та відповідної підготовки всіх посадових осіб, котрі залучаються до такої роботи.

Література

1. Закон України «Про пробацію» // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 13. – Ст. 93 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/160-19>].
2. Ягунов Д.В. Служба пробації: концепція, принципи діяльності, організаційна структура : конспект лекцій. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2006. – 74 с.
3. Михеєнко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. Кримінальний процес України : підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Либідь, 1999.
4. Інтерв'ю першого заступника Міністра юстиції Наталії Севостьянової; голови проекту, радника з питань юстиції у Посольстві Норвегії Тоньє Мейніка; експерта з пробації Віллі Гіл на тему: «Створення повноцінної служби пробації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2048412-stvorennja-povnocinnoi-sluzbi-probacii.html>.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст. 88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
6. Управління кримінально-виконавчої інспекції апарату ДПтС України: «Прийняття Закону України «Про пробацію» – як перший результат на шляху до впровадження європейської моделі роботи з правопорушниками» [Електр. ресурс]. – Режим доступу: http://kvs.gov.ua/zmi/KVI_Yanchuk_dopovid_18022.

Шершень Наталія Борисівна

старший викладач кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Сьогодні українське суспільство та Україна в цілому знаходяться у складній як політичній, так і соціально-економічній ситуації. Вже другий рік наша країна перебуває у стані неоголошеної війни, наслідком якої є політична та соціально-економічна кризи. Необхідність проведення змін фундаментального характеру, які торкнуться основних сфер життєдіяльності українського суспільства, – один з головних пріоритетів реформування країни. Особливе місце у питанні трансформації держави відводиться реформі системи державного управління на сучасному етапі державотворення, відтак підготовка державних службовців, їх перепідготовка та підвищення кваліфікації є невід’ємною складовою даної трансформації.

Реформа державного управління є однією з основних реформ у країнах з перехідною економікою, що здійснюють комплексні реформи у різних сферах державної політики. Дієва система державного управління є важливим чинником конкурентоспроможності країни та однією з основних передумов демократичного врядування, що ґрунтується на принципах верховенства права [1].

У світових рейтингах конкурентоспроможності, пов’язаних з державним управлінням, Україна посідає низькі позиції. Так, згідно з показниками Індексу світової конкурентоспроможності Світового економічного форуму (за 2015 рік), Україна посідає 130 місце (серед 144 країн) у категорії “ефективність уряду”, 103 місце в категорії “прозорість формування державної політики” та 115 місце в категорії “тягар державного регулювання” [1]. Саме виходячи з даних показників можна зрозуміти, що українська держава та українське суспільство потребує змін у сфері державного управління та наскільки глибокою є проблема реформування та реорганізації системи державного управління.

Для сприяння в підготовці якісно нового типу державного управління повинні відбутися масштабні зміни в самій системі державного управління. Враховуючи сучасні запити українського суспільства, держави в цілому, а також новітні світові тенденції у сфері державного управління, відбувається комплексна модернізація моделі підготовки кадрів для потреб системи державного управління України [2]. Необхідно звернути увагу на такі аспекти:

орієнтація на європейські цінності та традиції в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців з урахуван-

ням вітчизняної специфіки;

врахування контексту публічної політики та управління на усіх рівнях комунікації;

безпосередня залученість громадянського суспільства до управління політичними та соціально-економічними процесами (у тому числі на рівні держави);

конкурентність та високий рівень компетентності підготовки кадрів для потреб державного управління;

ефективність кризового управління в умовах перманентної політичної та соціально-економічної нестабільності;

чітка артикуляція цілей та завдань у державному управлінні;

професійна мобільність у сучасних суспільно-політичних умовах, які швидко змінюються;

використання сучасних методів та інструментарію у реалізації політики та здійсненні державного управління [2].

При здійсненні будь-якої реформи, щоб вона мала позитивні наслідки для країни, необхідно берегти спадковість наукових шкіл та традицій, брати позитивний науково-теоретичний та практичний досвід, потенціал висококваліфікованих фахівців. Стратегія реформування державного управління України на 2016-2020 роки, схвалена Кабінетом Міністрів України 24 червня 2016 р., встановила пріоритетами щодо стратегічних засад реформування державного управління:

визначення політичного лідера, відповідального за реформу державного управління, дієвих механізмів координації та чіткого розподілу відповідальності;

посилення спроможності державних органів щодо реформування державного управління;

визначення окремого підрозділу для забезпечення супроводу реформи, професійної, технічної та адміністративної підтримки діяльності політичного лідера реформи державного управління і механізму координації діяльності;

комунікаційний супровід реформи державного управління;

оцінка державного управління з метою створення основи для середньострокового огляду та аналізу Стратегії і плану заходів з її реалізації відповідно до Принципів державного управління [1].

Зняти частину загроз, з якими зіткнулась Україна, можливо тільки при консолідації підходів у функціонуванні системи державного управління.

Закон України “Про державну службу” відповідає Принципам державного управління та спрямований на вирішення основних питань державної служби. Ефективна реалізація зазначеного Закону є найбільшим викликом у наступний період. Необхідно запровадити системи реалізації Закону та забезпечити їх кадрами, які мають відповідний рівень компетентності [1].

Тож, особливу увагу необхідно приділити тим змінам, які вже відбулись за останні роки в суспільно-політичній площині в контексті формування публічної політики та управління, адже в багатьох країнах вже впроваджу-

ється алгоритм антикризових механізмів в системі державного управління. В умовах активної діяльності громадського сектору все більше зростає роль публічної політики та управління. І тут йдеться не просто про реалізацію стратегії державного управління України на 2016-2020 рр., а взагалі – про визнання системи державного управління як органічної системи, складові частини та елементи якої є різноманітними і здатними до безперервного саморозвитку. Україна – давня країна з понад тисячолітньою історією, проте, водночас, ще молода держава, яка має можливості для реалізації реформ в цілому і реформи державного управління зокрема.

Література

1. Стратегія реформування державного управління України на 2016-2020 роки, ухвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 №474-р // Офіційний вісник України. – 2016. – № 55. – Ст. 1919.
2. Саух Ю.П. Проблеми та перспективи реформування системи державного управління в Україні / Ю.П. Саух [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2014/09/blog-post_11.html.
3. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 // Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 4. – Ст. 43.

Шиян Анатолій Григорович
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЧИ МОЖЛИВИЙ ВІДБІР ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТИЗИ В ОСОБИ ДО ЇЇ ДОПИТУ ЯК СВІДКА?

Як відомо, одним із засобів збирання доказів у кримінальному провадженні є залучення експерта та проведення експертизи. Експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права (ч. 1 ст. 242 КПК України).

Одним з етапів призначення та проведення експертизи є збирання необхідних матеріалів для дослідження (отримання зразків для експертизи).

Порядок отримання зразків для експертизи регламентовано статтею 245 КПК, в якій визначено, що у разі необхідності отримання зразків для проведення експертизи вони відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. У випадку, якщо проведення експертизи доручено судом, відібрання зразків для її проведення здійснюється су-

дом або, за його дорученням, залученим спеціалістом (ч. 1 ст. 245 КПК). Порядок відібрання зразків з речей і документів встановлюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів (ст. 160-166 цього Кодексу) (ч. 2 ст. 245 КПК).

Відбирання біологічних зразків в особи здійснюється за правилами, передбаченими ст. 241 цього Кодексу. У разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається в порядку, передбаченому ст. 160-166 цього Кодексу, має право дозволити слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово (ч. 3 ст. 245 КПК).

Аналіз даної кримінальної процесуальної норми свідчить, що вона не дає відповіді на запитання, в кого саме можуть відбиратися зразки для експертизи, і чи такі особи на момент отримання цих зразків повинні мати відповідний статус у кримінальному провадженні. Вважаємо, що відповідь на це питання можна отримати, проаналізувавши деякі інші положення КПК України.

Так, у ч. 3 ст. 245 КПК визначено, що відбирання біологічних зразків в особи здійснюється за правилами, передбаченими ст. 241 КПК. Як відомо, положеннями ст. 241 КПК визначаються мета, підстави і процесуальний порядок освідчення особи. Зокрема, в ч. 1 ст. 241 КПК зазначено, що слідчий, прокурор здійснює освідчення *підозрюваного, свідка чи потерпілого* для виявлення на їхньому тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для нього не потрібно проводити судово-медичну експертизу.

Виходячи з цього, є всі обґрунтовані підстави стверджувати, що отримання біологічних зразків може здійснюватися як у підозрюваного чи потерпілого, так і в *свідка*. Як відомо, в ході досудового розслідування у цих учасників кримінального провадження (в тому числі свідка) можуть відбиратися не тільки біологічні зразки – кримінальні процесуальні ситуації спонукають слідчого до отримання й інших зразків, наприклад почерку, підпису, відтисків папілярних візерунків тощо.

Відповідно до частини 1 ст. 65 КПК свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань.

Статтями 66 і 67 КПК визначаються права, обов'язки та відповідальність свідка.

Аналіз положень як цих статей, так й інших норм КПК України вказує на те, що *статус свідка особа набуває з моменту виклику її*: 1) слідчим, прокурором, слідчим суддею на стадії досудового розслідування; 2) судом – під час судового розгляду, якщо є достатні підстави вважати, що така особа може дати показання, які мають значення для кримінального провадження.

Але при цьому слід звернути увагу на обставину, яка стосується моменту набуття свідком повноти процесуального статусу, можливості реалізації ним процесуальних прав та обов'язків. А вони вказують на те, що обсяг пов-

новажень свідка, який тільки викликається для допиту, є значно меншим від вже допитаного свідка (незалежно від того, чи давав він показання, чи відмовився від них).

Так, коли здійснюється допит особи, яка викликана для давання показань як свідок, вона користується практично всіма процесуальними правами, передбаченими ч. 1 ст. 66 КПК. На відміну від допитаної особи, свідок, який викликається для допиту, тільки володіє відомостями про: кримінальне провадження, в рамках якого здійснюється виклик; процесуальний статус, в якому перебуває викликана особа; процесуальну дію (дії), для участі в якій викликається особа.

Це дає підстави визначити чітку і конкретну позицію щодо здійснення відбору зразків для експертизи в особи до її допиту як свідка – *цього робити не можна, оскільки в такому випадку свідок не має змоги належним чином використувати належні йому права, передбачені ч. 1 ст. 66 КПК.*

Зазначена позиція знаходить своє певне підтвердження в Інформаційному листі апеляційного суду Кіровоградської області „Про деякі питання застосування положень Кримінального процесуального кодексу України під час судового провадження у першій інстанції”. На запитання „Чи можливо проводити відібрання біологічних зразків у особи, процесуальний статус якої не визначено згідно з КПК?” суд у своєму листі зазначив: „Відповідно до ч. 3 ст. 245 КПК біологічні зразки для проведення експертизи відбираються за правилами, установленими для проведення освідування особи (ст. 241 КПК). Звертаючись до положення ч. 1 ст. 241 КПК, слідчий, прокурор здійснює освідування підозрюваного, свідка чи потерпілого. Тобто з викладеного слідує, що відібрання біологічних зразків для експертизи можливе в осіб, які перебувають у процесуальному статусі підозрюваного (ст. 42 КПК), потерпілого (ст. 55 КПК), свідка (ст. 65 КПК)”.

Ядловська Ольга Степанівна
викладач кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат історичних наук

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ЮРИСТІВ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОСТІ

Особливу роль у правовому житті суспільства відіграє формування політичної культури юристів, перед якими постає питання інтелектуального осмислення історичної та політичної долі українського народу. Свідоме засвоєння та критичний аналіз таких знань стає запорукою реалістичного й

об'єктивного розуміння сучасних процесів, формує основу політико-правової культури, а в подальшому допоможе юристу здійснити багатоаспектний культурологічний вимір політичної ситуації в країні. Останнє, в свою чергу, сприятиме провадженню толерантного та об'єктивного діалогу щодо питань політичної культури в діяльності представників правої сфери, адже при виконанні службових обов'язків юрист так чи інакше вступає в політичні відносини, у діалог з представниками громадськості.

Політична культура – це сукупність типових, відносно сталих знань, уявлень, настанов, переконань, цінностей, орієнтацій, зразків поведінки, яка склалася внаслідок історичного досвіду попередніх генерацій національної (соціальної) спільноти, транслюється від покоління до покоління, але має істотний трансформаційний потенціал та виявляється в діяльності суб'єктів політичного процесу та функціонуванні політичних інститутів [1, с. 196].

Сучасні тенденції розвитку правової соціальної української державності вказують на особливу роль впливу юриста на політичну сферу і, у свою чергу, впливу політичної сфери на право. Сутність участі юриста у політичній діяльності залежить, насамперед, від його конкретних службово-функціональних обов'язків, а поза межами його професійних дій, більшою мірою, – від особистісної політичної культури юриста. Разом з цим недостатній рівень професійно-політичної культури може спричинити ситуацію, коли юридичний конфлікт переростає в загальнодержавну політичну кризу і ставить суспільство на межу вибору [2, с. 4].

В сучасних умовах особливе значення для життєдіяльності соціуму має рівень юристів (зокрема, правоохоронців) – як суто професійний (теоретичний і прикладний), так і рівень світоглядної підготовки. Цінності та уявлення, які визначають світогляд людини, покликаної стояти на варті правопорядку в державі, не повинні залишитися поза увагою вчених, відповідальних за розробку концептуальних засад реформування системи освіти та реалізацію цих ідей, оскільки здатність молодого фахівця бути правознавцем і правозастосовником (а не лише суто законознавцем і формалістом-виконавцем буквально інтерпретованих норм, який не здатний відрізнити правовий закон від його замітника, законного неправда, «правового сурогату») прямо впливає на зміст юридичної діяльності, її відповідність основним принципам права [3, с. 182].

Також важливою ланкою в діяльності юриста виступає здатність кожного виробити політичний імунітет проти деформації почуттів та переконань, які стають причиною неправильного, а то й фальшивого тлумачення політичного становища в Україні. Необхідно опанувати основи політичної історії України; свідомо засвоювати і критично осмислювати історичні та сучасні політичні ситуації; сприяти розвитку соціальної пам'яті у питаннях політики, ставленні до власної історії, політичної практики та боротьби [4, с. 12]. Слід підкреслити, що становлення широкого спектру партій та громадсько-політичних (й інших) організацій, розвиток загальнодержавних інститутів

влади та місцевих адміністративних органів, впровадження демократичного волевиявлення громадян засобами виборів вимагає від юриста опанування знань стосовно діяльності політичних партій, їх ідейних настанов, обґрунтованих у програмних вимогах, передвиборчих кампаніях. Високий рівень політичної культури дозволить юристу ефективно впливати на стан правопорядку, здійснюючи позитивні зрушення в суспільстві.

Правова культура юриста вбачається в критичному, творчому осмисленні правових норм, законів, правових явищ з огляду на їх гуманістичний, демократичний і моральний зміст. З розвитком сучасного суспільства, здійсненням великих перетворень у різноманітних сферах людської діяльності (соціальної, економічної, політичної, духовної) природно відбуваються і певні зміни в юриспруденції, самому характері юридичної діяльності, спеціалізації правової практики. На макрорівні це стихійний вплив на особу юриста всіх умов соціального середовища, що можуть бути відзначені як позитивні та негативні чинники впливу, походження яких пов'язано насамперед з правовою та політичною системами. На макрорівні цей процес відбувається як цілеспрямована та організована діяльність, метою якої є досягнення високого рівня професійної культури юриста [5, с. 213].

Таким чином, перед юристами висувається вимога свідомо засвоювати і критично осмислювати історичні та політичні явища. В цьому сенсі політична культура виступає суспільним процесом та вимагає від громадян інтелектуального сприйняття й розуміння історичних надбань народу. З осмисленням минулого стає можливим комплексно оцінити та розвивати політико-культурний аспект громадянського суспільства та держави на сучасному етапі. Високий рівень політичної культури юриста – нагальна вимога сьогодення, оскільки саме від фахівців права залежить успішне розв'язання актуальних проблем державотворчого процесу.

Література

1. Поліщук І.О. Політична культура: дефініція, структура та функції / І. О. Поліщук // Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – № 3. – С. 194-196 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2013_3_29.
2. Ануфрієнко О.А. Професійно-політична культура юриста (філософсько-правовий аналіз) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 «Філософія права» / О.А. Ануфрієнко. – К., 2007. – 18 с.
3. Павлишин О. Українська політико-правова міфологія в контексті семіотичного аналізу феноменів вітчизняної популярної культури / О. Павлишин // Українознавчий альманах. – 2012. – Вип. 8. – С. 181-183 [Електр. ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2012_8_57.
4. Юридична деонтологія : підручник. – Вид. 2-е, перероб. і доп. – К. : Атіка, 2003. – 320 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bukvasha.ru/book/244435>.
5. Мануйлов Є.М. Правова культура юриста як основа його професіоналізму / Є.М. Мануйлов // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – № 3. – С. 211-213 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2013_3_37.

Талдикін Олександр Васильович
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

КВАЗІДЕРЖАВА: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ

Політичні реалії сучасного світу, процеси глобалізації та геополітичне протистояння, сприяють активному формуванню різного роду нових систем соціальної організації, як на внутрішньодержавному так і на наддержавному рівні, що у свою чергу, призводить до необхідності дослідження в контексті сучасної концепції теорії держави вже існуючих державоподібних утворень, висвітлення їх ознак, класифікацію, визначення структури та правосуб'єктності.

В свою чергу, феномен тривалого існування деяких державоподібних утворень в історії людства їх життєздатність та різноманітність з одного боку, а також відсутність концептуального розуміння їх сутності і напрямків трансформації в процесі подальшого розвитку з іншого, підтверджують *актуальність* подібних досліджень.

Незважаючи на достатню популярність терміна «квазідержави», у сучасній науковій літературі єдиного змістовного наповнення його не простежується за браком напрацювань відповідної історико-правової та політологічної проблематики. Вищенаведене спонукає до необхідності дослідження такого державоподібного утворення, як – *квазідержави*.

Поняття «квазідержави», яке вже стійко увійшло в науковий обіг, вживається політологами та правниками, але незважаючи на це, ще потребує уточнення з огляду його змісту. Отже, *метою* даної роботи буде дослідження сучасного розуміння квазідержави та її різновидів, а основними завданнями виступатимуть: формулювання поняття «квазідержави» в широкому та вузькому значенні; розробка класифікації квазідержав; - визначення ознак квазідержави.

Перед тим як спрямувати зусилля на реалізацію завдань виникає необхідність з'ясування сутності держави, як суб'єкта міжнародних відносин та значення самого прислів'я «квазі». Конвенція Монтевідео про права та обов'язки держав від 1933 року, визначає наступні *ознаки держави, як суб'єкта міжнародного права*: постійне населення; певна територія; наявність уряду; здатність вступати у зовнішні відносини з іншими державами [1].

Академічний тлумачний словник української мови містить наступну інформацію з приводу «прислів'я «квазі», воно відповідає за своїм змістом прикметникам «несправжній» або «уявний» [2]. Таким чином, виходячи із мовного способу тлумачення, поняття «квазідержави» повинно відображати істотні властивості та зв'язки державоподібних утворень, які є несправжніми, або уявними. Для нас така інтерпретація буде мати вагоме значення, в контексті визначення широкого та вузького розуміння квазідержави взагалі.

Виходячи із загальноприйнятих та широко популяризованих варіантів інтерпретації, яку містять більшість відповідних сучасних наукових джерел, квазідержаву розуміють як:

а) один із суб'єктів міжнародного права, що визначається, як вторинний, є державоподібним, міжнародно-правовий статус якого встановлюється відповідно до міждержавних договорів [3; с.71];

б) політичне утворення, що характеризується наявністю деяких ознак суверенної держави, яке не має державного суверенітету та міжнародної правосуб'єктності [4; с.89];

в) політико-територіальне утворення, яке, маючи основні ознаки держави, позбавлене міжнародно-правового визнання, та внаслідок чого не має зовнішнього суверенітету [5].

Отже, у вищенаведених поняттях квазідержави має місце схожа позиція стосовно державної подібності утворення. Це означає, що влада квазідержави, так само як і державна влада, має свідомий вольовий публічний характер, а її носії приймають загальнообов'язкові для всього населення підвладної території правила.

Разом з тим, має місце розбіжність, по-різному визначається суверенність квазідержави: через відсутність державного суверенітету, відсутність лише зовнішнього суверенітету, або через встановлення міжнародно-правового статусу утворення у відповідності з міждержавними договорами.

Треба підкреслити, що наявність таких розбіжностей об'єктивно обумовлена проблемою легалізації державної влади та конкуренцією двох існуючих концепцій (теорій) визнання держав:

- за *конституційною концепцією*: лише факт визнання породжує міжнародну правосуб'єктність держави, трансформує фактичний стан утворення нової держави у юридичний;

- за *декларативною концепцією*, держава набуває міжнародної правосуб'єктності в силу самого факту свого утворення, в силу власного суверенітету, незалежно від того, чи визнають її інші держави. Визнання лише констатує факт виникнення держави, має декларативний характер і спрямоване на встановлення стабільних постійних відносин між суб'єктами міжнародного права.

На підставі аналізу вищенаведеного можна констатувати, що квазідержавою у вузькому розумінні буде *державоподібне політико-територіальне утворення, що має обмежену міжнародну правосуб'єктність, влада якого має різну ступінь легітимації*.

Основними ознаками квазідержави виступають:

- відносна територіальна самостійність, або територіальна невизнаність, з боку держави-носія, та міжнародної спільноти;

- відсутність зовнішньої легітимації та поліваріативність внутрішньої;

- життєздатність за певних умов, *соціетальна цілісність суспільства*, яка передбачає свідому самоорганізацію народу, та інших суб'єктів суспільного життя, їх здатність до вибору мети, а також діяльність щодо реалізації завдань, спрямованих на її досягнення;

- *протосуверенітет*, як первісна стадія державного суверенітету, що має лише внутрішню складову, але таку, яка вже знаходиться в процесі свого формування;

При з'ясуванні підходів до класифікації квазідержав в їх звуженому ро-

зумінні, автор спирався на політико-територіальний характер існування цих державоподібних утворень у визначенні різновидів за певними критеріями.

Так, залежно від сукупності прийомів, способів та методів взаємодії публічної влади квазідержави з первісним суб'єктом - державою-носієм, можна виділити: - конструктивні квазідержави; деструктивні квазідержави.

Залежно від походження: такі, що виникли в результаті революції; такі, що виникли в результаті громадянської війни; такі, що виникли в результаті військової інтервенції; такі, що виникли в результаті самовизначення регіону; такі, що виникли в результаті розпаду поліетнічного державного утворення.

Залежно від підтримки з боку населення: легітимні; нелегітимні.

Залежно від мети створення: такі, що виникли з метою вирішення етносоціальних проблем; такі, що виникли з метою вирішення етнорелігійних проблем; такі, що виникли з метою вирішення соціально-політичних проблем; такі, що виникли заради деструктивних антидержавних процесів.

Залежно від перспектив подальшого розвитку: такі, що мають перспективу перетворення у державу, як первинного суб'єкта міжнародних відносин; такі, що знаходяться в режимі стагнації; такі, що занепадають ("failed state").

Разом з тим можна зустріти й дещо відмінні визначення, квазідержави, наприклад: О. Мучник, президент Інституту демократії та прав людини (*неприбуткова неурядова громадська організація*) вважає, що квазідержави – це своєрідний муляж, сурогат, підробка під державу. Він аргументує власну позицію наступною тезою: «Если стереотип поведения обитателей той или иной территории отличается подлостью, алчностью, склонностью ко лжи и предательству по отношению друг к другу – можно смело заявить, что созданное ими государственноподобное образование будет петлей на шее своих налогоплательщиков. Такое не уважает достоинство, не оберегает свободу, не чтит права человека: посему не вправе признаваться государством в правовом смысле этого слова» [6].

Незважаючи на наявність території, як необхідної ознаки держави за Конвенцією Монтевідео, випадки існування квазідержав без власної території також зафіксовані у світовій практиці. Так, на думку А.О. Шапошнікова, «найбільш популярною формою діяльності такого політичного утворення є інститут уряду у вигнанні (*екзилі*) – групи осіб, що заявляють про своє легітимне право керувати певною територією, яку вони наразі не контролюють. Водночас уряди інших країн визнають повноваження цих осіб і підтримують з ними різні види політичних відносин, незважаючи на те, що реальна влада уряду у вигнанні є номінальною» [4; с.90].

З розвитком інформаційних технологій, утворення мережі Інтернет, виникає окремий вид реальності – віртуальна та новий вид влади – *нетократія*, що, у свою чергу виступає передумовою виникнення *віртуальних держав* – квазідержав у віртуальному просторі (докладно див. роботи: [7],[8]).

Існування подібних утворень без територій, та населення, часто у віртуальному просторі, які часто просто імітують ознаки держави є підставою до необхідності визначення поняття «квазідержави» у шорокому значенні: *це – фактичне, або віртуальне політичне або псевдополітичне утворення, яке має деякі факультативні ознаки держави, (наприклад, державну символіку:*

герба, гімну, прапора), претендує на можливість бути суб'єктом міжнародного права та заявляє свої права на певну частину простору.

Ознаками квазідержави у широкому розумінні виступають:

- політичний або псевдополітичний характер утворення;
- фактичне чи віртуальне існування;
- наявність факультативних ознак держави;
- претензія на можливість бути суб'єктом міжнародного права;
- заява про право на певну частину простору.

Класифікаційна модель квазідержав в широкому розумінні також має певні критерії:

Залежно від правосуб'єктності:

- такі, що є вторинними суб'єктами міжнародного права;
- такі, що не є суб'єктами міжнародного права.

Залежно від наявності території:

- квазідержави з територією;
- квазідержави без території;
- квазідержави з претензією на певну ділянку простору (водна поверхня, територія Антарктиди, космічного простору і т.п.)
- квазідержави у віртуальному просторі.

Залежно від наявності населення:

- квазідержави з населенням;
- квазідержави без населення.

Таким чином, сподіваємось, що розуміння сутності квазідержави у широкому та вузькому значенні, визначення відповідних ознак квазідержав та їх класифікація сприятиме вирішенню проблем існування державо подібних утворень в сучасному світі.

Література:

1. Treaties and Other International Agreements of the United States of America 1776–1949 / dir. Charles I. Bevans.– Washington : Government Printing Office, 1969. – Vol. 3. Multilateral 1931–1945. – P. 147
2. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/>
3. Теліпка В. Е., Овчаренко А. С. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / За заг. ред. Теліпка В. Е. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 608 с.
4. Шапошніков А.О. Основні різновиди сучасних квазідержав. // «Дні науки філософського факультету – 2015», 21-22 квітня 2015 р.: [матеріали доповідей та виступів]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет» Том: 9, С. 89-91.
5. Бердегулова, Л. А. Квазігосударства на постсоветском пространстве: историко-правовое исследование [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/kvazigosudarstva-na-postsovetском-prostranstve-istoriko-pravovoe-issledovanie>
6. Мучник О. Держава чи квазідержава [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2011/08/1/6439770/>
7. Талдикін О.В. Нетократія як черговий фактор кризи інституту національної держави: передумови виникнення // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 1 – С. 136–149.
8. Талдикін О.В. Нетократія в інформаційному суспільстві: спроба класифікації в контексті теорії влади // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.- 2013. - №1. – С.45-52.

Можечук Люся Василівна,
студентка магістратури ННІ ЗНПК
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
*Науковий керівник – Дзюба І. В.,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИСДИКЦІЙНИХ ТА НЕЮРИСДИКЦІЙНИХ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ЖИТЛОВИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Основні права та свободи людини, серед яких право на недоторканність житла закріплені та гарантовані не лише в національному законодавстві держав, а й на міжнародному рівні. Однією з основних міжнародних гарантій цих прав є Конвенція про захист прав та основоположних свобод людини, у ст. 8 якої передбачається просторовий аспект права на приватне життя – право на повагу до житла. Актуальність обраної теми зумовлена тим, що за останні роки збільшена кількість випадків порушення житлових прав громадян, зокрема під час приватизації та відчуження житла.

Основний Закон України, а саме ст. 47 гарантує кожному право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Відповідно до ст. 30 Конституції України кожному гарантується недоторканність житла [4].

Питання захисту житлових прав громадян стало предметом вивчення на більш ґрунтовному рівні, зокрема дослідженням даного питання займалися такі науковці як І. Агапов, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера, Є.О. Мічурін, Т. Корнякова, А. Повар та інші.

Захист у сфері житла необхідно розглядати як передбачені законодавством заходи, що здійснюються державними органами, з визнання порушення та поновлення цих прав і законних інтересів як наймачів державного житлового фонду, так і власників житла. Право на захист з'являється у суб'єкта тільки в момент порушення або оспорювання його права.

Від характеру житлових відносин залежить механізм правого захисту суб'єктивного права. Тобто, конкретні способи та засоби захисту права на житло зумовлені юридичною природою порушеного права та спрямовані на захист цього права або безпосередньо, або опосередковано.

Засоби захисту житлових прав громадян в Україні поділяються на юрисдикційні та неюрисдикційні. До перших відноситься діяльність уповноважених державою органів та посадових осіб щодо захисту порушених, невизна-

них чи оспорюваних житлових прав (суд, прокуратура, органи виконавчої влади тощо), а також захист суб'єктивного права від можливих посягань (нотаріат). Серед юрисдикційних засобів захисту житлових прав виділяють загальні (судовий) та спеціальні (адміністративний та нотаріальний) засоби захисту. Захист прав суб'єктів житлових відносин у суді займає головне місце серед юрисдикційних засобів захисту, має універсальний характер, гарантується Конституцією України та є найбільш пристосованим до вирішення спорів щодо захисту житлових прав громадян.

Захист в адміністративному порядку здійснюється у випадках передбачених законом. Рішення, прийняте в адміністративному порядку, може бути оскаржено в суді. Так, відповідно до ст. 6 Кодексу адміністративного судочинства України кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси. Крім цього, Кодекс України про адміністративні правопорушення передбачає види адміністративних правопорушень у сфері житлових прав громадян (статті 149-154) та визначає органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення у цій сфері тощо.

Неюрисдикційні засоби – це діяльність фізичних осіб із захисту прав та охоронюваних законом інтересів, яка здійснюється ними самостійно, без звернення за допомогою до компетентних органів [3, ст. 155]. У ЦК України ці дії об'єднані у поняття «самозахист цивільних прав», котрий визначено у ст. 19 ЦК України. Самозахистом є застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства.

О.Є. Богданова підкреслює, що самозахист це особливий (приватний) випадок захисту, специфіка якого проявляється в тому, що уповноважена особа безпосередньо своїми діями може захищати порушене право [1].

Самозахист є першою стадією у захисті порушених житлових прав. Він може бути єдиним засобом захисту, якщо порушене житлове право при його застосуванні відновлюється, а також може застосовуватись у комплексі з іншими засобами захисту, якщо самозахист не є ефективним.

Особливу роль у захисті житлових прав приділяється органам прокуратури. Правовою основою діяльності органів прокуратури – Конституція України та Закон України «Про прокуратуру» (далі - Закон). Зокрема, згідно ст. 5 цього Закону одна із функцій прокуратури – це представництво інтересів громадянина або держави у суді, у випадках, визначених законом. Необхідно наголосити на тому, що прокурор самостійно визначає підстави, форму представництва у судах і може здійснювати представництво на будь-якій стадії судочинства в порядку, передбаченому процесуальним законом [5, ст. 51].

Пленум Верховного Суду України в постанові № 2 від 12.04.1985 «Про деякі питання, що виникли в практиці застосування судами Житлового Коде-

ксу України», підкреслив, що правильний і своєчасний розгляд житлових спорів є гарантією реального здійснення конституційного права особи на житло, захисту прав і охоронюваних законом інтересів держаних органів, підприємств, установ, організацій у здійсненні покладених на них завдань щодо управління житловим фондом, експлуатації та його збереження.

Важливу роль у захисті житлових прав відіграють також нотаріальні органи. Нотаріальний захист житлових прав переважно є забезпечувально-охоронним засобом, оскільки направлений не на відновлення порушених, невідомих або оспорюваних прав, а на забезпечення безперешкодної реалізації цих прав в майбутньому, на захист суб'єктивного права від можливих посягань.

Захист житлових прав громадян та організацій за допомогою нотаріальних органів відбувається в процесі здійснення нотаріальних дій та під час надання ним послуг правового характеру. Так, нотаріуси здійснюють захист житлових прав громадян у межах повноважень, наданих їм Конституцією України, законами України «Про нотаріат», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про міжнародне приватне право» та ін. Аналіз норм Закону України «Про нотаріат» засвідчив, що захист житлових прав громадян у нотаріальному процесі доцільно розглядати через призму вчинення нотаріусом процесуально-нотаріальних дій у межах нотаріального провадження щодо житла із дотриманням матеріальних та процесуальних норм, закріплених у законодавчих актах України [2, ст. 45].

Нотаріальний захист може бути презентативним – здійснюватися в момент вчинення нотаріусом нотаріальної дії (роз'яснення сторонам договору умов договору), футуральним – направленим на попередження порушення прав особи в майбутньому (при видачі свідоцтва про право на спадщину), постказуальним – здійснюватися після виникнення перешкод в реалізації права (вчинення виконавчого напису) [3, ст. 156].

Таким чином, на сьогоднішній день наша держава виступає гарантом забезпечення житлових прав громадян, захист яких здійснюється за допомогою спеціального правового механізму, що побудований на відповідних нормах чинного законодавства України. Зокрема, досить вагоме місце у реалізації такого механізму посідають органи нотаріату та прокуратури.

Література:

1. Богданова Е. Е. Формы и способы защиты гражданских интересов / Е. Е. Богданова // Журнал российского права. – 2003. – № 6. – ст. 39-45.
2. Кармаза О.О. Правова природа захисту житлових прав у нотаріальному, цивільному та виконавчих процесах [текст] / О.О. Кармаза // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки 1 (99). – 2014. – ст. 44-47.
3. Кармаза О.О. Засоби та способи захисту прав суб'єктів житлових відносин [текст] / О.О. Кармаза // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – ст. 154-157.
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
5. Фігель А. Особливості захисту житлових прав фізичних осіб у суді органами прокуратури [текст] / А. Фігель // Вісник Національної академії прокуратури. – 2013. – № 5. – ст. 49-53.

Наукове видання

**ПРАВОВА ДЕРЖАВА: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(27 січня 2017 року, Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ)

Українською та російською мовами

Оригінал-макет – *А.В. Самотуга*

Укладач *І.В. Царьова*

Підп. до друку 30.03.2017 р. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний. Папір офісний.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 9,50. Обл.-вид. арк. 10,00.
Зам. № 03/17-зб. Тираж – 100 прим.

Редакційно-видавниче відділення відділу організації наукової роботи ДДУВС
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, тел. (056) 370-96-59
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДП № 164-р від 07.08.2013 р.